

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ СУЧАСНИХ ЗНАНЬ»**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ПАСІЧНИК ВІКТОРІЯ ВІТАЛІЇВНА

УДК 342.951:339.13

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ В. В. Пасічник

Науковий керівник:
Теремецький Владислав Іванович,
доктор юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України

Київ – 2020

АНОТАЦІЯ

Пасічник В. В. **Адміністративно-правове забезпечення економічної конкуренції в Україні.** – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Приватний вищий навчальний заклад «Університет сучасних знань», Національний авіаційний університет. – м. Київ, 2020.

Дисертація присвячена системному дослідженню адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні.

Досліджено економічну конкуренцію в Україні як об'єкт адміністративно-правового забезпечення. Зокрема розглянуто економічну конкуренцію в Україні в сфері господарської діяльності за участю суб'єкта господарської діяльності України та в сфері зовнішньоекономічної діяльності за участю іноземного суб'єкта господарювання. У зв'язку з цим наголошено, що економічну конкуренцію в Україні варто розглядати в широкому розумінні. Визначено, що економічна конкуренція є добросовісною та недобросовісною. Звернуто увагу на відсутність в правовій науці України єдиного розуміння економічної конкуренції, недобросовісної конкуренції та добросовісної конкуренції. Встановлено, що правове регулювання економічної конкуренції, її охорона та захист також здійснюється нормами адміністративного права. Неправомірні дії, які вчиняються суб'єктами в економічній конкуренції є антиконкурентними монопольними правопорушеннями та недобросовісною конкуренцією.

Визначено, що антиконкурентні дії суб'єктів господарської діяльності в економічній конкуренції розглядаються в зовнішньоекономічній діяльності як прояви недобросовісної конкуренції, що в результаті призводить до змішування в зовнішньоекономічній діяльності проявів недобросовісної конкуренції та антимонопольних правопорушень. Звернуто увагу, що визначення недобросовісної конкуренції в Законі України «Про зовнішньоекономічну

діяльність» не надається, а наводиться лише перелік дій, під якими варто розуміти як недобросовісну конкуренцію. У зв'язку з цим, запропоновано визначити в законодавчому акті, зокрема в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність», поняття недобросовісної конкуренції та звичаю ділового обороту. Акцентовано також увагу на важливості прийняття Антимонопольним комітетом України спільно з Торгово-промисловою палатою України відповідного правового акту, в якому закріпити добросовісні типові правила поведінки суб'єктів господарської діяльності в економічній конкуренції, які відповідатимуть торговим, іншим чесним звичаям в підприємницькій діяльності, в тому числі й в зовнішньоекономічній діяльності.

Розкрито поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні. Поняття адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні запропоновано визначати як здійснювана за допомогою адміністративно-правових заходів діяльність суб'єктів владних повноважень, що спрямована на створення правових та організаційних умов для утвердження, охорони й розвитку економічної конкуренції, обмеження монополізму, захисту суб'єктів господарської діяльності та споживачів від антиконкурентних дій. Виділено заходи адміністративного характеру, які вживаються суб'єктами владних повноважень для належного здійснення адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні, якими є: заходи правового характеру, заходи організаційного характеру та заходи адміністративного примусу.

З'ясовано, що зміст адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні складають в тому числі, але не виключно захист та охорона економічної конкуренції. Охорона та захист економічної конкуренції в Україні з точки зору науки адміністративного права тлумачаться по-різному, виходячи з їх правової природи. У зв'язку з цим, запропоновано авторські визначення понять «захист економічної конкуренції» та «охорона економічної конкуренції».

Розглянуто нормативно-правову основу забезпечення економічної конкуренції в Україні адміністративно-правовими засобами. Доведено необхідність під нормативно-правовою основою забезпечення економічної конкуренції в Україні визначати закріплені в правових нормах національного та міжнародного нормативно-правового акту принципи та правила, якими керуються суб'єкти владних повноважень під час здійснення діяльності щодо підтримки, захисту, охорони економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності, захисту суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції в Україні. Охарактеризовано національні та міжнародні нормативно-правові акти, правові норми яких містять принципи та правила здійснення діяльності суб'єктами владних повноважень в сфері економічної конкуренції. Визначено, що нормативно-правову основу забезпечення економічної конкуренції в Україні складають Конституція України, міжнародні, міжурядові, міжвідомчі договори, угоди України з іншими зарубіжними державами, міжнародно-правові акти, ратифіковані Україною, законодавчі акти України, підзаконні нормативно-правові акти України, зокрема акти Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади.

Окреслено коло суб'єктів адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні. Визначено, що систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні складають: суб'єкти владних повноважень загальної компетенції, що здійснюють виключно нормативно-правову діяльність в сфері економічної конкуренції, зокрема приймають акти правотворчості для забезпечення належних умов здійснення суб'єктами спеціальної компетенції публічно-владної управлінської діяльності в сфері економічної конкуренції; суб'єкти владних повноважень спеціальної компетенції, що здійснюють публічно-владну управлінську діяльність, пов'язану з підтримкою, захистом, охороною економічної конкуренції, обмеженням монополізму в господарській діяльності та захистом суб'єктів господарювання від антиконкурентних дій в економічній конкуренції.

Акцентовано увагу, що суб'єктами владних повноважень загальної та спеціальної компетенції є державні органи та їх посадові особи, в тому числі, але не виключно Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, органи Антимонопольного комітету України, Державна митна служба України та її органи, Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі.

Виокремлено адміністративні процедури в сфері економічної конкуренції в Україні. Зокрема розглянуто процедури розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, антидемпінгової процедури, антисубсидійної процедури, спеціальної процедури, процедури надання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання, процедури надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарської діяльності, процедури надання попередніх висновків щодо узгоджених дій, процедури надання попередніх висновків стосовно концентрації, процедури надання висновків про можливість оренди цілісного майнового комплексу підприємства. Наголошено на доцільності виокремлення в адміністративно-правовій теорії адміністративних процедур в сфері економічної конкуренції двох видів: адміністративні процедури, в основу здійснення яких покладена діяльність суб'єктів владних повноважень з виявлення та усунення порушень законодавства про захист економічної конкуренції, а також адміністративні процедури, в основу здійснення яких покладена діяльність суб'єктів владних повноважень з попередження, запобігання вчинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції.

Охарактеризовано заходи адміністративного примусу як засоби захисту економічної конкуренції в Україні. Звернуто увагу, що заходи адміністративного примусу в досліджуваній сфері застосовуються у зв'язку із вчиненням правопорушення – порушення законодавства про захист економічної конкуренції або за його відсутності. Мають примусовий, профілактичний характер та застосовуються до суб'єктів незалежно від їх бажання та волі. Запропоновано в сфері економічної конкуренції заходи

адміністративного примусу класифікувати на заходи адміністративного запобігання, заходи адміністративного припинення та заходи адміністративної відповідальності. Встановлено, що передбачені на законодавчому рівні заходи адміністративного примусу є різнобічними та надають можливість вибору суб'єкту владних повноважень у вжитті того чи іншого заходу.

Узагальнено зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції, зокрема на внутрішньому ринку Європейського Співтовариства, Сполучених Штатах Америки та країнах Співдружності Незалежних Держав. Звернуто увагу на тому, що в зазначених зарубіжних країнах діє антимонопольний орган, який здійснює контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції. Такий уповноважений орган застосовує правила економічної конкуренції, закріплені в законодавстві про захист економічної конкуренції, шляхом здійснення адміністративних процедур з розгляду справ про його порушення та застосування до нечесних суб'єктів господарської діяльності певних заходів адміністративного характеру. З'ясовано, що уповноважені конкурентні органи вживають заходи задля належного здійснення адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні в межах країни та товарного ринку, на яких вони функціонують й створені.

З'ясовано актуальні проблеми адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні. Наголошено на недоцільності віднесення категорії справ щодо оспорювання рішень Антимонопольного комітету України в судовому порядку, зокрема рішень про відмову в розгляді справи щодо порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції, до підвідомчості господарських судів. Виходячи з наявності публічно-правового спору, правового статусу Антимонопольного комітету України та публічно-владних управлінських функцій в сфері економічної конкуренції запропоновано справи щодо оспорювання рішень Антимонопольного комітету України про відмову в розгляді справи щодо порушення законодавства про захист від

недобросовісної конкуренції віднести до підвідомчості судів адміністративної юрисдикції.

SUMMARY

Pasichnyk V.V. Administrative and legal support of economic competition in Ukraine. – *Qualifying scientific work as manuscript.*

Thesis for a Candidate Degree in Law Sciences in the speciality 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; information law. – Private higher educational institution «University of Modern Knowledge», National Aviation University. – Kyiv, 2020.

The thesis is concerned with the systematic study of administrative and legal support of economic competition in Ukraine.

The author studied the economic competition in Ukraine as an object of administrative and legal support. In particular, economic competition in Ukraine in the field of economic activity involving a business entity of Ukraine and in the field of foreign economic activity involving a foreign business entity is considered.

In this regard, the author stressed out that economic competition in Ukraine should be considered in a broad sense. The economic competition is identified as fair and unfair in the thesis. Attention is drawn to the lack of a common interpretation of economic competition, unfair competition and fair competition in the legal science of Ukraine. It is stated that the legal regulation of economic competition, its protection and defence is also governed by the rules of administrative law. Illegal actions committed by subjects of economic competition are anticompetitive monopoly offences and unfair competition.

The thesis specified that anticompetitive actions of economic entities in economic competition are considered in foreign economic activity as unfair competition, which in turn leads to mixing of unfair competition and antitrust offences in foreign economic activity. The attention was paid to the lack of the definition of unfair competition in the Law of Ukraine «On Foreign Economic Activity», with only a list of actions that should be treated as unfair competition provided. In this regard, the author proposed to define the concept of unfair competition and the custom of business turnover in the legislative act, in particular in the Law of Ukraine «On Foreign Economic Activity». Emphasis was also placed on

the importance of adopting a relevant legal act by the Antimonopoly Committee of Ukraine together with the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine which shall enshrine fair standard rules of conduct of economic entities in economic competition, which will comply with trade and other fair business practices, including and in foreign economic activity.

The author identified the concept and the essence of administrative and legal support of economic competition in Ukraine. The concept of administrative and legal support of economic competition in Ukraine is proposed to be defined as the activities of power entities, which is to create conditions to promote development, support, defence and protection of economic competition, effective functioning of the Ukrainian economy, restriction of monopoly, protection of economic entities and consumers from anticompetitive actions, establishment and development of fair customs of conducting business activity by means of measures of administrative nature. The measures of administrative nature, taken by the power entities for the proper implementation of administrative and legal support of economic competition in Ukraine, are as follows: measures of a regulatory nature, measures of an organizational nature and measures of administrative coercion.

The thesis states that the essence of administrative and legal support of economic competition in Ukraine includes, but not limited to, the protection and defence of economic competition. The protection and defence of economic competition in Ukraine from the standpoint of the administrative law science are interpreted differently, based on their legal nature. In this regard, the author's definitions of «defence of economic competition» and «protection of economic competition» are proposed.

The regulatory basis of economic competition in Ukraine by administrative and legal means is considered. The author proved the advisability to identify the regulatory basis of economic competition in Ukraine as principles and rules enshrined in the legal regulations of the national and international regulatory act, which the power entities are governed by in carrying out activities to support, protect, defend economic competition, restrict business monopoly, protect business entities

from unfair competition in Ukraine. In the thesis national and international regulatory acts are characterised with regulations that include principles and rules of activity of power entities in the field of economic competition.

It is identified that the legal basis for economic competition in Ukraine is the Constitution of Ukraine, international, intergovernmental, interdepartmental agreements, agreements of Ukraine with other foreign states, international legal acts ratified by Ukraine.

The author identified that the legal basis for economic competition in Ukraine is the Constitution of Ukraine, international, intergovernmental, interdepartmental agreements, agreements of Ukraine with other foreign countries, international legal acts ratified by Ukraine, legislative acts of Ukraine, bylaws of Ukraine, particularly acts of the President of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, central executive bodies.

The range of subjects of administrative and legal support of economic competition in Ukraine is outlined. The author states that the system of subjects of administrative and legal support of economic competition in Ukraine includes: power entities of general competence, carrying out regulatory activities in the field of economic competition in particular adopt lawmaking acts to ensure appropriate conditions for entities of special competence of public administration in the field of economic competition exclusively; power entities of special competence, carrying out governmental management activities related to the support, protection, defence of economic competition, restriction of monopoly in economic activity and protection of economic entities from anti-competitive actions in economic competition.

It is emphasized that the power entities of general and special competence are public bodies and their officials, including, but not limited to, the President of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Ministry of Economy, Trade and Agriculture of Ukraine, bodies of the Antimonopoly Committee of Ukraine, the State Customs Service of Ukraine and its bodies, the Interdepartmental Commission on International Trade.

Administrative procedures in the field of economic competition in Ukraine are distinguished. In particular, the procedures for reviewing cases of violation of legislation on protection of economic competition, anti-dumping procedure, anti-subsidy procedure, special procedure, procedure for granting permission to concentration of economic entities, procedures for granting permission for concerted actions of economic entities, procedures for providing preliminary conclusions on concerted actions, procedures for providing preliminary opinions on the concentration, procedures for providing conclusions on the possibility of renting an integral property complex of the enterprise. Emphasis is placed on the expediency of distinguishing two types of administrative procedures in the administrative and legal theory in the field of economic competition: administrative procedures, which are based on the activities of power entities to identify and eliminate violations of legislation on protection of economic competition, and administrative procedures, implementation of which is based on the activities of the power entities to prevent, debar violations of legislation on the protection of economic competition.

Measures of administrative coercion as a means of protecting economic competition in Ukraine are characterised. Attention is paid to application of administrative coercion measures in the study area in connection with the commission of such an offence as violation of the law on protection of economic competition or in its absence. They are coercive, preventive in nature and are applied to subjects regardless of their desire and will. In the field of economic competition, it is proposed to classify measures of administrative coercion into measures of administrative prevention, measures of administrative termination and measures of administrative responsibility. The author determined that the administrative coercion measures provided at the legislative level are diversified and provide an opportunity to choose the power entity in the application of any measure.

The foreign experience of administrative and legal support of economic competition is summarised, in particular within the EU internal market, the United States of America and the Commonwealth of Independent States. Attention is drawn to the fact that an antitrust authority that monitors compliance with legislation on

protection of economic competition operates in these foreign countries. Such an authorized body shall apply the rules of economic competition captured in the legislation on the protection of economic competition by holding administrative proceedings on cases of its violation and the application of certain administrative measures to dishonest business entities.

The author specified that the competent competition authorities take measures to properly implement the administrative and legal support of economic competition in Ukraine within the country and the commodity market of their operation and establishment.

The current problems of administrative and legal support of economic competition in Ukraine are clarified. Emphasis is placed on inadvisability to assign the type of cases challenging the decisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine in court, in particular decisions rejecting a case on violation of legislation on protection against unfair competition, to the jurisdiction of commercial courts.

Proceeding from the existing public law dispute, the legal status of the Antimonopoly Committee of Ukraine and public administrative functions in the field of economic competition, it is proposed to assign the cases challenging the decisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine rejecting cases on protection against unfair competition to the administrative jurisdiction.

Keywords: administrative and legal support, economic competition, unfair competition, protection of economic competition, security of economic competition, foreign economic activity, power entity, administrative measures, administrative procedures, regulatory framework.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Пасічник В. В. Характерні риси дозвільного провадження у сфері захисту економічної конкуренції при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 3. С. 153–155.

2. Пасичник В. В. Отдельные вопросы предоставления разрешения национальному и/или иностранному товаропроизводителю. *Scientific letters of academic society of Michal Baludansky*. 2014. Vol. 2. No. 3. S. 103–106.

3. Пасічник В. В. Стадії дозвільного провадження з надання дозволу на узгоджені дії за участю іноземного суб'єкта господарської діяльності. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. *Політологія. Соціологія. Право* : зб. наук. праць, 2018. № 4 (40). С. 155–159.

4. Пасічник В. В. Поняття звичаю в контексті визначення недобросовісної конкуренції у сфері зовнішньоекономічної діяльності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 6. Т. 2. С. 82–87.

5. Пасічник В. В. Окремі питання захисту суб'єктів господарської діяльності України від недобросовісної конкуренції під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 8(8). С. 220–226.

6. Пасічник В. В. Сутність адміністративно-правового забезпечення захисту економічної конкуренції. *Юридичний бюлетень*. 2019. Вип. 11(11). Ч. 2. С. 54–60.

7. Pasichnyk V. Regulatory support for the protection of economic competition in Ukraine. *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. Vol. 7. Iss. 4. P. 203–211.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Пасичник В. В. Понятие недобросовестной конкуренции в сфере внешнеэкономической деятельности согласно законодательству Украины. *Новите предизвикателства пред правото* : сборник с доклади Научна

конференція, проведена в рамках на Лятната научна сесия на Юридическия факултет във Варненския свободен университет «Черноризец Храбър» (21–22 юни 2013, г. Варна). 2014. С. 138–140.

9. Пасічник В. В. Вчинення вітчизняними та/або іноземними виробниками узгоджених дій чи концентрації на митній території України: деякі питання. *Розвиток публічного адміністрування: зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф.* (24–25 жовтня 2013 р., м. Рівне). Рівне : НУВГП, 2013. С. 47–50.

10. Пасічник В. В. Правова інформація в сфері захисту економічної конкуренції. *Розвиток національної системи нормативно-правової інформації: комунікаційний та правовий аспекти (у контексті децентралізації влади в Україні) : матеріали наук.-практ. конф.* (26 травня 2017 р., м. Київ). Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2017. С. 82–90.

11. Пасічник В. В. Адміністративне провадження щодо проведення спеціального розслідування фактів зростання імпорту в Україну. *Юридична наука в сучасному світі: здобутки та перспективи : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф.* (21 вересня 2018 р., м. Одеса). Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 94–96.

12. Пасічник В. В. Інформаційне забезпечення захисту економічної конкуренції в сфері зовнішньоекономічної діяльності. *Інформаційне право: сучасні виклики і напрями розвитку : матеріали першої наук.-практ. конф.* (18 жовтня 2018 р., м. Київ). Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2018. С. 193–195.

13. Пасічник В. В. Питання сутності стадій дозвільного провадження в сфері захисту економічної конкуренції. *Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф.* (18–19 січня 2019 р., м. Одеса). Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2019. С. 49–53.

14. Пасічник В. В. Окремі питання здійснення органами антимонопольного комітету України адміністративно-процедурної діяльності. *Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії у XXI ст. : тези доповідей Міжнародної наук.-*

практ. конф. (25–26 січня 2019 р., м. Запоріжжя). Запоріжжя : ЗНУ, 2019. С. 82–86.

15. Pasichnyk V. Good faith (bona fides) principle in the field of protection of economic competition in the course of foreign economic activities. *Legal practice in EU countries and Ukraine at the modern stage : proceedings of International scientific and practical conference (January 25–26, 2019, Arad)*. Arad : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2019. P. 416–419.

16. Пасічник В. В. Інформування Антимонопольного комітету України про порушення законодавства про захист економічної конкуренції: окремі аспекти. *Четверті Таврійські юридичні наукові читання : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (17–18 травня 2019 р., м. Київ)*. Київ : Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2019. С. 42–46.

17. Пасічник В. В. Інтелектуальна власність та недобросовісна конкуренція в сфері зовнішньоекономічної діяльності: погляд на питання адміністративно-правового регулювання. *Інтеграція юридичної науки і практики як основа сталого розвитку правової системи : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (8–9 листопада 2019 р., м. Дніпро)*. Дніпро : Дніпровський гуманітарний університет, 2019. С. 110–113.

18. Пасічник В. В. Юрисдикція справ щодо оскарження рішень Антимонопольного комітету України про відмову в розгляді справи щодо порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції. *Актуальні проблеми сучасної юридичної науки та практики : матеріали кругл. столу (01 жовтня 2020 р., м. Київ)*. Київ : Київський університет права Національної академії правових наук України, 2020. С. 114–122.

19. Pasichnyk V. On the issue of granting concentration permissions to business entities under the laws of Ukraine. *Legal science, legislation and law enforcement practice: regularities and development trends: conference proceedings of International scientific and practical conference (October 30–31, 2020, Lublin)*. Lublin : Izdevnieciba «Baltija Publishing». 2020. P. 265–269.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	18
ВСТУП	20
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В УКРАЇНІ	29
1.1. Економічна конкуренція в Україні як об’єкт адміністративно-правового забезпечення	29
1.2. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні	47
1.3. Нормативно-правова основа забезпечення економічної конкуренції в Україні адміністративно-правовими засобами	66
Висновки до розділу 1	84
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В УКРАЇНІ	89
2.1. Суб’єкти адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні	89
2.2. Адміністративні процедури в сфері економічної конкуренції в Україні ..	111
2.3. Заходи адміністративного примусу як засоби захисту економічної конкуренції в Україні	152
Висновки до розділу 2	167
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ	172
3.1. Зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції	172
3.2. Актуальні проблеми адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні	195
Висновки до розділу 3	205

ВИСНОВКИ	209
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	215
ДОДАТКИ	237

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АМК України – Антимонопольний комітет України

Велика Палата ВС – Велика Палата Верховного Суду

ВР України – Верховна Рада України

ГК України – Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року
№ 436-IV

ГПК України – Господарський процесуальний кодекс України

ДМС України – Державна митна служба України

ЄС – Європейське співтовариство

ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини

ЗЕД – зовнішньоекономічна діяльність

КАС України – Кодекс адміністративного судочинства України від 06
липня 2005 року № 2747-IV

КМ України – Кабінет Міністрів України

Комісія – Комісія з питань оцінки позитивних і негативних наслідків
узгоджених дій, концентрації

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07
грудня 1984 року № 8073-X

МК України – Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-
VI

Міжвідомча комісія – Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі

Міждержавна рада – Міждержавна рада з антимонопольної політики

Міністерство економіки – Міністерство розвитку економіки, торгівлі та
сільського господарства України

Органи АМК України – органи Антимонопольного комітету України

Положення про концентрацію – Положення про порядок подання та
розгляду заяв про попереднє отримання дозволу Антимонопольного комітету
України на концентрацію суб'єктів господарювання, затверджене

розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 лютого 2002 року № 33-р

Положення про узгоджені дії – Положення про порядок подання заяв до органів Антимонопольного комітету України про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання, затверджене розпорядженням Антимонопольного комітету України від 12 лютого 2002 року № 26-р

Порядок надання дозволу на узгоджені дії та концентрацію – Порядок надання Кабінетом Міністрів України дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 року № 219

Правила розгляду справ – Правила розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, затверджені розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 квітня 1994 року № 5

СНД – Співдружність Незалежних Держав

СОТ – Світова організація торгівлі

США – Сполучені Штати Америки

ТПП України – Торгово-промислова палата України

ЦК України – Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний стан економічних відносин в Україні, обумовлений євроінтеграційним вектором державної політики в зазначеній сфері, глобалізацією та транснаціоналізацією господарської діяльності суб'єктів підприємництва, вимагає оновлення системи заходів правового регулювання, спрямованих на захист, охорону, підтримку економічної конкуренції в підприємницькій діяльності, недопущення зловживання монополієм домінуючим становищем на ринку, неправомірного обмеження економічної конкуренції та проявів недобросовісної конкуренції.

Концепцією Загальнодержавної програми розвитку конкуренції на 2014–2024 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19.09.2012 № 690-р, одним із пріоритетних напрямів державної діяльності в цій сфері визначено виконання органами публічної адміністрації комплексу заходів, спрямованих на розвиток економічної конкуренції, її захист і обмеження монополізму. Відтак державою визнано необхідність належного функціонування системи адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні.

Питання розвитку та правового захисту економічної конкуренції активно вивчаються науковцями та фахівцями з адміністративного і господарського права. Однак поза увагою дослідників залишаються проблеми адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні. Незважаючи на наукові пошуки в цьому напрямі, в науці адміністративного права й досі не вироблено єдиного підходу до розуміння поняття «адміністративно-правове забезпечення», а його зміст стосовно економічної конкуренції вивчався фрагментарно. Не з'ясовані також особливості, теоретичні й організаційні засади адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції.

Викладене обумовлює необхідність аналізу й удосконалення адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні з урахуванням наукових здобутків фахівців з адміністративного права та чинного

законодавства в цій сфері. Розкриття поняття і змісту інституту адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні об'єктивно пояснюється новизною предмета дослідження в науці адміністративного права та сприятиме розширенню понятійно-категоріального апарату сучасної адміністративістики, вдосконаленню діяльності уповноважених суб'єктів у сфері економічної конкуренції, а також загалом позитивно вплине на розвиток науки адміністративного права.

Теоретичною основою дисертації є праці вчених з адміністративного права, теорії держави і права, господарського права, конкурентного права, інших юридичних наук, що безпосередньо стосуються предмета дослідження: В. Авер'янова, О. Бакалінської, О. Безух, В. Білої, Ю. Бондар, І. Бородіна, Н. Борсук, І. Голосніченка, Т. Гуржія, О. Гуміна, О. Джуринського, Ю. Журика, М. Запорожець, З. Кісіль, Р. Калюжного, І. Коваль, О. Когут, Т. Коломоєць, В. Копейчикова, О. Кузьменко, В. Кулішенко, Н. Корчак, О. Кочергіної, В. Лук'янець, Р. Мельника, О. Мельниченко, С. Мосьондза, С. Петкова, Р. Попова, О. Світличного, К. Смирнової, І. Сопілко, В. Теремецького, С. Тимченка, Т. Філіпової, Ю. Фролова, П. Харченка, С. Шкляра та ін.

У роботі використано наукові праці О. Бакалінської («Правове забезпечення добросовісної конкуренції в Україні», 2015 р.; «Захист економічної конкуренції: організаційно-правові засади державного управління», 2003 р.), К. Бондаренко («Адміністративна відповідальність за порушення антимонопольного законодавства України», 2010 р.), Н. Борсук («Адміністративний примус у сфері захисту економічної конкуренції», 2012 р.), Ю. Журика («Розгляд Антимонопольним комітетом України справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції», 2004 р.), О. Кочергіної («Міжнародно-правове регулювання антидемпінгу на багатосторонній основі в системі ГАТТ/СОТ», 2004 р.), В. Лук'янець («Правове регулювання відносин конкуренції в Євросоюзі», 2008 р.), Р. Попова («Державна політика України в сфері антимонопольної діяльності», 2010 р.), Т. Філіпової («Адміністративні процедури у сфері захисту економічної

конкуренції за законодавством України», 2014 р.), П. Харченка («Адміністративно-правові заходи забезпечення захисту від недобросовісної конкуренції в діяльності органів Антимонопольного комітету України», 2005 р.) та ін. Здобутки наукової спільноти мають теоретичне і практичне значення в досліджуваній сфері, а також стали підґрунтям наукових розробок проблематики адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до Концепції Загальнодержавної програми розвитку конкуренції на 2014–2024 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19.09.2012 № 690-р, Плану законодавчого забезпечення реформ в Україні, схваленого постановою Верховної Ради України від 04.06.2015 № 509-VIII, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016, Пріоритетних напрямів наукових досліджень Університету сучасних знань на 2017–2022 рр. (протокол Вченої ради Університету сучасних знань № 3 від 08.12.2016).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на підставі комплексного аналізу наукових праць, національного і зарубіжного законодавства, практики його застосування визначити сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні, розробити науково-обґрунтовані рекомендації і пропозиції, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства в досліджуваній сфері.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- розглянути економічну конкуренцію в Україні як об'єкт адміністративно-правового забезпечення;
- визначити поняття і зміст адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні;

- розкрити нормативно-правову основу забезпечення економічної конкуренції в Україні адміністративно-правовими засобами;
- окреслити коло суб'єктів адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні;
- з'ясувати особливості адміністративних процедур у сфері економічної конкуренції в Україні;
- охарактеризувати заходи адміністративного примусу як засоби захисту економічної конкуренції в Україні;
- узагальнити зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції;
- з'ясувати актуальні проблеми адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні та запропонувати шляхи їх вирішення.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері економічної конкуренції в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно-правове забезпечення економічної конкуренції в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, застосування яких зумовлене особливостями адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні. Діалектичний метод застосовано для загальної характеристики адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції (розділ 1). Метод аналізу використано під час розгляду напрацювань учених за темою дослідження, а також визначення прогалин і суперечностей у положеннях чинного конкурентного й адміністративного законодавства, що регулює суспільні відносини у сфері економічної конкуренції в Україні (підр. 1.1, 1.2, 1.3, 2.1). За допомогою формально-логічного методу сформульовано понятійно-категоріальний апарат дослідження, зокрема визначено поняття «недобросовісна конкуренція у сфері зовнішньоекономічної діяльності», «адміністративно-правове забезпечення економічної конкуренції», «захист

економічної конкуренції», «охорона економічної конкуренції», «нормативно-правова основа забезпечення економічної конкуренції в Україні», «адміністративне стягнення у сфері економічної конкуренції» (підр. 1.1, 1.2, 1.3, 2.3). Системно-структурний метод застосовано під час аналізу завдань і порядку реалізації уповноваженими суб'єктами заходів адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції (розділ 2). Порівняльно-правовий метод використано для аналізу зарубіжного досвіду правового забезпечення економічної конкуренції (підр. 3.1). Метод теоретико-правового прогнозування застосовано під час визначення напрямів удосконалення діяльності уповноважених суб'єктів у сфері адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції (підр. 3.2).

Науково-теоретичним підґрунтям дисертаційного дослідження є праці вчених у галузі теорії права, адміністративного права та процесу, конкурентного права, господарського права й інших галузевих правових наук.

Нормативно-правовою основою є Конституція України, міжнародні правові акти, ратифіковані у встановленому законом порядку, чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти України, відповідне законодавство зарубіжних держав, спрямоване на розвиток економічної конкуренції, а також матеріали судової практики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні системних досліджень, в якому з використанням сучасних методів наукового пізнання та з урахуванням новітніх досягнень юридичної науки і практики застосування адміністративного законодавства розкрито зміст й особливості адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні. За результатами проведеного дослідження сформульовано нові наукові положення, пропозиції та висновки:

уперше:

– обґрунтовано, що об'єктом адміністративно-правового забезпечення у сфері економічної конкуренції є суспільні відносини, що виникають на національному рівні за участі суб'єктів господарської діяльності України та у

сфері зовнішньоекономічної діяльності за участі іноземних суб'єктів господарської діяльності;

– сформульовано авторське визначення адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні як здійснюваної за допомогою адміністративно-правових заходів діяльності суб'єктів владних повноважень, що спрямована на створення правових та організаційних умов для утвердження, охорони й розвитку економічної конкуренції, обмеження монополізму, захисту суб'єктів господарської діяльності та споживачів від антиконкурентних дій;

– доведено, що поняття «адміністративно-правові заходи забезпечення економічної конкуренції в Україні» об'єднує заходи правового (встановлення правил поведінки суб'єктів господарювання у сфері економічної конкуренції), організаційного (забезпечення ефективної роботи суб'єктів владних повноважень і виконання владних управлінських функцій) та примусового (застосування заходів адміністративного запобігання, адміністративного припинення та адміністративної відповідальності) характеру;

– запропоновано адміністративні процедури у сфері захисту економічної конкуренції систематизувати за змістом у групи дозвільних, контрольно-наглядових, юрисдикційних, відновлювальних адміністративних процедур;

удосконалено:

– розуміння системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні, елементами якої названо: 1) суб'єктів загальної компетенції, які провадять виключно нормативне регулювання з метою створення належних умов здійснення уповноваженими інституціями публічно-владної управлінської діяльності щодо охорони, захисту та розвитку економічної конкуренції; б) суб'єктів спеціальної компетенції, які безпосередньо вживають адміністративно-правових заходів щодо підтримки, охорони та розвитку економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності і захисту суб'єктів господарювання від антиконкурентних дій в економічній конкуренції;

– наукові положення щодо розмежування понять «захист економічної конкуренції» та «охорона економічної конкуренції» з урахуванням відмінностей адміністративно-правових засобів, що застосовуються суб'єктами владних повноважень у цих видах державної діяльності для забезпечення економічної конкуренції в Україні;

– обґрунтування необхідності вдосконалення адміністративно-правового статусу органу державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, уповноваженого здійснювати адміністративно-правове забезпечення економічної конкуренції в Україні, як центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом;

– наукові підходи до розуміння понять «недобросовісна конкуренція», «добросовісна конкуренція», «економічна конкуренція», їх родо-видових зв'язків;

дістали подальшого розвитку:

– наукові підходи до нормативної основи адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні;

– наукові підходи до характеристики заходів адміністративного примусу у сфері економічної конкуренції, зокрема адміністративного запобігання, адміністративного припинення та адміністративної відповідальності;

– обґрунтування пропозиції щодо доцільності віднесення розгляду спорів, пов'язаних із скасуванням рішень Антимонопольного комітету України про відмову в розгляді справи щодо порушення законодавства про захист економічної конкуренції, до юрисдикції адміністративних судів;

– напрацювання перспективних напрямів імплементації у вітчизняне законодавство позитивного зарубіжного досвіду адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх може бути використано:

– в науково-дослідній сфері – для подальших досліджень шляхів вирішення теоретичних проблем, пов'язаних з удосконаленням адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні (довідка про

впровадження у науково-дослідну діяльність Науково-дослідного інституту публічного права від 14.10.2020);

– у правотворчій сфері – для розробки й удосконалення нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері економічної конкуренції в Україні (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження у законопроектну роботу народного депутата Полякова А. Е. від 06.10.2020);

– у правозастосовній сфері – для вдосконалення практичної діяльності суб'єктів, які здійснюють свої повноваження у сфері економічної конкуренції в Україні;

– в освітньому процесі – під час укладання підручників і навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Конкурентне право», «Адміністративний процес», «Сучасні проблеми адміністративного права та адміністративного процесу», під час підготовки відповідних навчальних і методичних комплексів та курсів (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес Університету сучасних знань від 17.10.2018).

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення, висновки і практичні рекомендації, наведені в дослідженні, оприлюднено на таких міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах: «Новите предизвикателства пред правото» (м. Варна, 21–22 червня 2013 р.); «Розвиток публічного адміністрування» (м. Рівне, 24–25 жовтня 2013 р.); «Розвиток національної системи нормативно-правової інформації: комунікаційний та правовий аспекти (у контексті децентралізації влади в Україні)» (м. Київ, 26 травня 2017 р.); «Юридична наука в сучасному світі: здобутки та перспективи» (м. Одеса, 21 вересня 2018 р.); «Інформаційне право: сучасні виклики і напрями розвитку» (м. Київ, 18 жовтня 2018 р.); «Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті» (м. Одеса, 18–19 січня 2019 р.); «Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії у XXI ст.» (м. Запоріжжя, 25–26 січня 2019 р.); «Legal Practice in EU Countries and Ukraine at the Modern Stage» (м. Арад, 25–26 січня 2019 р.); «Четверті Таврійські

юридичні наукові читання» (м. Київ, 17–18 травня 2019 р.); «Інтеграція юридичної науки і практики як основа сталого розвитку правової системи» (м. Дніпро, 8–9 листопада 2019 р.); «Актуальні проблеми сучасної юридичної науки та практики» (м. Київ, 1 жовтня 2020 р.); «Legal Science, Legislation and Law Enforcement Practice: Patterns and Trends» (м. Люблін, 30–31 жовтня 2020 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації викладено у 19 наукових публікаціях, з яких 5 опубліковано у фахових наукових юридичних виданнях України, 2 – у зарубіжних наукових періодичних виданнях, і 12 тезах доповідей на науково-практичних конференціях та круглих столах.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (214 найменувань) і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 244 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В УКРАЇНІ

1.1. Економічна конкуренція в Україні як об'єкт адміністративно-правового забезпечення

Всім відомо, що господарська діяльність – це діяльність суб'єктів господарювання, яка побудована на взаємовідносинах між ними та здійснюється в Україні. Здійснюючи підприємницьку діяльність в Україні, суб'єкти господарської діяльності вчиняють протиправні дії в економічній конкуренції, що проявляються у порушеннях законних прав та інтересів інших суб'єктів господарювання. При цьому вчинення таких антиконкурентних дій та порушення ними законних прав, інтересів інших суб'єктів підприємницької діяльності не завжди мають місце на одному ринку товарів. В господарській діяльності вчинення суб'єктами господарювання неправомірних антиконкурентних дій в економічній конкуренції є антимонопольними порушеннями та проявами недобросовісної конкуренції. Як правило такі антиконкурентні дії зустрічаються під час здійснення суб'єктами господарської діяльності України та іноземними суб'єктами господарювання підприємницької діяльності в Україні.

У зв'язку із вступом України до СОТ, ратифікації Угоди з державами ЄАВТ, підписання угод про вільну торгівлю з країнами СНД, підписання Угоди про асоціацію розгляд економічної конкуренції як об'єкта адміністративно-правового забезпечення в підприємницькій діяльності набуває все більшої актуальності для України. Вагомого значення набуває також вивчення і застосування практики ЄСПЛ по справах щодо порушення правил у економічній конкуренції (наприклад, рішення ЄСПЛ «Менаріні Діаньостікс С.р.Л. проти Італії» [A. Menarini Diagnostics S.r.l. v. Italy] [1]).

В науковій літературі дослідження терміну економічної конкуренції проводилося такими вченими, як: Н. Борсук [2, с. 15], Ю. Журик [3, с. 7], В. Кулішенко [4, с. 6], В. Лук'янець [5, с. 3], П. Харченко [6, с. 10] та ряд інших.

Дослідивши формалізовані національні джерела адміністративного права України, що визначають сутність економічної конкуренції та її правомірні й неправомірні прояви в господарській діяльності на території України, зумовлює необхідність в межах дисертаційного дослідження звернути увагу на таке.

Вперше поняття «економічна конкуренція» було закріплено в законодавчому акті про обмеження монополізму, недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності, який нині втратив чинність. Наразі на законодавчому рівні визначення економічної конкуренції дається в статті 25 ГК України [7], статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8] та в пункті 3 розділу I Положення про концентрацію [9]. Виходячи з закріплених на законодавчому рівні визначень економічної конкуренції, відзначимо, що дані законодавчі акти України закріплюють ознаки добросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності, якими є: обмеження можливості суб'єктів господарської діяльності впливати на умови реалізації товарів, суб'єкт господарської діяльності не може визначати умови реалізації товарів, здобуття суб'єктом господарської діяльності переваг на ринку, здобуття суб'єктом господарської діяльності завдяки особистим досягненням переваг серед інших суб'єктів господарювання (приміром, розробка та втілення нових технологій, краща організація своєї діяльності, витрачання грошових коштів на здобуття кращої ділової репутації тощо).

Прийняттям законодавцем вказаних нормативно-правових актів України в сфері економічної конкуренції засвідчили факт зацікавленості України у встановленні на її території законодавчих засад розвитку економічної конкуренції, правомірних і добросовісних торговельних відносин між суб'єктами господарювання, намагання розвинути застосування при здійсненні підприємницької діяльності чесних та справедливих звичаїв, що, в свою чергу, означатиме розвиток добросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності.

Саме ці законодавчі акти в сфері економічної конкуренції мають своїм завданням забезпечити дотримання законних прав, інтересів добросовісних суб'єктів господарської діяльності, які можуть бути порушені через антиконкурентні дії в економічній конкуренції, зокрема монопольні правопорушення та недобросовісну конкуренцію, націлені на розвиток й застосування в підприємницькій діяльності чесних та справедливих звичаїв.

Наразі добросовісна конкуренція в Україні є одним із різновидів економічної конкуренції та виражає сутність добросовісних ринкових відносин суб'єктів господарювання у підприємницькій діяльності. Стрімкий розвиток та підтримка правомірних добросовісних правовідносин між суб'єктами підприємницької діяльності, намагання розвинути застосування при здійсненні господарської діяльності чесних й справедливих звичаїв є одними серед головних завдань нашої держави під час реалізації антимонопольної (конкурентної) політики в Україні. Тому на сьогодні Україна зацікавлена в розвитку добросовісної конкуренції на своїй митній території, а саме у розвитку та підтримці правомірних добросовісних правовідносин між суб'єктами господарської діяльності.

В юридичній літературі Н. Корчак зауважила, що «право на участь у добросовісній конкуренції є похідним від права на підприємницьку діяльність як суб'єктивного юридичного права. Звідси – право на участь у добросовісній конкуренції є природним та невід'ємним правом людини (підприємця)» [10, с. 8]. Слідуючи вищевикладеному, добросовісна конкуренція, зокрема при здійсненні підприємницької діяльності передбачає дотримання суб'єктами господарської діяльності в Україні принципу добросовісності. В окремих наукових публікаціях використовується принцип добросовісної конкуренції [11, с. 56].

В юридичній літературі все ж існує питання, що в себе включає принцип добросовісності в економічній конкуренції під час здійснення підприємницької діяльності. Так як в чинному законодавстві про захист економічної конкуренції України визначення поняття «добросовісна конкуренція» не міститься. Це

питання є досить актуальним, оскільки добросовісна конкуренція досліджується науковцями лише в наукових колах. Про що свідчить докторська дисертація О. Бакалінської на тему: «Правове забезпечення добросовісної конкуренції в Україні: проблеми теорії і практики» [12]. Сутність принципу добросовісності в ЗЕД було висвітлено дисертантом в публікації на тему: «Принцип добросовісності (*bona fides*) в сфері захисту економічної конкуренції при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності» [13].

Зазначимо, що в правовій науці під добросовісною конкуренцією розуміються «відносини між конкурентами, які здійснюються з додержанням норм законодавства, а також звичаїв та етичних правил торгівлі» [14, с. 11]. Слушною є також думка І. Шаркової [15, с. 212].

Вважаємо, що принцип добросовісності в економічній конкуренції за своєю правовою природою виступає фактором запобігання виникнення конфліктів при здійсненні суб'єктами господарювання підприємницької діяльності та підставою невтручання уповноважених суб'єктів владних повноважень в цю сферу. Принцип добросовісності в економічній конкуренції полягає також у встановленні та дотриманні суб'єктами господарської діяльності належної правомірної добропорядної поведінки при здійсненні такими суб'єктами операцій з торгівлі товарами, надання послуг в Україні з дотриманням правових норм законодавства про захист економічної конкуренції, міжнародних конвенцій, чесних звичаїв у господарській діяльності.

Враховуючи викладене відзначимо, що в основі принципу добросовісності в економічній конкуренції лежить чесне, правомірне та добросовісне ведення суб'єктами господарювання підприємницької діяльності в Україні. Це, в свою чергу, полягає у витрачання зазначеними вище суб'єктами достатнього часу та значних грошових коштів на здобуття кращої ділової репутації на товарному ринку відповідної держави, розробленні та втіленні нових технологій в господарський оборот, вжитті правомірних заходів для схилення споживачів – учасників ринку до використання товарів з їх торговою

маркою, кращій організації здійснення підприємницької діяльності тощо. З метою досягнення такої мети суб'єкти господарювання застосовують різні засоби індивідуалізації. Зазначимо, що в науковій літературі виокремлені засоби індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг [16].

Більше того, принцип добросовісності в економічній конкуренції стимулює суб'єктів господарської діяльності до здійснення чесного виконання своїх господарських зобов'язань, зокрема до здійснення ефективної підприємницької діяльності з метою забезпечення споживачів – учасників ринку товарами або послугами високої якості, в тому числі в необхідній кількості та асортименті, не завдаючи шкоди суб'єктам господарської діяльності подібних товарів (послуг). Даний принцип також вимагає від суб'єктів господарської діяльності належного виробництва товарів та надання послуг, недопустимості підвищення цін на вироблені товари та надані послуги, продажу товарів, які становлять небезпеку споживачам – учасникам ринку.

Дотримуючись у своїй господарській діяльності принципу добросовісності, учасникам товарного ринку надається можливість знайомитися з різними варіантами товарів/послуг, які є доступними саме їм, а також вільно обирати товари/послуги із запропонованих суб'єктами господарювання. Відповідно за такі пропоновані суб'єктами господарської діяльності на товарних ринках товари та послуги споживачі – учасники ринку бажають одержати за цінами, які вони запланували сплачувати. Ці фактори стимулюють суб'єктів господарювання здобути ділову репутацію кращого рівня в Україні, не завдаючи шкоди суб'єктам господарської діяльності подібних товарів (послуг). Дотримання суб'єктами господарської діяльності принципу добросовісності по суті позбавляє можливості уповноважених державних органів застосовувати до таких суб'єктів відповідні заходи адміністративного характеру, передбачені законом.

Чинне законодавство про захист економічної конкуренції антиконкурентними монопольними правопорушеннями в економічній

конкуренції визначає антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарської діяльності, зловживання монопольним домінуючим становищем, обмежувальна, дискримінаційна діяльність суб'єктів господарської діяльності, їх об'єднань, антиконкурентні дії органів державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю.

Щодо недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності, то її визначення наводиться в Паризькій конвенції про охорону промислової власності [17]. На думку С. Шкляр «воно відносно визначене і повинно доповнюватися національним законодавством, шляхом конкретизації понять, складів правопорушень, встановлення заходів відповідальності» [18]. Поняття недобросовісної конкуренції також міститься й в ГК України [7], а також в Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [19]. Загальні засади недобросовісної конкуренції закладені й в узагальненому вигляді, а саме в статті 13 ЦК України [20].

В інформаційному листі АМК України від 17 лютого 2009 року № 54/01 «Про особливості застосування положень законодавства про захист від недобросовісної конкуренції у зв'язку з набранням чинності Законом України від 18.12.2008 № 689-VI «Про внесення змін до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» АМК України зазначив, що «визначення недобросовісної конкуренції в українському законодавстві не передбачає бездіяльності суб'єктів господарювання» [21].

Таким чином неможливо визначити в законі чіткого забороненого переліку проявів недобросовісної конкуренції та визначити їх зміст. Вирішення питання чи підпадає вчинене порушення під ознаки недобросовісної конкуренції, визначені в статті 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» та статті 32 ГК України, чи ні покладено на органи АМК України під час розгляду справ про недобросовісну конкуренцію та господарські суди [22, с. 112]. Зазначимо, що на сьогоднішній день в правовій науці виокремлені ознаки незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг [23]. На

нашу думку, виокремлення таких ознак може допомогти органам АМК України під час кваліфікації дій суб'єктів господарської діяльності до проявів недобросовісної / добросовісної конкуренції.

У юридичній літературі сутність недобросовісної конкуренції визначаються вченими по-різному. Серед авторів спеціальних досліджень цього поняття слід згадати таких учених, як: Т. Акімова, Г. Андрощук, О. Бакалінська, О. Безух, О. Джуринський, Ю. Журик, І. Коваль, Н. Корчак, С. Кузьміна, В. Кулішенко, О. Мельниченко, О. Нагорний, І. Невінчаний, С. Онопрієнко, Н. Саніахметова, К. Тот'єв, І. Фомін, П. Харченко, С. Шкляр, І. Шуміло, В. Єременко та ряд інших. Більше того, окрім дослідження поняття та сутності недобросовісної конкуренції, О. Безух приділив належної уваги питанню захисту від недобросовісної конкуренції в сфері промислової власності [24]. О. Джуринський у своїй роботі досліджував цивільно-правовий аспект захисту від недобросовісної конкуренції [25]. І. Коваль приділяла увагу праву на ділову репутацію суб'єктів господарської діяльності, його позасудовому захисту від неправомірного використання [26]. П. Харченко охарактеризував адміністративно-правові заходи забезпечення захисту від недобросовісної конкуренції в діяльності органів АМК України [6]. В. Кулішенко у своєму дослідженні розкривала питання захисту від неправомірного використання ділової репутації суб'єктів господарської діяльності в економічній конкуренції [4].

На підставі зазначеного, відмітимо, що поняття недобросовісної конкуренції містить категорії – торгові чесні звичаї, чесні звичаї. Це свідчить про те, що законодавство про захист від недобросовісної конкуренції загальним поняттям визначає антиконкурентні дії в економічній конкуренції як недобросовісну конкуренцію. При цьому, на жаль, законодавчих визначень таких понять законодавець не передбачає. ЦК України [20] закріплює поняття звичаю (звичаю ділового обороту).

У правовій науці поняття звичаю / правового звичаю / звичаю ділового обороту, позиція щодо доцільності / недоцільності їх застосування в

конкурентних відносинах досліджували В. Котюк [27, с. 36], В. Копейчиков [28, с. 164], Н. Пархоменко [29, с. 372], О. Безух [24, с. 1], В. Кулішенко [30, с. 34], О. Мельниченко [31, с. 237], Ю. Журик [14, с. 11] та ін. Наукові погляди даних авторів було висвітлено дисертантом в науковій статті на тему: «Поняття звичаю в контексті визначення недобросовісної конкуренції у сфері зовнішньоекономічної діяльності» [32]. При цьому вважаємо за потрібне зазначити, що порівняно із законодавством про захист економічної конкуренції України, в конкурентному законодавстві США замість терміну «звичай», «звичай ділового обороту» в конкурентних відносинах використовується термін «торгова звичка». А у Франції, приміром, у будь-якій сфері господарської діяльності використовується поняття звичай, зокрема чесний звичай.

На наше переконання, застосування чесних звичаїв в економічній конкуренції в кожній державі світу відрізняється, так як чесні звичаї за своєю природою є несхожими в різних зарубіжних країнах, неоднаковими в межах однієї країни. У зв'язку з цим, в сфері ЗЕД ми пропонуємо під *звичаєм ділового обороту* розуміти загальноприйняте неписане правило поведінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в економічній конкуренції, що склалося внаслідок багатократного повторення його застосування під час здійснення такими суб'єктами підприємницької діяльності з постачання/надання на митну територію України або за її межі відповідних товарів/послуг. З метою правильного трактування АМК України як органом державного регулювання ЗЕД актів економічної конкуренції вітчизняних суб'єктів господарської діяльності та іноземних суб'єктів господарювання як таких, що суперечать/відповідають торговим та іншим чесним звичаям у ЗЕД, пропонуємо в статті 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33] закріпити згадане нами вище визначення звичаю ділового обороту.

В Україні визначення поведінки суб'єкта господарської діяльності протиправною, такою, що суперечить / відповідає звичаям (звичаям ділового обороту) під час здійснення підприємницької діяльності належить органам АМК України. Правила поведінки суб'єктів господарської діяльності в

економічній конкуренції, які мають відповідати звичаям, не закріплені законодавчо та не визначені в правових документах уповноважених державних органів – органів АМК України. Тому досить часто органи АМК України у своїй діяльності стикаються з питанням визначення актів в економічній конкуренції суб'єктів господарської діяльності як таких, що відповідають чи суперечать чесним звичаям у господарській діяльності.

На сьогодні ЦК України [20] закріплює правило, відповідно до якого звичай може бути закріплений в документі. У вітчизняній юридичній літературі питання узагальнення звичаїв висвітлюється В. Кулішенко.

Більше того, сприяння розвитку торгових та інших чесних звичаїв у господарській (підприємницькій) діяльності, взяття участі в розробленні правил етики в економічній конкуренції для різних сфер діяльності суб'єктів господарювання є одним із завдань торгово-промислових палат в Україні. На нашу думку, АМК України спільно з ТПП України слід закріпити в правовому документі правила поведінки в економічній конкуренції суб'єктів господарської діяльності під час здійснення ними підприємницької діяльності, що відповідають торговим та іншим чесним звичаям. Передбачення АМК України спільно з ТПП України в інформаційному листі, рекомендаційному роз'ясненні правил поведінки в економічній конкуренції суб'єктів господарської діяльності, в тому числі іноземних суб'єктів господарювання у разі здійснення ними діяльності в Україні, покращить правове забезпечення, надасть можливість компетентним органам в сфері економічної конкуренції, зокрема органам АМК України, ефективніше здійснювати адміністративно-правовий захист суб'єктів господарської діяльності та споживачів у відносинах з недобросовісними, нечесними суб'єктами господарювання. За таких умов використання терміна «звичай», закріпленого в ГК України [7] та Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [19], не викликатиме труднощів під час вживання органами АМК України цього терміна у своїй діяльності.

Щодо антиконкурентних дій в економічній конкуренції у вигляді недобросовісної конкуренції, то чинне конкурентне законодавство під такими діями визначає: неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарської діяльності (порівняльна реклама; неправомірне використання позначень; копіювання зовнішнього вигляду виробу; неправомірне використання товару іншого виробника); створення перешкод суб'єктам господарської діяльності в процесі економічної конкуренції та досягнення неправомірних переваг у економічній конкуренції (дискредитація суб'єкта господарської діяльності; схилення до бойкоту суб'єкта господарської діяльності; підкуп працівника, посадової особи покупця (замовника); досягнення неправомірних переваг у економічній конкуренції; схилення постачальника до дискримінації покупця (замовника); поширення інформації, що вводить в оману; підкуп працівника, посадової особи постачальника); неправомірне збирання, розголошення, використання комерційної таємниці (схилення до розголошення комерційної таємниці; неправомірне збирання комерційної таємниці; неправомірне використання комерційної таємниці; розголошення комерційної таємниці) тощо.

Вважаємо за доцільне зазначити, що економічна конкуренція як об'єкт адміністративно-правового забезпечення розглядається також в сфері ЗЕД за участю іноземного суб'єкта господарської діяльності. Зовнішньоекономічна діяльність – одна із сфер господарської діяльності, пов'язана з міжнародною виробничою і науково-технічною кооперацією, експортом та імпортом товарів і послуг, виходом підприємств і організацій на зовнішній ринок [34, с. 221]. Тобто це та «діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарювання, побудована на взаємовідносинах між ними та має місце як на території України, так і на території інших держав [22, с. 110].

На сьогоднішній день Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33] змішує в ЗЕД прояви недобросовісної конкуренції та антимонопольні правопорушення. В тому числі Закон України «Про

зовнішньоекономічну діяльність» [33] містить дещо інше розуміння недобросовісної конкуренції. Даний Закон визначає, що під недобросовісною конкуренцією при здійсненні ЗЕД розуміється: «здійснення демпінгового імпорту, до якого застосовуються антидемпінгові заходи; здійснення субсидованого імпорту, до якого застосовуються компенсаційні заходи; здійснення інших дій, що законами України визнаються недобросовісною конкуренцією» [33].

Зазначимо, що на сьогодні трапляються випадки, що товари, які ввозяться на територію України, є по ціні дешевші порівняно з національними. Такі явища наразі поширені в Україні, так як імпортери – суб'єкти господарювання досить часто завозять в Україну товари за цінами нижчими на аналогічні товари в Україні. У такому разі з метою захисту суб'єктів господарської діяльності України застосовують Закон України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» [35]. Виходячи із визначення демпінгу, закріпленого в даному Законі, то таке явище є протиправним, оскільки завдає шкоду суб'єкту господарської діяльності в країні експорту аналогічного товару, в даному випадку українському суб'єкту підприємницької діяльності. Тому з метою здійснення ефективного захисту суб'єктів господарської діяльності України від шкоди, яка може бути заподіяна шляхом імпорту товару за нижчими цінами, Україна розцінює здійснення демпінгу незаконним. Іншими словами Україна розпочинає з ним боротися, коли демпінговий імпорт в Україні обмежує економічну конкуренцію та призводить до монополізації на українському ринку.

Так, у першу чергу з'ясуємо, що розуміється під демпінговим імпортом. На думку деяких авторів «демпінг полягає в проникненні товарів на зовнішній ринок за рахунок зниження експортних цін нижче середнього рівня в даних країнах» [36, с. 426]. Визначення поняття демпінгу також наводять в правовій науці В. Луць [29, с. 48], О. Бірюков [37, с. 158], О. Кочергіна [38, с. 10] тощо. Демпінгом визнається імпорт товарів, який здійснюється за цінами, що менші від цін на аналогічні (схожі) товари цього суб'єкта господарської діяльності в

країні експорту, внаслідок чого таким суб'єктом господарської діяльності заподіюється шкода суб'єкту господарювання країни експорту.

Всім відомо, що Україна стала повноправним членом СОТ та зобов'язалася привести українське антидемпінгове законодавство до стандартів, принципів та норм ГАТТ/СОТ. Враховуючи те, що питання регулювання демпінгу / антидемпінгу визначається на рівні прийнятих на Уругвайському раунді угод, вважаємо за необхідне також звернути увагу на закріплені в них положення.

Вперше питання демпінгу було врегульовано в статті VI Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947) [39]. Неодноразові перегляди антидемпінгових правил на переговорах в рамках ГАТТ призвели до прийняття нової Генеральної угоди про тарифи й торгівлю 1994 року [40] та прийняття Угоди про застосування статті VI Генеральної угоди про тарифи й торгівлю 1994 року [41]. Ці документи були укладені на Уругвайському раунді ГАТТ як частина пакету прийнятих документів з назвою «Антидемпінговий кодекс».

На думку О. Кочергіної «у системі антидемпінгових правил ГАТТ/СОТ демпінг розглядається як правопорушення, суть якого полягає в реалізації іноземним виробником товару для імпорту в іншу країну за ціною, нижчою за ту, яку йому сплачують на його внутрішньому ринку, що заподіює шкоду виробникам подібних товарів в іноземній державі» [38, с. 8].

В Україні визначення демпінгу наводиться в Законі України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» [35]. Виходячи із закріпленого визначення, об'єктом демпінгу виступає ввезений товар, імпортна ціна якого на митній території України є нижча від порівняної ціни на подібний товар в країні експорту – в Україні. З таким явищем варто боротися, коли демпінг призводить в Україні до обмеження економічної конкуренції та монополізації на українському ринку, в результаті чого знижується функціонування економіки та завдається шкода суб'єкту господарської діяльності України подібного товару.

Щодо субсидованого імпорту як антиконкурентних дій в економічній конкуренції, то він може мати місце на території України у разі, якщо не є можливим доведення факту здійснення демпінгового імпорту або якщо імпортована ціна товарів не дає уповноваженим органам державного регулювання ЗЕД підстав вважати здійснення імпортером демпінгу. У такому разі органи державного регулювання ЗЕД перевіряють чи є наявний факт отримання суб'єктами господарювання – виробниками імпортованого товару нелегітимних субсидій в країні експорту.

Визначення субсидованого імпорту міститься в Законі України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» [42]. В ЄС субсидія розглядається як «така, коли вона надається або державою походження товару, або проміжною державою, з яких товар експортується до ЄС. Субсидування вважається державним, якщо надається урядом або будь-якими органами публічної влади на території країни походження або експорту товару. Коли йдеться про проміжну державу угода розглядається, якщо це є прийнятним, як така, що відбувається між суб'єктом країни походження та суб'єктом ЄС» [43, с. 234]. В юридичній літературі, на думку С. Осики, «одним із основних елементів категорії субсидування як правопорушення, крім протиправності, називає винуватість» [44, с. 77]. Відтак, відмінності між демпінговим та субсидованим імпортом як в Україні, так й зарубіжних країнах світу існують.

Даючи необмежений перелік антиконкурентних дій в економічній конкуренції у вигляді недобросовісної конкуренції при здійсненні ЗЕД в статті 31 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33], законодавець правовою нормою відсилає до положень інших законодавчих актів України в сфері економічної конкуренції. Інші антиконкурентні дії в економічній конкуренції у вигляді недобросовісної конкуренції при здійсненні ЗЕД наведені в ГК України [7], законах України «Про захист економічної конкуренції» [8], «Про захист від недобросовісної конкуренції» [19]. Відповідно до наведених законів України в широкому розумінні до інших дій, що визначаються

недобросовісною конкуренцією при здійсненні ЗЕД виділимо дві групи правопорушень.

Першу групу, на нашу думку, становлять дії, які суперечать торговим та іншим чесним звичаям у ЗЕД та дії, які за законодавством про захист економічної конкуренції визначаються як недобросовісна конкуренція. У сфері ЗЕД деякі порушення суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, які належать до цієї групи, є порушеннями прав інтелектуальної власності інших осіб, що зустрічаються під час здійснення підприємницької діяльності в Україні. Тому не всі дії в економічній конкуренції при здійсненні ЗЕД, наведені в Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [19], мають відношення до об'єктів права інтелектуальної власності.

Тому це питання на сьогодні є досить проблемним, оскільки розвиток торгового обороту і нових технологічних об'єктів створюють умови для здійснення суб'єктами ЗЕД в Україні нових видів порушень, пов'язаних з об'єктами права інтелектуальної власності. Таким чином неможливо визначити в законі чіткого забороненого переліку проявів недобросовісної конкуренції – порушень прав інтелектуальної власності та визначити їх зміст [22, с. 111-112].

У разі якщо вітчизняний суб'єкт господарювання дізнається про порушення його прав, зокрема прав інтелектуальної власності в сфері ЗЕД, іноземним суб'єктом господарської діяльності в Україні національному товаровиробнику надається право на звернення із заявою до АМК України або його органів за захистом. Оскільки саме АМК України є головним органом, на якого покладено обов'язок здійснювати захист порушених прав вітчизняних суб'єктів господарської діяльності від здійснених свідомих протиправних проявів недобросовісної конкуренції в сфері ЗЕД [22, с. 112].

При таких проявах недобросовісної конкуренції під час здійснення АМК України діяльності з розгляду адміністративних справ стосовно порушення законодавства про захист економічної конкуренції орган АМК України не визначає монопольне становище суб'єкта господарської діяльності, який

вчинив порушення на території України. Вчинення суб'єктом господарювання прояву недобросовісної конкуренції, який належить до цієї групи, має місце в Україні, незалежно від того, на якому ринку діє суб'єкт господарської діяльності, якому завдано шкоди діями недобросовісного суб'єкта господарювання.

Прикладом можуть бути дії ТОВ «Світязь», що працює на ринку консультативних послуг, щодо поширення неправдивих даних про фінансовий та майновий стан МП «Славутич», що працює на ринку посередницьких послуг [42, с. 109].

Другу групу становлять, так звані, антиконкурентні монопольні правопорушення, метою яких є обмеження та спотворення економічної конкуренції в Україні. Дії суб'єктів господарської діяльності, які є антиконкурентними монопольними правопорушеннями, були наведені дисертантом в межах розгляду цього питання. Такі протиправні дії в економічній конкуренції є забороненими та за українським конкурентним законодавством визначаються порушеннями законодавства про захист економічної конкуренції та проявами недобросовісної конкуренції в ЗЕД.

Наведені в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» антиконкурентні дії в економічній конкуренції у вигляді недобросовісної конкуренції при здійсненні ЗЕД, під якими необхідно розуміти «інші дії, що законами України визнаються недобросовісною конкуренцією», призводить до змішування в ЗЕД проявів недобросовісної конкуренції та антиконкурентних монопольних правопорушень, вчинених суб'єктами ЗЕД на митній території України. Такі прояви недобросовісної конкуренції в ЗЕД мають місце у випадку наявності іноземного елемента, оскільки предмету правового регулювання недобросовісної конкуренції при здійсненні ЗЕД властиві відносини в сфері господарської діяльності з наявністю іноземного учасника (іноземного суб'єкта господарської діяльності) [46, с. 139]. Ознаки недобросовісної конкуренції в сфері ЗЕД висвітлені дисертантом в науковій публікації: «Поняття

недобросовісної конкуренції в сфері зовнішньоекономічної діяльності за законодавством України» [46].

На сьогодні в юридичній літературі існують різні погляди вчених відносно розмежування в економічній конкуренції актів недобросовісної конкуренції від антиконкурентних монопольних правопорушень. На думку О. Безуха «правова природа монополістичних правопорушень і порушень у сфері недобросовісної конкуренції неоднакова, і вони посягають на різні об'єкти, а тому потребують різного правового регулювання» [47, с. 32]. Протилежну думку має В. Кулішенко. Ми цілком підтримуємо думку В. Кулішенко та вважаємо, що правопорушення, які зазначені в Законі України «Про захист економічної конкуренції» [8] є також проявами недобросовісної конкуренції, в тому числі й при здійсненні ЗЕД. Оскільки вони за своєю правовою природою є неправомірними та недобросовісними антиконкурентними діями в конкурентному середовищі, зокрема при здійсненні суб'єктами господарської діяльності підприємницької діяльності в Україні.

Таким чином в сфері ЗЕД спеціальний закон на відміну від загального закону – Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» не дає чіткого визначення недобросовісної конкуренції, в тому числі й не наводить перелік проявів недобросовісної конкуренції. А містить лише короткий перелік певних дій, під якими необхідно розуміти як недобросовісну конкуренцію при здійсненні ЗЕД та бланкетною нормою відсилає до положень інших нормативно-правових актів України про захист від недобросовісної конкуренції [22, с. 111].

Боротьба із проявами недобросовісної конкуренції в сфері ЗЕД на сьогодні є пріоритетним напрямом здійснення зовнішньої політики України та роботи органів АМК України. Оскільки саме одними із головних завдань органів АМК України є вжиття заходів з недопущення здійснення в Україні порушень інтелектуальної власності в сфері ЗЕД, зменшення їх кількості та, відповідно, здійснення захисту національних виробників від проявів

недобросовісної конкуренції іноземних суб'єктів господарювання [22, с. 110]. Підставою здійснення АМК України такої діяльності в сфері ЗЕД є неправомірна поведінка недобросовісних суб'єктів господарської діяльності на території України.

Як вбачається з Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33] виключно АМК України, а не постійно діючі та тимчасові адміністративні колегії АМК України, державний уповноважений АМК України, адміністративні колегії територіальних відділень АМК України наділений компетенцією здійснювати контроль за дотриманням суб'єктами ЗЕД законодавства про захист економічної конкуренції. Вважаємо, що АМК України зобов'язаний вживати всі необхідні заходи адміністративного характеру з метою запобігання вчинення на території України як суб'єктами господарської діяльності України, так й іноземними суб'єктами господарювання антиконкурентних дій в економічній конкуренції. АМК України повинен проводити таку конкурентну політику, під час якої дії в економічній конкуренції суб'єктів ЗЕД повинні здійснюватись виключно з метою дотримання добросовісних конкурентних відносин у господарській діяльності. У такому разі АМК України в сфері ЗЕД в меншій кількості потрібно буде кваліфікувати вчинені недобросовісними суб'єктами господарської діяльності дії на товарному ринку України як недобросовісну конкуренцію чи антиконкурентні монопольні правопорушення в ЗЕД.

Антиконкурентними діями в економічній конкуренції у вигляді недобросовісної конкуренції в ЗЕД, на нашу думку, необхідно також розуміти й зростаючий імпорт. В загальному вигляді зростаючим імпортом є ввезення товарів на умовах, які можуть завдати істотної шкоди економіці України. При цьому під загрозою заподіяння значної шкоди законодавець розуміє неминучу загрозу заподіяння значної шкоди суб'єкту господарської діяльності України.

Віднесення зростаючого імпорту до недобросовісної конкуренції в ЗЕД законодавець не вбачає доцільним. Розділяючи в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33] недобросовісну конкуренцію та

зростаючий імпорт, останній вбачає принципову різницю між цими двома поняттями. Тому їх розділення в одній статті даного Закону, на думку законодавця, є необхідним та важливим. Нам важко погодитися із такою позицією, оскільки ми все ж таки вважаємо за доцільне віднесення зростаючого імпорту до проявів недобросовісної конкуренції в ЗЕД. Оскільки зростаючий імпорт, як демпінговий, так і субсидований імпорт, заподіює шкоду або може створити заподіяння шкоди національному товаровиробнику подібного товару на території України.

Отже, вважаємо, що в Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33] потрібно дати визначення недобросовісної конкуренції та визначити прояви недобросовісної конкуренції в ЗЕД та заходи захисту від них, передбачивши зазначене в статтях 31, 31¹. Пропонуємо статті 31, 31¹ даного Закону викласти в такій редакції:

«Стаття 31. Недобросовісна конкуренція при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

1. Недобросовісною конкуренцією при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності є будь-які дії суб'єктів господарської діяльності України й іноземних суб'єктів господарювання, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у зовнішньоекономічній діяльності.

2. Під недобросовісною конкуренцією при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності розуміється також здійснення демпінгового імпорту, до якого застосовуються антидемпінгові заходи; здійснення субсидованого імпорту, до якого застосовуються компенсаційні заходи; здійснення зростаючого імпорту, до якого застосовуються спеціальні заходи.

3. Недобросовісною конкуренцією при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності є також дії в економічній конкуренції, визначені Господарським кодексом України, законами України «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про захист економічної конкуренції».

Стаття 31¹. Заходи проти недобросовісної конкуренції при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

1. За результатами антидемпінгового, антисубсидійного або спеціального розслідування відповідно до законів України приймається рішення про застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, яке може бути оскаржено в судовому порядку протягом місяця від дати запровадження відповідних заходів у порядку, встановленому законами України.

Застосування режимів вільної торгівлі, преференцій, спеціальних пільгових режимів (прикордонної (прибережної) торгівлі, спеціальних (вільних) економічних зон та інших, передбачених законами України), а також податкових, митних та інших пільг, що діють при імпорті в Україну товарів, щодо яких застосовуються антидемпінгові, компенсаційні або спеціальні заходи, зупиняється на строк до закінчення застосування зазначених заходів.

2. Вчинення суб'єктами господарської діяльності України та іноземними суб'єктами господарської діяльності дій, визначених частинами 1 та 3 статті 31 даного Закону, тягне за собою відповідальність, передбачену Господарським кодексом України, законами України «Про захист економічної конкуренції», «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Запропоноване сприятиме кращому правовому регулюванню адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні.

1.2. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні

На сьогодні Україна здійснює численні заходи щодо покращення забезпечення економічної конкуренції в господарській діяльності. Здійснюючи підприємницьку діяльність, суб'єкти господарювання намагаються забезпечити собі найвигідніші умови продажу товарів на ринку України. Проте, в сучасних умовах учасники ринкових відносин, зокрема суб'єкти господарювання дозволяють зловживати своїми можливостями. У зв'язку з цим, з метою підтримки, захисту та охорони економічної конкуренції, недопущення,

усунення чи спотворення економічної конкуренції, забезпечення функціонування української економіки на засадах розвитку добросовісних конкурентних відносин, обмеження монополізму в господарській діяльності, запобігання неправомірного використання суб'єктами господарської діяльності ринкового становища суб'єкти владних повноважень наділені владно-управлінською діяльністю вживати певні заходи адміністративно-правового характеру.

З метою дослідження поняття та змісту адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні передусім варто з'ясувати, що розуміється у літературі під поняттями «забезпечення», «правове забезпечення», «адміністративно-правове забезпечення» та адміністративно-правове забезпечення різноманітних суспільних відносин.

У загальноприйнятому сенсі під забезпеченням мається на увазі надання (постачання) чогось або кимсь в достатній кількості; створення певного і достатнього комплексу умов, необхідних для здійснення чого б то не було; надання гарантій [48, с. 124]. Великий тлумачний словник української мови поняття «забезпечити» інтерпретує як: а) створити надійні умови для здійснення чого-небудь; б) захищати, охороняти кого-, що-небудь від небезпеки; в) гарантувати щось [49, с. 281]. Під таким розумінням терміну «забезпечення» переважна більшість учених вдаються до визначень понять «правове забезпечення» та «адміністративно-правове забезпечення».

Так, термін «адміністративно-правове забезпечення» на теоретичному рівні розглядається як вид правового забезпечення. У науковій правовій літературі поняття «правове забезпечення» поширене, його зміст тлумачиться вченими по-різному. Наявність різних тлумачень науковців сутності однієї категорії – «правове забезпечення» – свідчить про неузгодженість позицій учених [50, с. 56].

На думку Є. Харитонова у літературі вираз «правове забезпечення» є широко вживаним у різному контексті. Однак він вживається зазвичай як поняття «*sui generis*», не визначається й не характеризується спеціально

[51, с. 35]. Під правовим забезпеченням автор розуміє «створення правовими (юридичними) засобами надійних умов для здійснення чого-небудь, вирішення якихось завдань, що становлять інтерес для суспільства (держави)» [51, с. 37]. В сучасній правовій науці сутність поняття «правове забезпечення» також розглядалися О. Сидоренко, О. Костюченко, Я. Лазур, В. Бойко та ряд інших авторів.

На нашу думку, відсутність єдиного підходу до розуміння категорії «правове забезпечення» свідчить про неоднозначність тлумачення цього поняття в сучасній правовій науці. Адже закладення в сутності вказаного вище терміна різних правових явищ свідчить про те, що в кожному визначенні правового забезпечення авторами закладені свій специфічний зміст та характерні риси [50, с. 56].

Слушною є думка науковця О. Дручек. Автор підкреслила, що єдиного розуміння правового забезпечення, змісту цього поняття адміністративно-правовою наукою досі не вироблено [48, с. 123].

Щодо поняття адміністративно-правового забезпечення, то О. Гумін і Є. Пряхін дійшли висновку, що адміністративно-правове забезпечення можна розглядати в двох розуміннях: широкому й вузькому. Під адміністративно-правовим забезпеченням з точки зору широкого розуміння автори визначають «упорядкування суспільних відносин уповноваженими на те державою органами, їх юридичне закріплення за допомогою правових норм, охорона, реалізація і розвиток» [52, с. 48]. У вузькому розумінні, на думку авторів, визначення адміністративно-правового забезпечення змінюється у зв'язку з тим, про які суспільні відносини йтиме мова [52, с. 48]. Визначення адміністративно-правового забезпечення в науці адміністративного права також наводить В. Бойко [53].

Зазначимо, що в науковій літературі термін «адміністративно-правове забезпечення» є одним із провідних. Проблематику дослідження змісту даної категорії торкалися чимало дослідників. У зв'язку з цим, існує достатньо трактувань, що свідчить про відсутність в адміністративно-правовій науці

єдиного визначення поняття адміністративно-правового забезпечення.

У результаті дослідження сутності категорій «правове забезпечення» і «адміністративно-правове забезпечення» зазначимо, що адміністративно-правове забезпечення, будучи різновидом правового забезпечення, має характерні ознаки правового забезпечення, що зумовлюються специфікою предмета регулювання науки адміністративного права. Адміністративно-правове забезпечення є вужчим поняттям щодо правового забезпечення. Тому дослідження питання сутності правового забезпечення є насамперед фундаментальним (основоположним) для розуміння сутності адміністративно-правового забезпечення. Не розуміючи сутності правового забезпечення, майже неможливо визначити та сформулювати характерні особливості терміна «адміністративно-правове забезпечення», зокрема адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції [50, с. 58].

Дослідження наукових поглядів щодо з'ясування сутності понять «правове забезпечення» й «адміністративно-правове забезпечення» дозволяє покласти в основу та визначити сутність адміністративно-правового забезпечення різноманітних суспільних відносин, зокрема, але не виключно адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції. Однак, на нашу думку, перед з'ясуванням змісту поняття адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції доцільно визначити явища, які закладаються правознавцями в сутності категорії адміністративно-правового забезпечення різних суспільних відносин. Виходячи з позицій О. Гуміна та Є. Пряхіна, наведемо визначення адміністративно-правового забезпечення конкретних суспільних відносин різних учених, тобто, за словами останніх, – «у вузьких значеннях» [50, с. 57].

В. Головка у своєму дослідженні під адміністративно-правовим забезпеченням розглядає «регламентовану нормами законодавства діяльність органів державної влади, зміст якої становить створення умов для реалізації, охорони та захисту прав громадян як учасників дорожнього руху за допомогою адміністративно-правових засобів» [54, с. 7]. Питання

адміністративно-правового забезпечення «у вузьких значеннях» також було предметом дослідження таких вчених: К. Барсуков, А. Іванищук, Р. Ігонін, І. Ієрусалімова, О. Дручек, Є. Колесников, Т. Корж-Ікаєва, Н. Литвин, Г. Римарчук, К. Степаненко. Окрім згаданих науковців на проблеми адміністративно-правового забезпечення в різних сферах також звертали увагу О. Аврамова [55], В. Бойко [53], А. Матвійчук [56], Г. Муляр [57], В. Теремецький [55; 57; 58] та ін.

Як бачимо на сьогодні категорія «адміністративно-правове забезпечення» є досить поширеною в адміністративному праві, оскільки вчені-адміністративісти досліджують цей термін у різних його значеннях та спрямуваннях. Вивчаючи сутність адміністративно-правового забезпечення різноманітних суспільних відносин, учені по-різному розглядають таку категорію. Це свідчить про наявність відмінних підходів до розуміння сутності поняття «адміністративно-правове забезпечення» у сучасній правовій науці України [50, с. 56]. Підтримуємо тих дослідників, які розкривають поняття «адміністративно-правове забезпечення» через конструкцію «створення умов», оскільки мета їх створення зумовлює здійснення суб'єктами владних повноважень різної діяльності, в процесі якої вживаються різноманітні заходи адміністративно-правового характеру.

А. Матвійчук дійшов висновку, що «вітчизняна адміністративістика досить ґрунтовно досліджує різні прояви адміністративно-правового забезпечення. Однак, варто звернути увагу на відсутність єдиного для всіх методологічного арсеналу щодо визначення цього поняття і, як результат, – велику кількість різнорідних дефініцій та характерних для цього поняття ознак» [56, с. 110].

Проаналізувавши наведені визначення адміністративно-правового забезпечення різних інститутів права, звернемо увагу на те, що в науці адміністративного права багато визначень адміністративно-правового забезпечення, які відрізняються одне від одного конкретними суспільними відносинами, регульованими нормами адміністративного права [50, с. 58].

Як зазначає А. Матвійчук «науковці розглядають адміністративно-правове забезпечення та формулюють його визначення, виходячи з вузькоспеціалізованих питань» [56, с. 109].

На підтвердження його позиції зазначимо, що досліджувана категорія вживається у таких сенсах (значеннях), як: сукупність адміністративно-правових заходів і засобів, процес регулювання суспільних відносин уповноваженими органами державної влади, діяльність держави, діяльність суб'єктів державно-владних повноважень, здійснюване державою упорядкування суспільних відносин, діяльність органів державної влади, вплив норм адміністративного права, повнота регулювання за допомогою норм адміністративного права суспільних відносин, вплив держави на суспільні відносини. На нашу думку, досить слушне визначення адміністративно-правового забезпечення в науці адміністративного права дають вчені В. Головка, К. Барсуков, Р. Ігонін, К. Степаненко. Вважаємо, що використання у визначеннях адміністративно-правового забезпечення термінів «створення умов», «створення належних правових умов», «створення необхідних умов», «діяльність органів державної влади», «діяльність держави», «діяльність суб'єктів державно-владних повноважень» є найбільш вдалим явищами, на підставі яких можна зрозуміти поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні.

Базуючись на теоретичних визначеннях, зміст адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні надає можливість виокремити дану категорію серед досліджень адміністративно-правового забезпечення в різних сферах суспільства. Так, розглядаючи питання адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні, вжиття суб'єктами владних повноважень різних заходів адміністративного характеру має місце з метою здійснення останніми підтримки, охорони, захисту економічної конкуренції в Україні, забезпечення належного функціонування української економіки на засадах розвитку добросовісних конкурентних відносин між суб'єктами господарювання, обмеження монополізму в господарській

діяльності, а також захисту національних та іноземних товаровиробників від недобросовісної конкуренції в Україні.

Уважаємо, що суспільні відносини, що виникають між суб'єктами господарської діяльності та суб'єктами владних повноважень у сфері економічної конкуренції, є найбільш проблемними з погляду адміністративно-правового забезпечення, виходячи з їхньої правової природи. Адже призначенням адміністративного права є регламентація суспільних відносин, спрямованих на захист прав, свобод, законних інтересів суб'єктів господарської діяльності у сфері економічної конкуренції в адміністративному порядку. Отже, здійснення захисту економічної конкуренції є одним із напрямів діяльності суб'єктів владних повноважень [50, с. 58]. Особливого значення також відіграє діяльність щодо здійснення охорони економічної конкуренції в Україні.

Зазначимо, що механізм захисту та охорони економічної конкуренції діє в Україні в результаті приєднання нашої держави до СОТ, ратифікації Угоди про вільну торгівлю з державами ЄАВТ, підписання угод (договорів) про вільну торгівлю з країнами СНД, ратифікації Угоди про асоціацію з ЄС, Угоди про вільну торгівлю з Британією, Північною Ірландією тощо.

За таких умов імплементовані нашою державою міжнародно-правові норми захисту економічної конкуренції та, відповідно, ухвалення низки законів України засвідчили факт зацікавленості України в запровадженні на її митній території механізму здійснення адміністративно-правового захисту суб'єктів господарської діяльності України під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Адже саме конкурентне законодавство має своїм завданням розвинути правомірні, добросовісні відносини між суб'єктами господарської діяльності України й іноземними суб'єктами господарської діяльності, та в разі порушення інтересів суб'єктів господарської діяльності України проявами недобросовісної конкуренції іноземних суб'єктів господарської діяльності забезпечити їх ефективний захист [59, с. 223-224].

Відтак, на сьогодні держава Україна в особі суб'єктів владних повноважень забезпечує захист економічної конкуренції в підприємницькій

діяльності, захист прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання в цій сфері. Окрім забезпечення захисту суб'єктів господарської діяльності на території України, наша держава здійснює захист прав, інтересів суб'єктів господарської діяльності України за її межами за правилами міжнародного права. Захист здійснюється через дипломатичні, консульські установи, державні торговельні представництва, які представляють інтереси нашої держави.

Закладений в частині 2 статті 20 ГК України [7] принцип захисту інтересів суб'єктів господарювання, відповідно до якого Україна забезпечує на рівних умовах захист інтересів суб'єктів господарювання на її внутрішній території за чинними законами України, а також забезпечує здійснення рівного захисту українських суб'єктів господарювання за межами України за правилами міжнародного права є ключовим принципом в сфері економічної конкуренції.

Так, враховуючи те, що значної шкоди розвитку економічної конкуренції як в сучасній Україні, так і на міжнародній арені завдають антиконкурентні дії суб'єктів господарювання, то нині чинне законодавство передбачає забезпечення здійснення державою Україна захисту порушених законних прав, інтересів як суб'єктів господарської діяльності України, так й іноземних суб'єктів господарської діяльності (нерезидентів) від недобросовісних, неправомірних, протиправних конкурентних дій в економічній конкуренції.

Виходячи з зазначених вище положень, наша держава Україна не тільки гарантує підтримку й захист економічної конкуренції, недопущення зловживання монопольним становищем в підприємницькій діяльності, а й заохочує вчинення суб'єктами господарювання добросовісних дій, які відповідають звичаям у господарській діяльності, захищає вітчизняних та іноземних суб'єктів господарської діяльності від недобросовісної конкуренції під час здійснення в Україні підприємницької діяльності. Такі завдання в сфері економічної конкуренції покладено державою на уповноважених суб'єктів.

В сучасній правовій науці існує думка, що захист в адміністративному порядку здійснюється засобами державно-правового впливу за допомогою залучення спеціально уповноважених державних органів або вищих органів виконавчої влади [60, с. 21]. При цьому до суб'єктів господарської діяльності, які не дотримуються положень законодавства про захист економічної конкуренції, суб'єкти владних повноважень зобов'язані вживати заходи адміністративного припинення та заходи адміністративної відповідальності. Зазначене свідчить про наділення суб'єктів владних повноважень в сфері економічної конкуренції функціями, які носять не лише організаційний характер, а й правозахисний, примусовий характер.

Оскільки завданням адміністративно-правового забезпечення є здійснення захисту й охорони економічної конкуренції в Україні, вважаємо за доцільне в межах даного дослідження розглянути та здійснити співвідношення таких понять, як «захист» та «охорона» в сфері економічної конкуренції. В сучасній правовій науці притаманні різні підходи до тлумачення цих термінів.

Щодо поняття «захисту», то в правовій науці, в тому числі й в адміністративно-правовій теорії існує велика чисельність дефініцій даної категорії. Так, у теорії права захист права визначається як «державно-примусова діяльність, спрямована на відновлення порушеного права суб'єкта правовідносин та забезпечення виконання юридичного обов'язку зобов'язаною стороною» [61, с. 140]. Досліджуючи питання санкцій в праві як елемент правового регулювання та охорони суспільних відносин, дослідник В. Орехов визначив особливості трактування поняття захисту суб'єктивних прав. Поняття адміністративно-правового захисту (адміністративного захисту) в науці адміністративного права було предметом дослідження В. Буряк, Н. Дячук, Т. Корж-Ікаєвої та ін.

Щодо адміністративного захисту суб'єктів господарської діяльності зокрема, то С. Кравчук визначає, що адміністративний захист суб'єктів господарювання характеризується тим, що він застосовується за наявності та

так відсутності правопорушення, в тому числі спрямований на запобігання правопорушенням та усунення їхніх шкідливих наслідків [62, с. 142].

Ми не погоджуємося з таким висновком автора, оскільки вважаємо, що адміністративно-правовий захист здійснюється лише в тому випадку, коли суб'єктом господарської діяльності вчинене правопорушення. Такий захист спрямований на відновлення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання, права та інтереси яких порушені, аж ніяк не на запобігання вчинення протиправних дій. На нашу думку, вжиття заходів адміністративного характеру, спрямованих на попередження вчинення протиправних дій (так званих заходів адміністративного запобігання), відноситься до охорони економічної конкуренції в господарській діяльності на території України. Захист прав суб'єктів господарювання був предметом дослідження також О. Аушевої, І. Головань, С. Кравчука, Т. Федоренко та ін.

В сфері економічної конкуренції О. Швиденко під захистом економічної конкуренції визначає «передбачену законодавством комплексну систему дій і заходів, що вживаються державою для забезпечення підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності, а також забезпечення ефективного функціонування економіки України на основі розвитку конкурентних відносин» [29, с. 362]. На нашу думку, під захистом економічної конкуренції в даному випадку слід вважати лише передбачену законодавством комплексну систему заходів, оскільки виходячи із тлумачення терміна «заходи», останній розуміється як «сукупність дій або засобів для досягнення, здійснення чого-небудь» [63, с. 381]. Заходи – це, по суті, і є дії для досягнення, здійснення чого-небудь, тобто в економічній конкуренції – для забезпечення підтримки, захисту економічної конкуренції та обмеження монополізму на території України.

Звернемо увагу, що частина 5 статті 55 Основного Закону гарантує кожній особі право захищати свої права, свободи не забороненими засобами захисту [64]. Відповідно до цієї статті Конституції України до таких відносять засоби, що передбачені в її положеннях, зокрема, «що надають особі право:

використовувати всі види оскарження; звернутися до суду, органів державної влади, місцевого самоврядування, до громадськості та ін.; використовувати засоби масової інформації ...» [65, с. 417].

Наведене положення Основного закону свідчить про те, що будь-який суб'єкт господарської діяльності України, як і будь-яка людина і громадянин, має право вільно обирати не заборонені законом засоби захисту порушених прав і законних інтересів під час здійснення діяльності, а саме: звернення до суду, державних органів, самозахист тощо [59, с. 223].

Виходячи з того, що під час здійснення господарської діяльності суб'єкти господарювання неправомірно використовують своє ринкове становище, цим самим призводять або можуть призвести до суттєвого обмеження економічної конкуренції на всьому ринку чи в значній його частині, порушення прав національного товаровиробника та суб'єкта господарювання – нерезидента, ущемлення їх інтересів найбільш оперативним шляхом реагування на такі порушення та здійснення захисту від них, на нашу думку, буде слугувати звернення суб'єкта господарської діяльності до відповідного уповноваженого органу державної влади на протиправні, неправомірні дії нечесного суб'єкта господарювання – конкурента, виходячи з того, що державна політика в економічній конкуренції, захист від недобросовісної конкуренції та обмеження монополізму в господарській діяльності здійснюється суб'єктами владних повноважень. В сфері ЗЕД такі суб'єкти владних повноважень іменуються як органи державного регулювання ЗЕД.

На нашу думку, звернення суб'єктів господарської діяльності України до органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності по захист є найефективнішим засобом захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарської діяльності України цими органами від порушень та протиправних, недобросовісних, неправомірних дій іноземних суб'єктів господарської діяльності під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Адже такий засіб реалізації органами державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності адміністративних процедур є

найоперативнішим інструментом здійснення захисту суб'єктів господарської діяльності України в міжнародній торгівлі [59, с. 225-226].

У вітчизняній правовій науці є думка, що ефективність такого захисту залежить насамперед від діяльності впливових державних органів, здатних реалізовувати владні повноваження у зазначеному напрямі [66, с. 127].

Таким чином захист прав та законних інтересів суб'єктів господарської діяльності від антиконкурентних дій (монопольних правопорушень, недобросовісної конкуренції) інших суб'єктів господарювання в підприємницькій діяльності може реалізовуватися й в адміністративно-правовій формі. Наразі адміністративно-правова форма захисту займає вагоме місце серед всіх юрисдикційних форм захисту. Захист економічної конкуренції є адміністративно-правовим, оскільки здійснюється на підставі норм адміністративного права за допомогою заходів адміністративного припинення та адміністративної відповідальності.

Завданням захисту є відновлення суб'єктами владних повноважень законних прав й інтересів суб'єктів підприємницької діяльності України, в тому числі й іноземних, права та інтереси яких порушені під час провадження господарської діяльності в Україні. Захист здійснюється з моменту виявлення правопорушення самими суб'єктами владних повноважень або на підставі звернення суб'єктів господарської діяльності, права та інтереси яких порушені, до відповідного суб'єкта державної влади. Захист економічної конкуренції здійснюється уповноваженими державою суб'єктами владних повноважень.

В юридичній літературі існують також підходи до висвітлення поняття та сутності категорії «охорона». Поняття адміністративно-правової охорони в теорії адміністративного права розглядається у різних розуміннях: вузькому, широкому та найвищому. Предметом дослідження була таких авторів, як: Н. Дячук, Т. Корж-Ікаєвої, М. Шиленко тощо.

Ознайомившись з визначеннями згаданих вище авторів, відзначимо, що в правовій науці терміни «охорона» та «захист» розглядаються вченими по-різному. Одні науковці розглядають захист як елемент охорони, тобто захист в

межах терміна «охорона», не розмежовуючи ці два поняття. Інші дослідники схиляються до думки, що захист слід відмежовувати від охорони, поклавши в основу захисту наявність вчиненого правопорушення, а в основу охорони – заходи щодо попередження та уникнення скоєння правопорушення. За чинним законодавством охорона економічної конкуренції є елементом захисту, оскільки законодавець не розмежовує дії суб'єктів владних повноважень як здійснення охорони або захисту економічної конкуренції в Україні. Всі заходи адміністративного запобігання, які вживаються такими суб'єктами з метою запобігання вчинення монопольних правопорушень та недобросовісної конкуренції в Україні законодавець визначає під словосполученням «захист економічної конкуренції», здійснення якого є завданням адміністративно-правового забезпечення. На нашу думку, заходи адміністративного запобігання в сфері економічної конкуренції мають бути закладені в основу здійснення охорони економічної конкуренції.

Вважаємо, що охорона та захист в сфері економічної конкуренції слід тлумачити по-різному, виходячи з їх правової природи. Ми не підтримуємо позиції тих вчених, які розглядають захист в межах поняття «охорона». Оскільки вважаємо, що охорона охоплює діяльність суб'єктів владних повноважень щодо запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема щодо виявлення, попередження та недопущення в сфері економічної конкуренції при здійсненні підприємницької діяльності антиконкурентних дій (монопольних правопорушень, недобросовісної конкуренції) суб'єктами господарювання в Україні. На наше переконання, заходи охорони адміністративного характеру, зокрема заходи адміністративного запобігання вживаються суб'єктами владних повноважень до вчинення суб'єктами господарювання правопорушень в сфері економічної конкуренції.

Відтак, на теоретичному рівні під *охороною економічної конкуренції в Україні* пропонуємо визначати діяльність суб'єктів владних повноважень щодо вжиття заходів адміністративного запобігання, спрямованих на виявлення,

попередження, недопущення та відвернення можливості вчинення суб'єктами господарської діяльності в Україні антиконкурентних дій в економічній конкуренції. А у разі виявлення порушень – протиправної поведінки суб'єктів господарської діяльності, в тому числі, але не виключно вчинення монопольних правопорушень, недобросовісної конкуренції, суб'єктами владних повноважень на підставі норм адміністративного права здійснюється захист прав й законних інтересів суб'єктів господарювання, права та інтереси яких порушені під час провадження підприємницької діяльності в Україні. Такий захист здійснюється після скоєного суб'єктом господарювання правопорушення та організований суб'єктом владних повноважень за власною ініціативою або за зверненням суб'єкта господарської діяльності України та іноземного суб'єкта господарської діяльності з метою відновлення правового становища останніх на товарному ринку України. Таким чином заходи захисту адміністративного характеру, зокрема заходи адміністративного припинення та адміністративної відповідальності, на наше переконання, вживаються суб'єктами владних повноважень після вчинення суб'єктами господарювання антиконкурентних дій в економічній конкуренції та характеризуються примусовим характером.

Співвідношення термінів «охорона» та «захист» було проведено також І. Ромашенко [67]. А В. Теремецький розкрив питання правової охорони прав споживачів за договором роздрібної купівлі-продажу [68].

Відтак, реалізуючи суб'єктами владних повноважень свого права на захист та охорону суб'єктів господарської діяльності від монопольних правопорушень та недобросовісної конкуренції під час провадження господарської діяльності в Україні такі суб'єкти мають право вживати, передбачені законодавством, різноманітні заходи адміністративного примусу для відновлення порушених прав, законних інтересів виробників та з метою недопущення в майбутньому можливості вчинення такими ж суб'єктами господарської діяльності в Україні антиконкурентних дій в економічній конкуренції. Зважаючи на зазначене, сутність захисту та охорони в сфері економічної конкуренції в Україні полягає в ужитті суб'єктами владних

повноважень різних заходів адміністративного припинення та адміністративної відповідальності, які більш детально розглядаються дисертантом в підрозділі 2.3.

Відтак, уповноважені державою в сфері економічної конкуренції органи наділені повноваженнями здійснювати захист в адміністративно-правовій формі й вирішувати конфліктні ситуації, які виникають у ході здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання в Україні. Лише такі державні органи в межах своєї компетенції вправі визначати чи відбулося на території України порушення суб'єктами господарської діяльності положень чинного законодавства про захист економічної конкуренції. Суб'єкт господарської діяльності у разі порушення своїх законних прав та інтересів монопольними правопорушеннями та проявами недобросовісної конкуренції під час здійснення господарської діяльності в Україні може бути захищений з боку державних органів шляхом застосування різноманітних заходів адміністративного припинення та адміністративної відповідальності, передбачених законом.

Враховуючи те, що суб'єкт господарювання у разі порушення своїх прав, законних інтересів антиконкурентними діями в економічній конкуренції під час здійснення підприємницької діяльності може бути захищений з боку суб'єктів владних повноважень шляхом застосування останніми різних заходів адміністративного припинення та адміністративної відповідальності, передбачених законом, а також враховуючи особливості визначення економічної конкуренції вважаємо за доцільне в науці адміністративного права запропонувати визначення категорії «захист економічної конкуренції». Під **захистом економічної конкуренції** пропонуємо розуміти діяльність суб'єктів владних повноважень щодо вжиття заходів адміністративного припинення й адміністративної відповідальності з метою поновлення порушених прав, законних інтересів суб'єктів господарської діяльності, припинення антиконкурентних дій в економічній конкуренції та ліквідації монополізму.

Використання запропонованих нами дефініцій в сучасній адміністративістиці надасть можливість комплексно розуміти тлумачення понять «захист економічної конкуренції» та «охорона економічної конкуренції» на теоретичному рівні.

Виходячи із системи суб'єктів владних повноважень та визначеної на законодавчому рівні їх компетенції, зазначені суб'єкти в сфері економічної конкуренції здійснюють повноваження (виконують адміністративні функції), що встановлюються та забезпечуються нормами адміністративного права за допомогою заходів адміністративного характеру. Саме адміністративний характер діяльності вказаних суб'єктів в економічній конкуренції проявляється в закріплених в антимонопольно-конкурентному законодавстві функціях усебічно сприяти розвитку економічної конкуренції в Україні, здійснювати її підтримку, охорону, захист, не допускати обмеження монополізму, здійснювати контроль за додержанням суб'єктами господарської діяльності законодавства про захист економічної конкуренції. Специфіка здійснення державними органами такої діяльності полягає в наділенні законом виключними повноваженнями та компетенцією в досліджуваній сфері. Адже ужиття останніми заходів адміністративного характеру для здійснення на основі закону належного захисту та охорони економічної конкуренції в Україні є одним із обов'язків суб'єктів владних повноважень.

Виходячи з компетенції суб'єктів владних повноважень в сфері економічної конкуренції, які вправі вживати різноманітні заходи адміністративного характеру для здійснення належного адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні, всі заходи дозволяє поділити на заходи правового характеру, заходи організаційного характеру та заходи адміністративного примусу.

Заходи правового характеру вживаються суб'єктами владних повноважень в сфері економічної конкуренції на виконання владних управлінських функцій або в порядку надання суб'єктам господарської діяльності адміністративних послуг. До заходів нормативного характеру

суб'єктів владних повноважень, які останні здійснюють в сфері економічної конкуренції віднесемо: надання висновків у формі рекомендаційних роз'яснень щодо відповідності дій суб'єктів господарської діяльності положенням законодавства про захист економічної конкуренції; надання суб'єктам господарювання попередніх висновків стосовно узгоджених дій, концентрації в Україні; розробка та прийняття індивідуальних нормативних актів (рішень, розпоряджень, листів), виданих на виконання владних управлінських функцій; перевірка та перегляд рішень у справах; розробка та прийняття нормативно-правових актів (законодавчих актів, наказів, розпоряджень), що встановлюють, змінюють, скасовують, припиняють загальні правила регулювання суспільних відносин в сфері економічної конкуренції; прийняття постанов в справах про адміністративні правопорушення, перевірка їх законності й обґрунтованості; взяття участі в розробленні та внесенні пропозицій щодо законів, інших нормативно-правових актів, що регулюють питання розвитку економічної конкуренції; погодження проектів актів (нормативно-правових), які можуть вплинути на економічну конкуренцію тощо.

Заходи організаційного характеру, на нашу думку, спрямовані на забезпечення ефективної роботи суб'єктів владних повноважень в сфері економічної конкуренції та на виконання владних управлінських функцій. Заходами організаційного характеру суб'єктів владних повноважень, які останні здійснюють в сфері економічної конкуренції є: інформування суб'єктів господарської діяльності про стан економічної конкуренції в Україні, про прийняті індивідуальні нормативні акти (рішення, розпорядження, листи); здійснення посадовими особами державних органів особистого прийому керівників, представників суб'єктів господарювання, споживачів; перевірка суб'єктів господарської діяльності, об'єднань, органів державної влади, місцевого самоврядування, а також органів адміністративно-господарського управління, контролю; призначення експертизи та експерта; здійснення огляду приміщень (службових), транспортних засобів суб'єктів господарської діяльності тощо.

Заходи адміністративного примусу суб'єктів владних повноважень, які вживаються останніми в сфері економічної конкуренції більш детально розглянуті в підрозділі 2.3.

Зазначимо, що всі вищезазначені заходи адміністративного характеру, які вживають у своїй діяльності суб'єкти владних повноважень в сфері економічної конкуренції взаємопов'язані між собою та переслідують одну й ту ж мету – здійснення підтримки, захисту, охорони економічної конкуренції в Україні, обмеження монополізму, забезпечення належного функціонування української економіки на засадах розвитку конкурентних відносин між суб'єктами господарювання, а також захист суб'єктів господарської діяльності від недобросовісної конкуренції в Україні.

Виходячи із зазначеного, адміністративно-правовому забезпеченню економічної конкуренції в Україні характерний специфічний суб'єктний склад – суб'єкти адміністративного права. Визначення суб'єктів адміністративного права в адміністративно-правовій теорії надають у своїх працях М. Гребенюк, Т. Гуржій, Т. Мацелик, Р. Мельник та ряд інших. Як наголошує Ю. Фролов, адміністративному праву характерна значна кількість суб'єктів, що мають різноманітні повноваження й специфічні особливості [69, с. 551].

Тому в межах адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні саме суб'єкти адміністративного права реалізують надані їм адміністративними нормами владні повноваження з метою сприяння підтримки, захисту, охорони економічної конкуренції в господарській діяльності, розвитку на українських товарних ринках добросовісної конкуренції, здійснення ефективного захисту суб'єктів господарської діяльності від недобросовісної конкуренції інших суб'єктів господарювання за допомогою заходів адміністративного характеру тощо. Відтак, суб'єктами адміністративного права, що уповноважені державою здійснювати функцію захисту та охорони економічної конкуренції в Україні шляхом вжиття різних заходів адміністративного примусу є суб'єкти владних повноважень в досліджуваній сфері.

Окрім суб'єктного складу, особливістю досліджуваного поняття є об'єкт забезпечення. Об'єктом забезпечення виступає економічна конкуренція, сутність якої було розглянуто дисертантом в підрозділі 1.1.

На підставі наукових підходів до розуміння сутності поняття «адміністративно-правове забезпечення», а також владно-управлінської діяльності суб'єктів владних повноважень під *адміністративно-правовим забезпеченням економічної конкуренції в Україні* пропонуємо визначати як здійснювана за допомогою адміністративно-правових заходів діяльність суб'єктів владних повноважень, що спрямована на створення правових та організаційних умов для утвердження, охорони й розвитку економічної конкуренції, обмеження монополізму, захисту суб'єктів господарської діяльності та споживачів від антиконкурентних дій.

Отже, у результаті узагальнення напрацювань науковців видається за можливе стверджувати, що у правовій науці України не має єдиного чіткого визначення понять «правове забезпечення», «адміністративно-правове забезпечення». Адміністративно-правове забезпечення є вужчим поняттям щодо правового забезпечення. У сучасній адміністративістиці вчені вдаються до визначення адміністративно-правового забезпечення різних інститутів права, водночас не зіставляють адміністративно-правове забезпечення з інститутом економічної конкуренції. Здійснивши аналіз теорії адміністративно-правового забезпечення загалом і адміністративно-правового забезпечення різних інститутів права, прийшли до висновку, що забезпечення економічної конкуренції є родовим поняттям щодо терміна «адміністративно-правове забезпечення» [50, с. 59].

Ефективність вжиття різноманітних заходів адміністративного характеру з метою здійснення належного адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні залежить, безпосередньо, від управлінської діяльності суб'єктів владних повноважень, здатних реалізовувати владні повноваження в цій сфері. А належному правовому регулюванню адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні, на

нашу думку, сприятиме вдосконалення (покращення) нормативно-правової основи. Таким чином належний рівень адміністративно-правового забезпечення інституту економічної конкуренції в Україні полягатиме саме у встановленні ефективного законодавчого регулювання адміністративно-правових відносин між суб'єктами владних повноважень та українськими суб'єктами господарської діяльності, іноземними суб'єктами господарювання.

1.3. Нормативно-правова основа забезпечення економічної конкуренції в Україні адміністративно-правовими засобами

Наразі важливе значення посідають відносини між суб'єктами господарської діяльності та суб'єктами владних повноважень в сфері економічної конкуренції в Україні. Для здійснення підтримки, захисту, охорони економічної конкуренції, забезпечення належного функціонування української економіки, обмеження монополізму, захисту суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції, а також з метою попередження антимонопольних правопорушень на товарних ринках України держава наділила суб'єктів владних повноважень відповідною компетенцією в цій сфері. Свої функції суб'єкти владних повноважень здійснюють відповідно до нормативно-правових актів. Саме тому перед законом та правом постає об'єктивна необхідність створення державою такого конкурентного середовища, в якому належним чином здійснюватиметься розвиток, підтримка, охорона та захист економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності, ефективне функціонування української економіки на основі розвитку конкурентних відносин, захист суб'єктів господарської діяльності та споживачів від антиконкурентних дій (монополістичних правопорушень, недобросовісної конкуренції). Розробка належної нормативно-правової основи забезпечення економічної конкуренції в Україні є одним із обов'язків нашої держави.

На нашу думку, нормативно-правова основа економічної конкуренції в Україні є тотожною поняттю нормативно-правове забезпечення економічної

конкуренції в Україні. На початку проведення даного дослідження дисертантом висвітлювалося питання нормативно-правового забезпечення в досліджуваній сфері. Цьому питанню була приділена окрема наукова праця на тему: «Нормативно-правове забезпечення захисту економічної конкуренції в Україні» [70].

Ми вважаємо за доцільне в межах дослідження приділити увагу питанню саме нормативно-правовій основі забезпечення економічної конкуренції в Україні, виходячи з того, що на сьогоднішній день в сфері економічної конкуренції не досліджені такі терміни, як: «основа», «нормативна основа», «правова основа», «нормативно-правова основа». В тому числі не з'ясовані відмінності таких суміжних понять та системно не визначена нормативно-правова основа забезпечення економічної конкуренції в Україні. На сьогодні єдиних визначень цих термінів в сучасній правовій науці України не має. На нашу думку, вказані поняття потребують уваги, оскільки вони як складові частини мають відношення до нормативно-правових засад забезпечення економічної конкуренції в Україні.

Так, в першу чергу встановимо, що розуміється під поняттям «основа» у вживанні цього терміна в українській мові. Словник української мови визначає «основу», як: «те, на чому що-небудь ґрунтується, тримається, базується»; «найважливіші, вихідні положення чого-небудь (науки, теорії і т. ін.)»; «головні засади, підвалини чого-небудь (моралі, поведінки і т. ін.)»; «джерело, база виникнення, розвитку чого-небудь»; «провідні принципи, правила, якими хто-небудь постійно керується в житті, діяльності» [63, с. 775]. На наше переконання, найбільш вдалим визначенням поняття «основа» з точки зору права, зокрема в сфері економічної конкуренції, є визначення – «провідні принципи, правила, якими хто-небудь постійно керується в житті, діяльності» [63, с. 755]. Таке трактування «основа» відповідає науковим дослідженням тих учених, які поклали в цю дефініцію засади здійснення дослідження нормативної основи, правової основи, нормативно-правової основи різних інститутів права. Вважаємо, що основою забезпечення економічної конкуренції

є принципи та правила, які закріплені в нормі акту правотворчості та якими керуються суб'єкти владних повноважень під час здійснення діяльності в сфері економічної конкуренції.

Наразі в наукових публікаціях, присвячених дослідженню питання правової основи різних суспільних відносин не має єдиної точки зору визначення поняття «правова основа». Категорія «правова основа» широко досліджується теоретиками, що свідчить про неоднозначне тлумачення та розуміння змісту цього терміну. Досліджуючи правову основу організації та діяльності органів публічного управління, в науковій публікації Б. Мельниченко процитувала визначення правової основи організації й діяльності органів публічної влади. Під якою в правовій науці розуміють «систему нормативних актів, що визначають функції, компетенцію, форми і методи діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, а також їх структурних підрозділів» [71, с. 174]. Як систему нормативних актів правову основу також визначає М. Багмет, Г. Коваль.

А. Лапкін має іншу позицію до визначення змісту поняття «правова основа». Автор під правовими основами прокурорської діяльності розуміє «сукупність правових норм, які визначають засади організації та діяльності органів прокуратури України, встановлюють статус працівників органів прокуратури, регулюють правовідносини, що виступають об'єктом прокурорської діяльності, регламентують її порядок, визначають способи, методи і засоби її здійснення» [72, с. 18]. Як сукупність правових норм правову основу також розглядає К. Бугайчук. Питання правової основи також було предметом дослідження Д. Калаянова.

Викладені розуміння правової основи дозволяють дійти висновку, що зміст цього поняття розкривається дослідниками через різні правові явища. У різних сенсах вчені розуміють правову основу, як систему нормативних актів, на підставі яких здійснюється діяльність суб'єктів владних повноважень та як сукупність правових норм, в яких закріплені правила поведінки діяльності суб'єктів владних повноважень. Виходячи з визначення терміну «основа»,

вважаємо виправдано виходити з того, що під правовою основою в досліджуваній сфері варто розуміти закріплені в правових нормах актів правотворчості принципи та правила, якими керуються суб'єкти владних повноважень під час здійснення діяльності в сфері економічної конкуренції.

Щодо визначення поняття нормативної основи, то на думку І. Бакірової нормативною основою механізму забезпечення права людини, громадянина на судовий захист є «конституційні норми та конкретизуючі норми поточного законодавства, за допомогою яких здійснюється закріплення загальних, формально визначених правил поведінки, які покликані забезпечити єдиний порядок та стабільність регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення права людини на судовий захист шляхом створення, зміни чи відміни правових норм, визначення сфери їх дії та кола учасників» [73]. Питання нормативної основи було предметом дослідження також О. Рогової [74].

На підставі аналізу змісту вказаних вище понять, відмітимо, що «правова основа» та «нормативна основа» є схожими за змістом категоріями. Це впливає з того, що в їх підґрунті закладені ідентичні за суттю терміни: «правовий акт», «правова норма», «нормативний акт».

Ознайомившись із такими термінами, як: «основа», «правова основа» і «нормативна основа», прийшли до висновку, що в науковій літературі характерна велика кількість розбіжних уявлень теоретиків щодо змісту зазначених понять. Адже зміст і обсяг цих категорій вітчизняними науковцями визначається, виходячи з власної позиції вченого. Кожному науковому поняттю характерний свій зміст і сукупність відповідних ознак. У зв'язку з цим, усталене розуміння термінів: «основа», «правова основа», «нормативна основа» у фаховій науковій літературі відсутнє. Вважаємо за доцільне використання в правовій науці України розглянутих термінів в тих значеннях, в яких вони визначені фахівцями в кожній сфері суспільних відносин. Їх дефініції в тій чи іншій мірі слугують бути базою визначення категорії «нормативно-правова основа» в сучасній правовій науці України, в тому числі й в адміністративістиці.

Перш ніж перейти до визначення поняття «нормативно-правова основа», зазначимо, що такі терміни, як: основа, правова основа, нормативна основа є, на нашу думку, складовими частинами терміну «нормативно-правова основа». Вважаємо, що термін «нормативно-правова основа» є ширшою категорією порівняно з наведеними іншими поняттями, які є його складовими частинами. На наше переконання зміст терміну «нормативно-правова основа» відображають поняття: нормативно-правовий акт, правова норма, принципи, правила. Вважаємо, що саме правова норма, принципи та правила становлять основу нормативно-правового акту як національного, так й міжнародного. Адже, всі закони України ВР України та підзаконні нормативні акти компетентних органів держави є нормативними, оскільки містять правила, що регулюють суспільні відносини, в тому числі й відносини між суб'єктами господарської діяльності та суб'єктами владних повноважень в сфері економічної конкуренції.

Питання нормативно-правової основи охорони земельних ресурсів України розглядалися також Г. Шуст [75].

Отже, *нормативно-правовою основою забезпечення економічної конкуренції в Україні* є закріплені в правових нормах національного та міжнародного нормативно-правового акту принципи та правила, якими керуються суб'єкти владних повноважень під час здійснення діяльності щодо підтримки, захисту, охорони економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності, захисту суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції в Україні.

Виходячи із зазначеного вище, вважаємо, що саме за допомогою принципів та правил, які містяться в правових нормах нормативно-правових актів та якими повинні керуватися суб'єкти владних повноважень, здійснюється діяльність останніх щодо підтримки, захисту, охорони економічної конкуренції, обмеження монополізму, а також захисту суб'єктів господарювання від антиконкурентних дій в економічній конкуренції. Результативність такої нормативно-правової основи забезпечення економічної

конкуренції в Україні залежить, насамперед, від досконалого та ефективного законодавства про захист економічної конкуренції. Адже саме на основі законодавства приймаються досконалі підзаконні нормативні акти, що також повинні регламентувати лише ті адміністративні відносини, які вже регулюються за допомогою законів України в досліджуваній сфері. Такі підзаконні нормативні акти приймаються на виконання законодавства про захист економічної конкуренції та не можуть їм суперечити.

Наголосимо, що саме конкурентне законодавство, що спрямоване на забезпечення економічної конкуренції в Україні, зокрема на розвиток добросовісної конкуренції, захист й підтримку економічної конкуренції, недопущення недобросовісної конкуренції в господарській діяльності почало створюватися в нашій державі в 90-х роках. В умовах сучасного розвитку ринкової економіки між Україною та окремими зарубіжними країнами економічній конкуренції приділено належної уваги. Це підтверджує той фактор, що на сьогодні існує велика чисельність законів та інших нормативних актів, що складають законодавство про захист економічної конкуренції в Україні.

Відмітимо, що нормативно-правова основа забезпечення економічної конкуренції в Україні на сьогоднішній день здійснюється у двох напрямках: а) забезпечення монопольної діяльності в Україні; б) забезпечення захисту від недобросовісної конкуренції. Як наголошує Ю. Журик сучасна структура конкурентного законодавства України представлена двома правовими інститутами: антимонопольним інститутом; інститутом захисту від недобросовісної конкуренції [76, с. 8]. Зазначимо, що наразі в сучасній науці існують різні погляди учених стосовно змішування, розмежування конкурентного законодавства, що регулює монопольну діяльність та недобросовісну конкуренцію. Це питання було предметом дослідження Н. Корчак та О. Бакалінської.

На нашу думку, нормативно-правова основа забезпечення економічної конкуренції в Україні охоплює як адміністративно-правове регулювання антиконкурентної (монопольної) діяльності, так й недобросовісної конкуренції.

Зазначене впливає з того, що в господарській діяльності, на наше переконання, монопольні правопорушення та прояви недобросовісної конкуренції є антиконкурентними діями в економічній конкуренції, до суб'єктів за вчинення яких, тими ж самими уповноваженими державою органами вживаються заходи адміністративного припинення та адміністративної відповідальності.

Охоплюючи різні напрями нормативно-правової основи забезпечення економічної конкуренції в Україні, що в сукупності спрямовані проти антиконкурентних дій в економічній конкуренції зазначимо, що всі нормативно-правові акти України, які визначають нормативно-правові засади забезпечення економічної конкуренції в Україні є джерелами адміністративного права, зокрема формалізованими національними джерелами адміністративного права.

В сучасній науці адміністративного права під джерелами адміністративного права розуміють «прийняті уповноваженими органами акти правотворчості, які цілком складаються із адміністративно-правових норм чи містять хоча б одну з таких норм» [77, с. 16]. Визначення джерел адміністративного права також надавали такі дослідники, як: В. Авер'янов, І. Дахно, О. Кузьменко, Р. Мельник, С. Мосьондз та ряд інших авторів.

При цьому під формалізованими національними джерелами адміністративного права в сучасній адміністративістиці визначають «джерела, що знайшли закріплення у формі документа (юридичного акта)» [78, с. 78]. Пропонуємо в першу чергу розглянути формалізовані національні джерела адміністративного права, які визначають нормативно-правові засади забезпечення економічної конкуренції в Україні.

Конституція України [64] є основним актом в сфері економічної конкуренції. На думку групи авторів Конституція України є основоположним установчим політико-правовим актом, який закріплює конституційний лад, права та свободи людини і громадянина, визначає форму правління й державного ладу, правовий статус органів державної влади (наприклад, у статті

8 Конституції України визначено, що вона має найвищу юридичну силу) [79, с. 94-95].

Окрім досліджуваної сфери Конституція України [64] відіграє також велику роль в інших напрямках. Приміром, В. Теремецьким досліджувалася роль Конституції України в регулюванні податкових відносин [80].

Зазначимо, що Конституція України [64] є джерелом адміністративного права в частині тих адміністративно-правових норм, які визначають правовий статус суб'єктів владних повноважень та їх повноваження в сфері економічної конкуренції. Іншої думки дотримується Р. Мельник. Автор вважає, що «сама Конституція не може бути джерелом, з одного боку, конституційного права, а з іншого – декількох десятків інших галузей права» [81, с. 117].

На сьогоднішній день загальні законодавчі засади забезпечення економічної конкуренції в Україні закладені в нормах Основного Закону, зокрема в статті 42. Цією статтею законодавець закріпив конституційний обов'язок держави України, в особі її органів, виступати гарантом підтримки й захисту економічної конкуренції, недопущення, усунення, обмеження чи спотворення економічної конкуренції в Україні. З цього вбачається, що важливе значення для нормативно-правової основи забезпечення економічної конкуренції в Україні відіграє закріплення в правових нормах Основного Закону основоположних засад забезпечення економічної конкуренції в підприємницькій діяльності на конституційному рівні.

Безпосередньо нормативно-правову основу забезпечення економічної конкуренції в Україні становлять закладені в правових нормах законодавчих актів України принципи та правила, яких повинні дотримуватися суб'єкти владних повноважень під час здійснення діяльності в сфері економічної конкуренції. Серед законодавчих актів України в сфері економічної конкуренції виділимо: ГК України [7], ЦК України [20], закони України «Про захист економічної конкуренції» [8], «Про Антимонопольний комітет України» [82], «Про захист від недобросовісної конкуренції» [19], «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33], «Про захист національного товаровиробника від демпінгового

імпорту» [35], «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» [42], «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» [83]. Вказані законодавчі акти України є джерелами адміністративного права в тій частині, які мають адміністративно-правовий характер положень щодо здійснення суб'єктами владних повноважень підтримки, захисту, охорони економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності, захисту суб'єктів господарювання від антиконкурентних дій в господарській діяльності. Вони є основними актами правотворчості, якими керуються у своїй діяльності уповноважені державою суб'єкти владних повноважень в досліджуваній сфері.

Наведені законодавчі акти України в господарській діяльності:

- визначають правові засади підтримки, а також захисту економічної конкуренції й обмеження монополізму; правові засади захисту українських суб'єктів господарювання та іноземних суб'єктів господарської діяльності від недобросовісної конкуренції; механізм захисту національного товаровиробника від демпінгового та субсидованого імпорту;

- спрямовані на встановлення, розвиток, забезпечення чесних звичаїв ведення економічної конкуренції в умовах ринкових відносин; забезпечення належного функціонування української економіки на засадах розвитку конкурентних відносин;

- регулюють засади і порядок порушення та проведення антидемпінгових, антисубсидійних розслідувань і застосування антидемпінгових, компенсаційних заходів; засади, порядок порушення й проведення спеціальних розслідувань та застосування спеціальних заходів.

Як зазначає Р. Шишка в кінці 1998 року із прийняттям цілої низки законів, пов'язаних з утворенням в Україні суттєво більш ефективного механізму захисту вітчизняного товаровиробника, сталося серйозне коригування напрямків і параметрів зовнішньоекономічної політики в Україні [84, с. 376].

Відтак, серед законодавчих актів України в економічній конкуренції вагоме місце посідає Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33]. Він закріплює перелік актів недобросовісної конкуренції при здійсненні ЗЕД, але не проводить їх повну правову регламентацію, що й призвело до змішування в ЗЕД монопольних правопорушень з недобросовісною конкуренцією. Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33] не лише визначаються прояви недобросовісної конкуренції при здійсненні ЗЕД, але й закріплюються можливості захисту порушених законних прав та інтересів національних товаровиробників шляхом застосування до зарубіжних виробників (нерезидентів) певних заходів адміністративного примусу.

Прийняття Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [19] призвело до формування в конкурентному законодавстві – законодавства про захист від недобросовісної конкуренції. На думку І. Дахно «цей Закон вкрай недостатньо враховує накопичений світом законотворчий досвід на конкурентній ниві. Тобто він створений так, як цього хотілося його творцям, а не так, як його потрібно було створювати для цивілізованої держави на порозі третього тисячоліття» [85, с. 92].

Значним кроком до створення ефективного адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні послужило ухвалення Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8]. Прийняття даного Закону вважається другим етапом формування законодавства про захист економічної конкуренції.

Завдяки прийняттю законів України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [19] та «Про захист економічної конкуренції» [8], нормативно-правові засади забезпечення економічної конкуренції в Україні були наближені до міжнародних та європейських норм і правил в сфері економічної конкуренції.

Блок законів України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» [35], «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» [42], «Про застосування спеціальних заходів щодо

імпорту в Україну» [83] є правовим підґрунтям захисту національного товаровиробника від зловживань іноземних виробників на товарних ринках України. Створення законодавцем такого блоку законів України в сфері ЗЕД свідчить про те, що Україна зацікавлена в розвитку національного товаровиробника та захищає його від антиконкурентних дій імпортерів аналогічної продукції в Україні.

Специфічність завдань та функцій суб'єктів владних повноважень – органів АМК України в економічній конкуренції зумовило прийняття на законодавчому рівні спеціального нормативно-правового акту, яким став Закон України «Про Антимонопольний комітет України» [82]. Цей Закон визначає правовий статус, основні завдання, компетенцію та повноваження органів АМК України в економічній конкуренції.

Нормативно-правові засади забезпечення економічної конкуренції в Україні закладені також в ЦК України [20] та ГК України [7]. Правові норми ЦК України [20] передбачають недопущення використання цивільних прав для неправомірного обмеження економічної конкуренції, недобросовісну конкуренцію, а також зловживання монопольним становищем. Введення в дію ГК України [7] призвело до того, що його норми не відповідають положенням законів України, що регулюють забезпечення економічної та недобросовісної конкуренції. Виходячи з того, що правові норми законів України «Про захист економічної конкуренції» [8], «Про захист від недобросовісної конкуренції» [19] мають перевагу над положеннями ГК України [7], спеціальними законами, які визначають адміністративно-правове забезпечення економічної конкуренції в Україні є закони України «Про захист економічної конкуренції» [8], «Про захист від недобросовісної конкуренції» [19].

Експертна оцінка українського законодавства про конкуренцію і антимонопольну політику, проведена UNCTAD (Конференція Організації Об'єднаних Націй із торгівлі та розвитку) у 2012 році, встановила, що Україна розробила достатньо комплексний пакет законів про конкуренцію, які в значній мірі узгоджені з передовою міжнародною практикою, і, відповідно, не

потребують кардинальних змін. Водночас, експерти UNCTAD порекомендували більш наполегливо працювати над виконанням законів, а також зміцнити АМКУ як незалежний та ефективний антимонопольний орган [86, с. 131-132].

Зазначимо, що Конституція України [64] та згадані вище законодавчі акти України не є вичерпним переліком нормативно-правових актів України, в правових нормах яких закладені принципи та правила діяльності суб'єктів владних повноважень в сфері економічної конкуренції. На їх виконання, суб'єктами владних повноважень, наділених владно-управлінською діяльністю в досліджуваній сфері, також були розроблені підзаконні нормативно-правові акти України, які дозволяють детально регламентувати забезпечення економічної конкуренції в Україні. В межах даного дослідження вважаємо за доцільне виділити ті, які мають визначальне (вагоме) значення для забезпечення економічної конкуренції в Україні.

Зазначимо, що в правовій науці підзаконним нормативно-правовим актом України визначається «документ компетентного органу держави, що приймається на основі, на виконання та відповідно до закону» [87, с. 23]. В сфері економічної конкуренції включають нормативні акти Президента України (укази), нормативні акти КМ України (постанови), нормативні акти центральних органів виконавчої влади (розпорядження, накази). Як бачимо підзаконні нормативно-правові акти України видаються різними суб'єктами правотворчості. На думку Р. Мельник та С. Мосьондза «предмет регулювання підзаконних юридичних актів обмежений змістом повноважень суб'єктів публічної адміністрації» [78, с. 78].

Так, щодо указів Президента України, то вони визначаються як «акти глави держави, що видаються у межах його повноважень на основі та на виконання Конституції і законів України» [88, с. 139]. Виконуючи функції публічного адміністрування, Президентом України в сфері економічної конкуренції було видано нормативно-правові акти у вигляді указів, серед яких виділимо: «Про заходи щодо реалізації державної політики у сфері природних

монополій» (указ втратив чинність); «Про Основні напрями конкурентної політики на 1999 – 2000 роки та заходи щодо їх реалізації» [89]; «Про Основні напрями конкурентної політики на 2002 – 2004 роки» [90].

Постанови КМ України в сфері економічної конкуренції мають нормативний характер. Приймаючи постанови, КМ України конкретизує положення законів України, що забезпечують здійснення забезпечення економічної конкуренції адміністративно-правовими засобами. Зазначене свідчить, що Уряд самостійно приймає акти, які стосуються його діяльності щодо ужиття заходів адміністративного характеру в досліджуваній сфері. Більше того, постановами КМ України затверджує статuti, інструкції, положення, порядок, правила тощо, що стосуються безпосередньо його діяльності. В економічній конкуренції КМ України постановою затвердив акт у вигляді порядку. Так, постановою КМ України затверджений Порядок надання дозволу на узгоджені дії та концентрацію [91].

Нормативно-правові засади забезпечення економічної конкуренції в Україні закладені також в розпорядженнях центрального органу виконавчої влади – АМК України. Серед таких виділимо: Положення про узгоджені дії [92], Положення про концентрацію [9], Правила розгляду справ [93].

Навівши систему формалізованих національних джерел адміністративного права в сфері економічної конкуренції, з'ясували, що наведена чисельна кількість законодавчих актів України в досліджуваній сфері посідають особливе місце в системі нормативно-правових актів України. Адже, вони мають вищу юридичну силу, а тому вказані нами підзаконні нормативно-правові акти мають відповідати їм та ні в якому разі не суперечити. Визначені нами законодавчі акти України регулюють одні із найважливіших в Україні адміністративно-правові відносини, що виникають між суб'єктами господарської діяльності та суб'єктами владних повноважень в процесі здійснення діяльності щодо підтримки, захисту, охорони економічної конкуренції, захисту суб'єктів господарювання від антиконкурентних дій в господарській діяльності. В тому числі закріпленими в законодавчих актах

України адміністративно-правовими нормами мають керуватися та дотримуватися суб'єкти владних повноважень у відносинах з суб'єктами ЗЕД в цій сфері. Зокрема, під час здійснення діяльності щодо ужиття заходів адміністративного характеру, спрямованих на підтримку економічної конкуренції, обмеження та ліквідацію монополізму в підприємницькій діяльності, забезпечення належного функціонування української економіки, захисту інтересів національного товаровиробника від монопольних правопорушень та недобросовісної конкуренції, зокрема, демпінгового, субсидованого імпорту з інших країн, митних союзів, економічних угруповань, зростаючого імпорту незалежно від країни походження та експорту товару та інших дій суб'єктів господарювання, які суперечать звичаям у господарській діяльності.

Вказані нами підзаконні нормативні акти в сфері економічної конкуренції видаються на основі та на виконання конкурентних законодавчих актів України. Незважаючи на те, що в конкурентних відносинах визначальне місце посідає саме закон, підзаконні нормативні акти мають також вагомe значення у процесі здійснення діяльності суб'єктами владних повноважень щодо забезпечення економічної конкуренції. В економічній конкуренції суб'єкти владних повноважень – КМ України та АМК України вправі видавати в межах своєї компетенції підзаконні нормативні акти, якими керуються та яких дотримуються останні під час здійснення діяльності в досліджуваній сфері. Зокрема, щодо розгляду АМК України заяв про надання дозволу на узгоджені дії, надання висновків (попередніх) щодо узгоджених дій, в тому числі надання висновків щодо відповідності таких дій суб'єктів господарської діяльності вимогам закону України; розгляду АМК України заяв про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання та одержання висновків з питань концентрації останніх; надання дозволу на узгоджені дії та концентрацію, які були заборонені АМК України; розгляду заяв, справ стосовно порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції АМК України тощо. Загалом, визначені нами формалізовані національні

джерела адміністративного права закріплюють нормативно-правові засади діяльності суб'єктів владних повноважень в економічній конкуренції.

Нормативно-правову основу забезпечення економічної конкуренції в Україні складають також принципи й правила, які містяться в правових нормах міжнародних (міжурядових, міжвідомчих) договорів, угод України з іншими зарубіжними державами та міжнародно-правових актах, ратифікованих Україною. Такі акти правотворчості в науці адміністративного права є формалізованими міжнародними (європейськими) джерелами адміністративного права. Р. Мельник наголошує, що міжнародний договір України укладається у письмовій формі з іноземною державою, іншим суб'єктом міжнародного права, також регулюється міжнародним правом незалежно від того, закріплений договір в одному, декількох пов'язаних між собою документах й незалежно від його найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол і т.п.) [81, с. 120].

Декларація про державний суверенітет України закріпила пріоритет норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права [94].

Відповідно до частини 1 статті 9 Основного Закону [64] міжнародні договори, згода на обов'язковість яких була надана Парламентом України, є частиною національного українського законодавства. Аналогічні положення містяться в Законі України «Про міжнародні договори України» [95] та законодавчих актах в сфері економічної конкуренції.

У науці адміністративного права існує думка, що значна кількість таких правових норм стосується регулювання діяльності суб'єктів публічної адміністрації [78, с. 79]. Більше того, зазначається, що «норми міжнародного договору, поміж іншим, можуть регулювати і діяльність українських суб'єктів публічного адміністрування, що, відповідно, дозволяє (за певних умов) розглядати їх як джерела національного адміністративного права» [81, с. 119].

Так, нормативно-правову основу забезпечення економічної конкуренції в Україні становлять принципи та правила, які закладені також в Паризькій конвенції про охорону промислової власності [17]. Ст. 10 bis Конвенції містить

правову норму, яка забезпечує країнам-учасникам ефективний захист від недобросовісної конкуренції.

В цьому ж аспекті в економічній конкуренції на увагу заслуговують також міжнародні угоди в межах СОТ. Серед таких міжнародних угод виділимо Угоди, прийняті на Уругвайському раунді багатосторонніх торгових переговорів (ГАТТ/СОТ): Генеральна угода про тарифи й торгівлю 1994 року [40], Угода про застосування статті VI Генеральної угоди про тарифи й торгівлю 1994 року [41], Угода про субсидії та компенсаційні заходи [96], Угода про захисні заходи [97] тощо.

Вказані угоди є обов'язковими для всіх членів СОТ, в тому числі й для України. Вони регулюють порядок ініціювання та проведення антидемпінгових, антисубсидійних та спеціальних розслідувань і застосування антидемпінгових, компенсаційних та спеціальних заходів адміністративного характеру в межах СОТ. У загальному вигляді містять міжнародні правила, які повинні виконувати та дотримуватися країни-члени СОТ при здійсненні торговельно-економічних відносин між собою. Адже в їх основі лежить міжнародно-правове регулювання торговельно-економічних відносин між країнами-членами цієї організації. В цьому аспекті особливої уваги заслуговує дослідження питання В. Теремецьким та Є. Дулібою ролі СОТ в регулюванні світової торгівлі медичними засобами, приладами під час пандемії COVID-19 [98].

Співробітництво країн СНД на сьогодні спирається також на положеннях таких міжнародно-правових угод: Угода про узгодження антимонопольної політики [99]; Угода про принципи зближення господарського законодавства держав-учасниць Співдружності [100]; Договір про зону вільної торгівлі [101]; Угода про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Молдова [102]; Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Таджикистан про вільну торгівлю [103]; Угода між Урядом України та Урядом Азербайджанської Республіки про вільну торгівлю [104]; Угода між Урядом України та Урядом Киргизької Республіки про вільну торгівлю [105];

Угода між Урядом України й Урядом Республіки Узбекистан про вільну торгівлю [106]; Угода між Урядом України та Урядом Туркменистану про вільну торгівлю [107]; Угода між Урядом України та Урядом Республіки Вірменія про вільну торгівлю [108]; Угода між Урядом України та Урядом Республіки Казахстан про вільну торгівлю [109]; Угода між Урядом України і Урядом Республіки Беларусь про вільну торгівлю [110].

Окрім проведення вільної міжнародної торгівлі з країнами СНД, Україна підписала також Угоду про вільну торгівлю з державами ЄАВТ [111], зокрема, Республікою Ісландією, Князівством Ліхтенштейн, Королівством Норвегії, Швейцарською Конфедерацією.

Приєднавшись Україною до СОТ, підписавши з країнами СНД та державами ЄАВТ відповідні угоди про вільну торгівлю свідчить про те, що наша держава відкрила для національного товаровиробника можливості використання міжнародно-правових регуляторів захисту законних прав та інтересів в сфері економічної конкуренції. Ратифікація угод з країнами СНД та державами ЄАВТ стала серйозним кроком у напрямку визначення засад співробітництва України з Республікою Молдова, Республікою Таджикистан, Азербайджанською Республікою, Киргизькою Республікою, Республікою Узбекистан, Туркменистаном, Республікою Вірменії, Республікою Казахстан, Республікою Беларусь, Республікою Ісландією, Князівством Ліхтенштейн, Королівством Норвегії, Швейцарською Конфедерацією в міжнародній торгівлі. Таким чином особливе місце в нормативно-правовій основі забезпечення економічної конкуренції в Україні займають правові норми, які закладені в правовій базі СОТ, міжнародно-правових угодах, укладених з країнами СНД та державами ЄАВТ.

Нормативно-правова основа забезпечення економічної конкуренції в Україні доповнюється також нормами Угоди про асоціацію [112]. Згідно цієї Угоди Україна повинна забезпечити застосування законодавства про захист економічної конкуренції, яке буде спрямоване проти антиконкурентних дій в економічній конкуренції.

Як вбачається з принципу *pacta sunt servanda*, закріпленого у Віденській конвенції, кожний договір є обов'язковим для учасників, а також повинен добросовісно виконуватись [113].

Відтак, нормативно-правову основу забезпечення економічної конкуренції в Україні в залежності від значущості акту правотворчості в досліджуваній сфері складають: Конституція України [64]; міжнародні (міжурядові, міжвідомчі) договори, угоди України з іншими зарубіжними державами, міжнародно-правові акти, ратифіковані Україною; законодавчі акти України; підзаконні нормативно-правові акти України (акти Президента України, КМ України, центральних органів виконавчої влади).

На підставі проведеного дослідження вважаємо за доцільне зазначити, що важливе значення для нормативно-правової основи забезпечення економічної конкуренції в Україні відіграє закріплення в правових нормах основоположних засад забезпечення економічної конкуренції в господарській діяльності на конституційному рівні. Нормативно-правову основу забезпечення економічної конкуренції в Україні становлять закладені в правових нормах законодавчих актів України принципи та правила, яких повинні дотримуватися суб'єкти владних повноважень під час здійснення діяльності в сфері економічної конкуренції. Законодавчі акти України є основними актами правотворчості, якими керуються у своїй діяльності уповноважені державою суб'єкти владних повноважень в сфері економічної конкуренції.

На виконання законодавчих актів України суб'єктами владних повноважень, наділених владно-управлінською діяльністю, в сфері економічної конкуренції розроблені підзаконні нормативні акти України, зокрема акти Президента України, КМ України та центральних органів виконавчої влади.

Нормативно-правову основу забезпечення економічної конкуренції в Україні складають також принципи й правила, які містяться в положеннях міжнародних (міжурядових, міжвідомчих) договорів, угод України з іншими зарубіжними державами та міжнародно-правових актах, ратифікованих Україною. Такі акти правотворчості в науці адміністративного права є

формалізованими міжнародними (європейськими) джерелами адміністративного права.

Визначені в дослідженні нормативно-правові акти відіграють важливу роль в діяльності суб'єктів владних повноважень в сфері економічної конкуренції.

Висновки до розділу 1

Досліджені загальнотеоретичні засади адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні дозволили отримати такі висновки:

1. Встановлено, що наявність в правовій науці численних наукових праць породжує існування різних точок зору та критеріїв розуміння економічної конкуренції, добросовісної конкуренції та недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності суб'єктів господарювання. Наголошено, що неможливо на законодавчому рівні визначити чіткий перелік проявів добросовісної конкуренції та недобросовісної конкуренції.

Визначено, що у разі недотримання суб'єктами господарювання у підприємницькій діяльності принципу добросовісності, на товарних ринках України матимуть місце антиконкурентні дії в економічній конкуренції у вигляді антиконкурентних монопольних правопорушень та недобросовісної конкуренції. У зв'язку з цим, акцентовано увагу на тому, що систему антиконкурентних дій в економічній конкуренції в широкому розумінні становлять дії суб'єктів, визначені в ГК України, ЦК України, законах України «Про захист економічної конкуренції», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про зовнішньоекономічну діяльність». Тлумачення таких дій в економічній конкуренції здійснюється у зазначених нормативно-правових актах, які визначають правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, захисту від недобросовісної конкуренції.

Розглядаючи недобросовісну конкуренцію в сфері ЗЕД, дійшли висновку, що Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» містить інше розуміння недобросовісної конкуренції, порівняно з ГК України та Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Більше того, в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» її визначення не надається, а наводиться лише перелік дій, під якими слід розуміти як недобросовісну конкуренцію та бланкетною нормою здійснюється посилення до положень інших законодавчих актів України в сфері економічної конкуренції.

Запропоновано під недобросовісною конкуренцією в сфері ЗЕД розуміти будь-які дії суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у ЗЕД. Визначено потребу в сфері ЗЕД під звичаєм ділового обороту розуміти загальноприйняте неписане правило поведінки суб'єктів ЗЕД в економічній конкуренції, що склалося внаслідок багатократного повторення його застосування при здійсненні такими суб'єктами підприємницької діяльності з постачання/надання на митну територію України або за її межі відповідних товарів/послуг. Також акцентовано увагу на доцільності закріплення в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» визначення понять «недобросовісна конкуренція» та «звичай ділового обороту» з метою правильного трактування АМК України як органом державного регулювання ЗЕД добросовісних / недобросовісних актів в економічній конкуренції.

2. Визначено, що об'єктом адміністративно-правового забезпечення виступає економічна конкуренція в Україні. Для адміністративно-правового забезпечення характерний суб'єктний склад – суб'єкти владних повноважень. Адміністративно-правове забезпечення здійснюється на основі наділених державою органів спеціальною компетенцією в сфері економічної конкуренції. Завданням адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні є здійснення підтримки, розвитку, захисту, охорони економічної конкуренції, недопущення обмеження монополізму в господарській діяльності, захисту національних й іноземних суб'єктів господарської діяльності від

антиконкурентних дій (монопольних правопорушень, недобросовісної конкуренції) в економічній конкуренції.

Наголошено, що охорона та захист економічної конкуренції в Україні з точки зору науки адміністративного права тлумачаться по-різному, виходячи з їх правової природи. Доведено необхідність розуміти, що на теоретичному рівні охорона економічної конкуренції охоплює діяльність суб'єктів владних повноважень щодо підтримки економічної конкуренції, недопущення монополізації виробництва в господарській діяльності, запобігання вчинення суб'єктами господарювання порушень законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема, щодо виявлення, попередження та недопущення при здійсненні господарської діяльності в Україні антиконкурентних дій (монопольних правопорушень та недобросовісної конкуренції) суб'єктами господарської діяльності України та іноземними суб'єктами господарювання.

Зазначено, що у разі виявлення порушень – протиправної поведінки суб'єктів господарювання в Україні суб'єктами владних повноважень на підставі норм адміністративного права здійснюється захист законних прав та інтересів суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарювання, права яких порушені під час провадження підприємницької діяльності в Україні. Встановлено, що за законодавством про захист економічної конкуренції охорона економічної конкуренції є елементом захисту, оскільки законодавець не розмежовує дії суб'єктів владних повноважень як здійснення охорони чи захисту. Всі заходи адміністративного характеру, які вживаються суб'єктами владних повноважень для забезпечення економічної конкуренції в Україні законодавець визначає в межах словосполучення «захист економічної конкуренції».

Заходи адміністративного характеру, які вживаються суб'єктами владних повноважень для здійснення належного адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні запропоновано поділити на заходи правового характеру, заходи організаційного характеру, заходи адміністративного примусу.

3. З'ясовано, що в науковій літературі характерна значна кількість розбіжних уявлень теоретиків щодо змісту понять «основа», «правова основа», «нормативна основа». Їх дефініції слугують бути базою визначення категорії «нормативно-правова основа». Визначено, що терміни «основа», «правова основа», «нормативна основа» є складовими частинами терміну «нормативно-правова основа». Відповідно термін «нормативно-правова основа» є ширшою категорією порівняно з наведеними іншими поняттями, які є його складовими частинами. Зміст терміну «нормативно-правова основа», в тому числі й в сфері економічної конкуренції відображають поняття: «нормативно-правовий акт», «правова норма», «принципи», «правила».

Підкреслено, що законодавчі акти України в сфері економічної конкуренції посідають особливе місце в системі нормативно-правових актів України. Вони регулюють одні із найважливіших адміністративно-правових відносин, що виникають між суб'єктами господарської діяльності (українськими суб'єктами господарської діяльності, іноземними суб'єктами господарювання) та суб'єктами владних повноважень під час здійснення діяльності щодо підтримки, захисту, охорони економічної конкуренції, захисту суб'єктів господарювання від антиконкурентних дій в господарській діяльності.

Підсумовується, що закріпленими в законодавчих актах України адміністративно-правовими нормами мають керуватися та дотримуватися суб'єкти владних повноважень у відносинах з суб'єктами господарської діяльності України та іноземними суб'єктами господарювання в сфері економічної конкуренції.

Вказано, що підзаконні нормативно-правові акти в досліджуваній сфері видаються суб'єктами владних повноважень на основі та на виконання конкурентних законодавчих актів України. Суб'єкти владних повноважень керуються підзаконними нормативно-правовими актами та дотримуються їх під час здійснення діяльності в сфері економічної конкуренції.

Акцентовано увагу, що всі нормативно-правові акти України, які визначають засади адміністративно-правового забезпечення економічної

конкуренції в Україні є джерелами адміністративного права, зокрема формалізованими національними джерелами адміністративного права.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В УКРАЇНІ

2.1. Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні

Існування ефективної системи державних органів, функції яких полягають у здійсненні забезпечення економічної конкуренції в Україні є наразі актуальним та нагальним питанням. Нині законодавство про захист економічної конкуренції визначає систему суб'єктів владних повноважень, які покликані вживати заходи з метою подолання, попередження, недопущення, запобігання антиконкурентних монопольних правопорушень й недобросовісної конкуренції в господарській діяльності на території України. В результаті наявних правопорушень в економічній конкуренції завдається або може завдатися шкода не лише споживачам, а й суб'єктам господарської діяльності України та іноземним суб'єктам господарювання. З метою належного забезпечення економічної конкуренції в Україні саме держава в особі суб'єктів владних повноважень відіграє важливу роль серед всіх суб'єктів права в досліджуваній сфері.

На думку О. Безух «держава відіграє особливу роль серед суб'єктів здійснення захисту економічної конкуренції та сприяння її добросовісності. Держава виступає і як регулятор економічних відносин, який встановлює правила і механізми правового регулювання конкуренції, здійснює охорону конкурентних відносин, і як суб'єкт господарювання, який є часткою економічного механізму здійснення та регулювання конкуренції, що свідчить про її подвійну роль у здійсненні конкурентних відносин» [114, с. 91].

Враховуючи те, що суб'єктам адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні притаманна система державних органів

вважаємо за необхідне визначити доцільний термін їх позначення в сучасній адміністративістиці. Нині в науці адміністративного права для позначення органів держави, які виконують владні управлінські функції, вчені вживають різноманітні терміни – державні органи, органи виконавчої влади, органи державної виконавчої влади, публічна адміністрація, суб'єкти владних повноважень, адміністративний орган тощо.

На підставі викладеного та з метою з'ясування найбільш вдалої категорії для вживання під час розгляду питання суб'єктів адміністративно-правового забезпечення, виникла необхідність визначитися у термінах науки адміністративного права, які деякі із них, на переконання Р. Мельник, є синонімами (ідентичними). Зокрема визначимо, що розуміється на законодавчому рівні та в адміністративістиці під термінами: державні органи, органи виконавчої влади, органи державної виконавчої влади, публічна адміністрація, суб'єкти публічної адміністрації, суб'єкти владних повноважень, адміністративний орган.

Так, Конвенція про доступ до офіційних документів, прийнята 18 червня 2009 року Радою Європи, під поняттям «державні органи» розуміє «урядові та адміністративні органи на національному, регіональному та місцевому рівнях; органи законодавчої та судової влади у тій мірі, в якій вони виконують адміністративні функції згідно з національним законодавством; фізичні чи юридичні особи у тій мірі, в якій вони виконують адміністративні повноваження» [115].

У Концепції адміністративної реформи в Україні, схваленої Указом Президента України 22 липня 1998 року, дається наступне визначення терміну «органи виконавчої влади». Органи виконавчої влади – це самостійний вид органів державної влади, які згідно з конституційним принципом поділу державної влади мають своїм головним призначенням здійснення однієї гілки державної влади – виконавчої [116]. На науковому рівні визначення поняття органів виконавчої влади надавали Т. Гуржій, Л. Коваль, О. Кузьменко, Р. Мельник, С. Мосьондз та ін.

І. Голосніченко під органом державної виконавчої влади визначає «організаційно оформлену систему, яка має визначені завдання і функції, структуру та обсяг повноважень, необхідних для здійснення державної управлінської діяльності у відповідній сфері» [117, с. 18].

Публічну адміністрацію в юридичній літературі розглядають як «сукупність органів та інших інституцій, підпорядкованих політичній владі, які забезпечують виконання закону та здійснюють інші публічно-управлінські функції» [118, с. 112].

Суб'єкти публічної адміністрації є узагальнюючим терміном, який об'єднує у собі органи публічної влади та інших суб'єктів, задіяних у реалізації публічних функцій, пов'язаних із забезпеченням реалізації політичних рішень та Конституції і законів України [78, с. 90].

Відповідно до пункту 7 частини 1 статті 4 КАС України «суб'єкт владних повноважень – орган державної влади (у тому числі без статусу юридичної особи), орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг» [119]. Визначення поняття суб'єкта владних повноважень також наводиться в Законі України «Про доступ до публічної інформації» [120], зокрема в пункті 1 частини 1 статті 13.

Проект Закону про адміністративну процедуру під адміністративним органом визначає «орган виконавчої влади, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, їхня посадова особа, інший суб'єкт, який відповідно до закону уповноважений здійснювати публічно-владні управлінські функції» [121].

Виходячи з адміністративно-правового статусу уповноважених державою суб'єктів в сфері економічної конкуренції найбільш вдалою категорією, на нашу думку, яку пропонуємо застосовувати для їх позначення в економічній конкуренції є суб'єкт владних повноважень. Оскільки вважаємо, що термін «суб'єкт владних повноважень» є категорією більш вживаною та прийнятною,

як в науці, так й на практиці порівняно з термінами, які пропонують застосовувати адміністративісти для позначення суб'єктів адміністративного права (публічна адміністрація, суб'єкт публічної адміністрації, суб'єкт публічного адміністрування, суб'єкт державного управління). Більше того, суб'єктами владних повноважень в сфері економічної конкуренції є уповноважені державні органи та їх посадові особи, яким належать публічно-владні управлінські функції в досліджуваній сфері. Однак, не всі суб'єкти владних повноважень, які наділені адміністративною компетенцією в сфері економічної конкуренції, є органами виконавчої влади. Органи виконавчої влади та органи державної виконавчої влади є різновидами суб'єктів владних повноважень. Органи виконавчої влади та органи державної виконавчої влади є похідними від поняття «орган державної влади» та є окремим видом державних органів.

Таким чином термін «суб'єкт владних повноважень» охоплює суб'єкта органу законодавчої влади, суб'єктів органу виконавчої влади та їх посадових осіб. Визначення суб'єкта владних повноважень, закріпленого на законодавчому рівні, дає нам підстави вважати про віднесення Президента України, ВР України, КМ України, Міністерства економіки, ДМС України та її органів, органів АМК України, Міжвідомчої комісії та їх посадових осіб до суб'єктів владних повноважень в сфері економічної конкуренції. Згадані суб'єкти владних повноважень є спеціально уповноваженими державними органами, які діють у межах, на підставі, у спосіб, передбачені законодавством про захист економічної конкуренції. Вони набувають свої повноваження в економічній конкуренції і здійснюють їх в порядку, передбаченому нормами адміністративного права.

Досліджуючи питання суб'єктів адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні, вивченню правового статусу в досліджуваній сфері потребують, зокрема суб'єкти владних повноважень. Перед дослідженням правового статусу таких суб'єктів в сфері економічної конкуренції, вважаємо за необхідне, в першу чергу, з'ясувати сутність термінів

«суб'єкт», «суб'єкт права», «суб'єкт адміністративного права» та провести співвідношення зазначених понять з терміном «суб'єкт владних повноважень». Оскільки в науковій літературі наводяться різні визначення наведених термінів.

Так, під суб'єктом частіше розуміють носія предметно-практичної діяльності, джерела активності, що спрямована на певний об'єкт [114, с. 91].

В юридичній літературі під суб'єктами права розуміють «учасників суспільних відносин, які на основі чинного законодавства визнаються власниками суб'єктивних прав і відповідних обов'язків» [87, с. 164].

Під суб'єктом адміністративного права Ю. Фролов визначає «самостійну особу, яка володіє адміністративною правосуб'єктністю, тобто є носієм суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, передбачених нормами адміністративного права, та має потенційну здатність реалізовувати власну волю в адміністративно-правових відносинах» [69, с. 551].

Отже, розглядаючи питання співвідношення вказаних вище категорій, вважаємо, що не слід ототожнювати поняття загальної теорії права – суб'єкт, суб'єкт права та поняття сучасної науки адміністративного права – суб'єкт адміністративного права. Враховуючи відсутність у правовій науці єдиної позиції розмежування (відокремлення) понять «суб'єкт», «суб'єкт права», «суб'єкт адміністративного права», на нашу думку, «суб'єкт адміністративного права» є похідним від категорій «суб'єкт» та «суб'єкт права», які, в свою чергу, є категоріями ширшими. Згадані поняття тісно пов'язані між собою. При цьому мають свої особливості та відмінні риси в певній сфері. А відповідно суб'єкт владних повноважень є похідним від категорій «суб'єкт», «суб'єкт права», «суб'єкт адміністративного права» та є вужчим поняттям за вказані терміни.

Зазначимо, що суб'єкти владних повноважень в сфері економічної конкуренції наділені певною адміністративною компетенцією, яка визначається в нормативно-правових актах України. Саме закріплена на законодавчому рівні компетенція уповноважених державних органів дозволяє визначити правовий статус цих органів в сфері економічної конкуренції. У зв'язку з цим, розглянемо суб'єктів адміністративно-правового забезпечення економічної

конкуренції в Україні.

Президент України як суб'єкт адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції. Глава Держави як суб'єкт адміністративного права має право ініціювати перед Парламентом прийняття законодавчих актів, спрямованих на забезпечення економічної конкуренції в Україні, видавати акти у вигляді указів. Укази Президента України, які були видані в досліджуваній сфері, згадувалися дисертантом в підрозділі 1.3.

За законодавством про захист економічної конкуренції Президент України наділений повноваженнями здійснювати контроль за діяльністю АМК України, здійснювати кадрові призначення в системі органів АМК України – призначати Голову АМК України, першого заступника і заступника Голови АМК України, державних уповноважених АМК України та звільняти їх з займаної посади.

В науці адміністративного права існує думка, що «фактично Глава держави «укомплектує» всю керівну вертикаль у сфері захисту економічної конкуренції і таким чином бере на себе політичну відповідальність не лише за формування, а й за реалізацію державної конкурентної політики» [122, с. 374].

Так, відповідно до Закону України «Про Антимонопольний комітет України» (стаття 9) Голова АМК України призначається на посаду, звільняється з посади Президентом України за згодою ВР України [82].

Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» [123] в абзаці 1 частини 2 статті 24 передбачає призначення на посаду Голови АМК України за поданням Прем'єр-міністра України та звільнення з посади ВР України.

Однак, Законом України «Про центральні органи виконавчої влади» [123] в частині 1 статті 19 визначено, що призначення на посаду, а також звільнення з даної посади керівника центрального органу виконавчої влади здійснюється КМ України. Керівник такого органу звільняється з займаної посади Урядом України за поданням Прем'єр-міністра України чи міністра, що спрямовує, координує діяльність такого державного органу. Враховуючи те, що діяльність АМК України (центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом)

спрямовується і координується КМ України безпосередньо, вважаємо, що Голова АМК України має призначатися та звільнятися з посади КМ України за поданням Прем'єр-міністра України. Більше того, Голова АМК України, а не Прем'єр-міністр України має представляти питання діяльності АМК України у КМ України.

Щодо першого заступника та заступника Голови АМК України, то вони призначаються на посади серед державних уповноважених за поданням Прем'єр-міністра України. Звільняються з займаних посад Президентом України. При цьому Прем'єр-міністр України вносить Главі Держави на розгляд подання про призначення першого заступника, заступника Голови АМК України відповідно до пропозицій Голови АМК України. Законом України «Про центральні органи виконавчої влади» [123] в абзаці 2 частини 2 статті 24 закріплено, що заступники Голови АМК України призначаються, звільняються з займаних посад Урядом за поданням Прем'єр-міністра України. В статті 19 даного Закону також згадується про те, що керівник центрального органу виконавчої влади вправі мати собі заступників. Такі заступники призначаються на посаду Урядом серед кандидатур, внесених Комісією з питань вищого корпусу державної служби. Ця Комісія з питань вищого корпусу вносить кандидатури за результатами проведеного конкурсу згідно законодавства про державну службу в Україні. Заступники керівника центрального органу виконавчої влади звільняються із займаної посади Урядом за поданням Прем'єр-міністра України чи міністра, що спрямовує, координує діяльність такого центрального органу, або його керівника. На підставі зазначеного, вважаємо за доцільне в законодавстві про захист економічної конкуренції передбачити, що перший заступник та заступник Голови АМК України призначаються на посаду, а також звільняються з займаної посади Урядом за поданням Прем'єр-міністра України.

Щодо державних уповноважених АМК України, то вони призначаються за поданням Прем'єр-міністра України, що вноситься на підставі пропозицій Голови АМК України, та звільняються з посад Президентом України.

Враховуючи положення Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» [123], державні уповноважені АМК України повинні також призначатися та звільнятися з займаних посад Урядом за поданням Прем'єр-міністра України.

Також відзначимо, що Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33] не відносить Президента України до системи органів державного регулювання ЗЕД та не визначає його компетенцію в цій сфері. Повноваження Глави Держави, які мають відношення до ЗЕД визначені лише в Основному Законі.

ВР України як суб'єкт адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції. Єдиний орган законодавчої влади в Україні – ВР України. Згідно з статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33] ВР України – найвищий орган, на якого покладено здійснення державного регулювання ЗЕД.

Відмітимо, що до компетенції ВР України в сфері економічної конкуренції належить прийняття, зміна та скасування законодавчих актів України, що стосуються антиконкурентних монопольних дій та недобросовісної конкуренції, діяльності суб'єктів владних повноважень, вжиття ними заходів адміністративного характеру, системи суб'єктів владних повноважень, наділених компетенцією здійснювати підтримку, захист, охорону економічної конкуренції в Україні, принципів та напрямів реалізації державної політики в досліджуваній сфері, механізму розгляду та вирішення справ про порушення суб'єктами господарювання конкурентного законодавства в Україні тощо.

Як слушно зазначає Т. Гуржій шляхом законотворення Парламент визначає структуру, завдання, правовий статус та організаційні засади діяльності спеціалізованої публічної адміністрації у сфері захисту економічної конкуренції [122, с. 374].

КМ України як суб'єкт адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції. Згідно із Закону України «Про Кабінет Міністрів

України» [124] КМ України визнається в системі органів виконавчої влади вищим органом. Уряд здійснює виконавчу владу безпосередньо або через відповідні міністерства, а також інші центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації. КМ України спрямовує, координує, контролює діяльність таких центральних органів влади.

Стаття 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33] визначає, що КМ України є органом державного регулювання ЗЕД. КМ України з метою запобігання неправомірних дій в економічній конкуренції на території України має право надавати згоду на узгоджені дії, економічну концентрацію, на які не надав згоди АМК України. Однак учасникам таких дій потрібно КМ України доводити, що позитивний ефект для інтересів (суспільних) переважає негативні наслідки обмеження економічної конкуренції. Таке право також закріплене за Урядом в Порядку надання дозволу на узгоджені дії та концентрацію [91].

На думку В. Авер'янова надання такого права КМ України фактично усуває «монополію» АМК України на прийняття рішень в економічній конкуренції [125, с. 103]. Автор також дійшов висновку, що КМ України здійснює в економічній конкуренції також функції безпосереднього регулювання [125, с. 103].

Виходячи з зазначеного, в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33], зокрема в статті 9, не визначена компетенція КМ України в економічній конкуренції. У зв'язку з цим та з метою удосконалення нормативно-правової основи з питань діяльності КМ України в економічній конкуренції при здійсненні ЗЕД, пропонуємо статтю 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33] доповнити положенням щодо здійснення КМ України контролю за узгодженими діями, концентрацією. При цьому у сфері здійснення такого контролю КМ України наділяється повноваженнями дозволяти узгоджені дії, концентрацію, на які АМК України не було надано дозволу, або їх забороняти.

Міністерство економіки як суб'єкт адміністративно-правового

забезпечення економічної конкуренції. Міністерство України – центральний орган державної виконавчої влади. Здійснює управління у відповідній галузі або створюється для виконання окремої функції масштабах країни [117, с. 19].

Міністерство входить до системи центральних органів виконавчої влади. Згідно з Указом «Про систему центральних органів виконавчої влади», виданого Президентом України 12 грудня 1999 року, «міністерство є головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади в забезпеченні впровадження державної політики у визначеній сфері діяльності» [126]. Указом Президента України «Про загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади України» визначено, що «міністерство є центральним органом державної виконавчої влади, підпорядкованим Кабінету Міністрів України» [127].

Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, затверджене КМ України 20 серпня 2014 року, в пункті 1 наводить визначення Міністерства економіки. Під Міністерством економіки дане Положення розуміє «центральный орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України» [128]. А згідно статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33] центральний орган виконавчої влади, на якого покладено функції забезпечення формування, реалізації державної політики в сфері економічного розвитку є органом державного регулювання ЗЕД.

В науці адміністративного права Т. Гуржій дає наступне визначення Міністерства економіки. Так, на думку автора «Міністерство економіки України – головний (провідний) орган у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної економічної, цінової, інвестиційної та зовнішньоекономічної політики, а також міжвідомчої координації з питань економічного і соціального співробітництва України з ЄС [122, с. 330]. А на думку С. Юшиної «у будь-якому разі Мінекономіки України є головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої

влади у забезпеченні реалізації єдиної зовнішньоторговельної політики держави» [129, с. 71].

Указ «Про загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади України», виданий Президентом України 12 березня 1996 року, в пункті 2 наводить розширений перелік функцій міністерства, із числа яких здійснює функції в антимонопольно-конкурентному напрямі [127].

В сфері ЗЕД Міністерство економіки як орган державного регулювання ЗЕД забезпечує проведення єдиної зовнішньоекономічної політики під час здійснення суб'єктами виходу на зовнішній ринок, а також координацію їхньої підприємницької діяльності; здійснює контроль за дотриманням всіма суб'єктами законів України, в тому числі й положень міжнародних договорів; проводить антидемпінгові, антисубсидійні, а також спеціальні розслідування в порядку, визначеному на законодавчому рівні тощо.

Таким чином в сфері економічної конкуренції при здійсненні ЗЕД Міністерство економіки проводить антидемпінгові, антисубсидійні, а також спеціальні розслідування згідно із законами України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» [35], «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» [42], «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» [83]; вживає в межах своїх повноважень заходи, спрямовані на захист прав та інтересів суб'єктів ЗЕД від проявів недобросовісної конкуренції та запобігання їй на території України; вживає заходів щодо врегулювання торговельних спорів між суб'єктами ЗЕД; аналізує ефективність експорту та імпорту товарів тощо.

В межах даного дослідження ми пропонуємо проведення антидемпінгового, антисубсидійного та спеціального розслідування віднести виключно до компетенції Міжвідомчої комісії як центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом. У зв'язку з цим, виникає необхідність внесення змін до положень законодавства про ЗЕД, в тому числі, але не виключно виключити в частині четвертій статті 9 Закону України «Про

зовнішньоекономічну діяльність» [33] положення, відповідно до якого центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування, реалізує державну політику у сфері економічного розвитку проводить антидемпінгові, антисубсидиційні та спеціальні розслідування.

ДМС України та її органи як суб'єкти адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції. ДМС України є центральним органом виконавчої влади. Її діяльність спрямовується, координується Урядом через Міністра фінансів, є органом державного регулювання ЗЕД. МК України [130] в пункті 34¹ частини 1 статті 4 визначає, що митним органом є центральний орган виконавчої влади, на якого покладені функції з реалізації державної митної політики.

За законодавством про захист національного товаровиробника від демпінгового та субсидованого імпорту центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну митну політику, – ДМС України проводить антидемпінгові та антисубсидиційні розслідування. А згідно з статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33] митні органи, якими є центральний орган виконавчої влади, на якого покладені функції з реалізації державної митної політики, митниці, митні пости, проводять митний контроль на території України за законами України. З викладеного вбачається, що Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33] до компетенції ДМС України в сфері ЗЕД відносить лише здійснення митного контролю. Враховуючи те, що ми пропонуємо здійснення антидемпінгового та антисубсидиційного розслідування віднести виключно до компетенції Міжвідомчої комісії (центрального органу виконавчої влади із спеціальним статусом), вважаємо за доцільне:

- статтю 3 Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» [35] викласти в такій редакції:

«Стаття 3. Орган, що проводить антидемпінгові розслідування

Проведення антидемпінгового розслідування в Україні здійснюється на засадах, визначених цим Законом, уповноваженим на це центральним органом

виконавчої влади зі спеціальним статусом – Комісією»;

- частину 1 статті 4 Закону України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» [42] викласти в такій редакції:

«1. Проведення антисубсидійного розслідування в Україні здійснюється відповідно до цього Закону Комісією».

Відповідно центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну митну політику – ДМС України на запит Міжвідомчої комісії про надання інформації, що стосується підприємницької діяльності суб'єктів господарювання, надаватиме відповідну інформацію останній для вивчення під час здійснення антидемпінгового та антисубсидійного розслідування.

Органи АМК України як суб'єкти адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції. АМК України є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Завданнями АМК України є запобігання, виявлення та припинення правопорушень конкурентного законодавства; розгляд справ про економічну, недобросовісну конкуренцію та прийняття рішень за результатами їх розгляду; звернення до суду з позовами про порушення законодавства про захист економічної конкуренції; організація різних практичних заходів щодо запобігання, попередження порушень законодавства про захист економічної конкуренції, а також щодо здійснення підтримки конкурентного середовища в Україні (адвокатування економічної конкуренції); надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарської діяльності, вчинення без дозволу яких є антиконкурентними діями в економічній конкуренції; здійснення інших повноважень, покладених законодавством про захист економічної конкуренції.

У правовій науці під АМК України визначають «державний правоохоронний орган України, що покликаний забезпечувати державний контроль за дотриманням антимонопольного законодавства, захист інтересів підприємців і споживачів від його порушення [131, с. 175].

Відмітимо, що в сфері економічної конкуренції при здійсненні ЗЕД до

системи органів державного регулювання ЗЕД входить лише суб'єкт владних повноважень – АМК України. Як вбачається з положень законів України «Про захист економічної конкуренції» [8], «Про Антимонопольний комітет України» [82] АМК України входить до системи органів АМК України. Оскільки на товарних ринках України можуть вчинятися антиконкурентні монопольні дії та недобросовісна конкуренція як суб'єктами господарської діяльності України, так й іноземними суб'єктами господарювання, вважаємо за доцільне в сфері ЗЕД до системи органів державного регулювання ЗЕД відносити не лише АМК України, а й суб'єктів, які складають систему органів АМК України відповідно до чинного законодавства про захист економічної конкуренції, за виключенням державного уповноваженого АМК України.

Так, положення законів України «Про захист економічної конкуренції» [8], «Про Антимонопольний комітет України» [82] під органами АМК України визначають АМК України, постійно діючі та тимчасові адміністративні колегії АМК України, державні уповноважені АМК України, адміністративні колегії територіальних відділень АМК України. Виходячи з цього, виникає питання доцільності віднесення державного уповноваженого АМК України, який фактично є посадовою особою, до системи органів АМК України, що наділені повноваженнями здійснювати підтримку, захист, охорону економічної конкуренції в Україні.

Однак, зазначимо, що в науці адміністративного права під поняттям «посадова особа» слід розуміти «особлива категорія службовців державних і громадських органів, установ, організацій, підприємств, які займають постійно або тимчасово, за призначенням, вибором чи в іншому встановленому порядку передбачені штатним розписом посади і правомочні здійснювати юридично значущі дії, спрямовані на встановлення, зміну або припинення правовідносин» [37, с. 683].

Виходячи з наведеного вище, вважаємо, що державного уповноваженого АМК України не слід відносити до системи антимонопольних органів та розглядати його як орган держави (державний орган). Це пояснюється,

насамперед, тим, що по-перше, серед державних уповноважених призначаються на посаду перший заступник, заступник Голови АМК України та, по-друге, державний уповноважений АМК України є членом АМК України як вищого колегіального органу та, по суті, виступає державним службовцем, на якого покладено вичерпне коло посадових обов'язків (розгляд справи про узгоджені дії та прийняття рішення про надання попереднього дозволу на узгоджені дії) та, який призначається, звільняється з займаної посади за поданням Прем'єр-міністра України Президентом України, що вноситься на підставі пропозицій Голови АМК України [132, с. 104].

У науці існує думка, що «державні уповноважені є незалежними у здійсненні покладених на них повноважень щодо контролю за дотриманням антимонопольного законодавства та під час розгляду справ про його порушення. Для виконання покладених на них функцій державні уповноважені наділені широкими правами, серед яких, наприклад, прав безперешкодно входити на підприємства і в організації, мати доступ до документів та інших матеріалів, необхідних для проведення перевірки; вимагати усних або письмових пояснень посадових осіб та громадян; розглядати справи про порушення антимонопольного законодавства тощо» [133, с. 253].

Таким чином дана особа займає посаду державного уповноваженого в державному органі, тому вважається посадовою особою та суб'єктом владних повноважень, а не органом АМК України. Відповідно в сфері ЗЕД також не є доцільним віднесення державного уповноваженого до системи органів державного регулювання ЗЕД. Враховуючи зазначене, пропонуємо органом державного регулювання ЗЕД в статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33] визначати не лише АМК України, а систему органів АМК України, до якої входитиме: АМК України, постійно діючі та тимчасові адміністративні колегії АМК України, адміністративні колегії територіальних відділень АМК України.

Окрім цього, вважаємо за необхідне відмітити, що Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» не містить положень щодо покладення на

органи АМК України контролю за додержанням суб'єктами ЗЕД законодавства про захист від недобросовісної конкуренції. А лише передбачає обов'язок АМК України проводити контроль за дотриманням суб'єктами законодавства про захист економічної конкуренції, що є відмінним від законодавства про захист від недобросовісної конкуренції [22, с. 112].

Вважаємо, що відсутність в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» такого обов'язку АМК України є прогалиною в законодавстві. За таких умов доцільно було б передбачити в статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» положення, відповідно до якого буде покладено обов'язок на АМК України проводити контроль за дотриманням суб'єктами законодавства про захист економічної конкуренції, а також законодавства про захист від недобросовісної конкуренції. Оскільки в зазначеному Законі, а саме в статті 31 чітко визначено, що під недобросовісною конкуренцією при здійсненні ЗЕД розуміється здійснення інших дій, що законами України визначаються недобросовісною конкуренцією. А іншими діями недобросовісної конкуренції – порушеннями прав інтелектуальної власності в сфері ЗЕД згідно з Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції», ГК України являються неправомірне використання товару іншого виробника, порівняльна реклама, копіювання зовнішнього вигляду виробу, розголошення комерційної таємниці тощо [22, с. 112-113].

Виходячи з вищевикладеного вважаємо, що закріплення в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» обов'язку АМК України здійснювати контроль за додержанням суб'єктами ЗЕД законодавства про захист від недобросовісної конкуренції сприятиме кращому удосконаленню механізму адміністративно-правового регулювання відносин, що виникають між суб'єктами ЗЕД та АМК України у зв'язку із захистом останнім порушених прав інтелектуальної власності суб'єктів ЗЕД на митній території України [22, с. 113].

Міжвідомча комісія як суб'єкт адміністративно-правового забезпечення

економічної конкуренції. Порядок створення Міжвідомчої комісії визначений Законом України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» [35]. Так, відповідно до частини 1 статті 5 даного Закону Міністр економіки та з питань європейської інтеграції України очолює посаду Голови Міжвідомчої комісії.

Однак, посада Міністра економіки та з питань європейської інтеграції України існувала з серпня 2001 року по квітень 2005 року. На сьогоднішній день згідно з Постановою «Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» [134], прийнятої КМ України 27 травня 2020 року, в Україні функціонує Міністерство економіки. У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне внести зміни до Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» [35], зокрема в положення частини 1 статті 5, якими передбачити, що Міжвідомчу комісію очолює Голова, яким за посадою є Міністр економіки. На нашу думку, запропонована нами правова норма має бути чинною до початку створення КМ України новоутвореного центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом – Міжвідомчої комісії.

Частинами 2, 3 статті 5 Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» [35] передбачено, що персональний склад Міжвідомчої комісії затверджується КМ України за поданням Голови Міжвідомчої комісії. Формою роботи Міжвідомчої комісії є засідання. Засідання Міжвідомчої комісії проводяться за адресою Міністерства економіки. Зазначимо, що наразі Міжвідомча комісія не має статусу центрального органу виконавчої влади, вона утворена та діє у складі Міністерства економіки, персональний склад якої за поданням Голови Міжвідомчої комісії затверджується КМ України.

В Законі України «Про центральні органи виконавчої влади» [123], зокрема в частині 1 статті 16, визначено, що як комісії, агентства, служби та інспекції можуть утворюватися центральні органи виконавчої влади. Їх створення здійснюється для виконання деяких функцій з реалізації державної

політики України. Більше того даний Закон визначає, що такі центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом утворюються КМ України. Указ «Про систему центральних органів виконавчої влади» [126], виданий Президентом України 12 грудня 1999 року, закріплює положення, відповідно до якого систему центральних органів виконавчої влади України складають міністерства, державні комітети, державні служби, а також центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом. Також визначено, що такий центральний орган наділений особливими завданнями, повноваженнями. До нього, як правило, встановлюється спеціальний порядок створення, підзвітності, підконтрольності, ліквідації, реорганізації, в тому визначається особливий порядок призначення, звільнення його керівників. Даний центральний орган очолює голова.

На думку С. Юшиної «варто Міжвідомчу комісію з міжнародної торгівлі визнати діючою при Кабінеті Міністрів України, а також більш детально регламентувати її правовий статус в окремій постанові Кабінету Міністрів України» [129, с. 50].

Ми підтримуємо позицію С. Юшиної. При цьому вважаємо, що Міжвідомча комісія має бути створена КМ України як новий орган влади з наданням їй статусу центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, діяльність якої має спрямовуватися і координуватися Урядом України безпосередньо. Тобто новостворена Міжвідомча комісія має підпорядковуватися виключно КМ України.

Загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади України [127], затверджене Указом Президента України 12 березня 1996 року, в пункті 7 встановлює, що посаду керівника міністерства або іншого центрального органу державної виконавчої влади займає міністр, призначення якого здійснює Президент України. В Указі «Про систему центральних органів виконавчої влади» [126], виданого Президентом України 15 грудня 1999 року, зокрема в пункті 2 передбачено, що Президент України за поданням Прем'єр-міністра України призначає в установленому

порядку на посаду керівників центральних органів виконавчої влади. Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» [123] в частині 1 статті 19 встановлює, що КМ України призначає та звільняє з посади керівника центрального органу виконавчої влади. Також дана норма Закону визначає, що такий керівник центрального органу виконавчої влади може бути звільнений з займаної посади КМ України за поданням Прем'єр-міністра України, а також міністром, що спрямовує, координує діяльність такого центрального органу. Виходячи з зазначеного, вбачається, що акти правотворчості визначають неоднаковий порядок призначення та звільнення керівників центральних органів виконавчої влади, зокрема й зі спеціальним статусом. На наше переконання, Голова новоутвореної Міжвідомчої комісії має призначатися, звільнятися з займаної посади КМ України за поданням Прем'єр-міністра України. А відповідно голова новоутвореної Міжвідомчої комісії братиме участь у засіданнях КМ України та представлятиме інтереси цієї Комісії у КМ України.

Таким чином з метою впорядкування системи органів державного регулювання ЗЕД в сфері економічної конкуренції, відповідно до частини 1 статті 5 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» [123] пропонуємо утворити в Україні новий орган державної влади – Міжвідомчу комісію як центрального органу влади зі спеціальним статусом. Відповідно новоутворена Міжвідомча комісія буде центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, що забезпечуватиме державне регулювання господарської діяльності суб'єктів ЗЕД в сфері економічної конкуренції, діяльність якої спрямовуватиметься та координуватиметься Урядом України. Новоутворена Міжвідомча комісія буде юридичною особою публічного права, матиме відокремлене державне майно, рахунки в органах Казначейства, власні бланки, самостійний баланс.

Правовий статус та повноваження новоутвореної Міжвідомчої комісії пропонуємо визначити в окремому положенні, затвердженому постановою КМ України. Детальний порядок організації роботи, процедура підготовки,

розгляду та ухвалення рішень, а також інші питання, пов'язані з діяльністю Міжвідомчої комісії, новоутворена Міжвідомча комісія передбачить у регламенті роботи Міжвідомчої комісії, затвердженого відповідним рішенням. У своїй діяльності новоутворена Міжвідомча комісія керуватиметься Конституцією України, іншими законодавчими актами України, указами Президента України, а також постановами ВР України, актами КМ України, іншими нормативно-правовими актами та прийнятим нею регламентом. У процесі виконання покладених на неї завдань та у разі необхідності взаємодіятиме з органами державного регулювання ЗЕД, визначеними в статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33]. А також з ДМС України, Міністерством економіки, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, а також з суб'єктами ЗЕД. Для виконання покладених на неї завдань новоутворена Міжвідомча комісія зможе утворювати консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи. Основною формою роботи як колегіального органу буде засідання.

Вважаємо за доцільне також звернути увагу на компетенцію Міжвідомчої комісії в сфері економічної конкуренції при здійсненні ЗЕД. Так, згідно з статтею 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33] Міжвідомча комісія є органом державного регулювання ЗЕД, до компетенції якої належить: здійснення оперативного державного регулювання ЗЕД в Україні відповідно до законодавства України; прийняття рішень про порушення, проведення антидемпінгових, антисубсидійних, спеціальних розслідувань й, відповідно, застосування антидемпінгових, компенсаційних, спеціальних заходів; прийняття рішень про застосування заходів у відповідь на дискримінаційні, недружні дії в межах своєї компетенції, визначеної на законодавчому рівні. За законодавством про захист національного товаровиробника від демпінгового та субсидованого імпорту проведення антидемпінгового, антисубсидійного розслідування на митній території України проводиться Міністерством економіки, ДМС України, а також Міжвідомчою комісією.

Як бачимо, окрім повноважень, визначених в статті 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33], Міжвідомча комісія також проводить антидемпінгові, антисубсидиційні та спеціальні розслідування. З метою удосконалення нормативно-правової бази з питань діяльності Міжвідомчої комісії в економічній конкуренції при здійсненні ЗЕД, пропонуємо статтю 9 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33] доповнити положенням щодо проведення Міжвідомчою комісією антидемпінгових, антисубсидиційних та спеціальних розслідувань. А в подальшому з початком роботи новоутвореної Урядом України Міжвідомчої комісії повноваження щодо проведення антидемпінгових, антисубсидиційних та спеціальних розслідувань передати виключно Міжвідомчій комісії як центральному органу виконавчої влади зі спеціальним статусом. При цьому наділити Міжвідомчу комісію правом надсилати відповідні запити про надання необхідної інформації, що стосується підприємницької діяльності суб'єктів ЗЕД, органам державної влади та суб'єктам ЗЕД.

Дослідивши систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні, вважаємо, що таких суб'єктів в сучасній адміністративно-правовій доктрині можна поділити на дві групи:

1) перша група – *суб'єкти владних повноважень загальної компетенції*, що здійснюють виключно нормативно-правову діяльність в сфері економічної конкуренції, зокрема приймають акти правотворчості для забезпечення належних умов здійснення суб'єктами спеціальної компетенції публічно-владної управлінської діяльності в сфері економічної конкуренції. До цієї групи віднесемо Президента України та ВР України.

На думку Л. Коваль органи загальної компетенції – це органи, діяльність котрих носить характер міжгалузевого керівництва й до того ж обмежена територіально. Ці органи відають більшістю галузевих чи функціональних структур на певній території [135, с. 36];

2) друга група – *суб'єкти владних повноважень спеціальної компетенції*, що здійснюють публічно-владну управлінську діяльність, пов'язану із

підтримкою, захистом, охороною економічної конкуренції, обмеженням монополізму в господарській діяльності, захистом суб'єктів господарювання від антиконкурентних дій (монополістичної діяльності та недобросовісної конкуренції). До цієї групи віднесемо: КМ України, Міністерство економіки, органи АМК України, Міжвідомчу комісію, ДМС України та її органи.

Л. Коваль вважає, що існування органів спеціальної компетенції пов'язане з необхідністю спеціалізації в управлінні, що обумовлюється складністю управлінського процесу, яка наростає [135, с. 36].

Відмітимо, що відповідно до Угоди про асоціацію [112] наша держава повинна забезпечити функціонування суб'єктів владних повноважень для ефективного застосування останніми законодавства про захист економічної конкуренції. Визначена нами система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні свідчить про дотримання Україною правових зобов'язань Угоди про асоціацію [112].

У результаті проведеного дослідження суб'єктів адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні зазначимо, в сучасній адміністративістиці визначено потребу класифікувати суб'єктів адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні на суб'єктів загальної компетенції та суб'єктів спеціальної компетенції. Слід вдосконалити систему органів АМК України, в тому числі в сфері ЗЕД. Під системою органів АМК України визначати таких суб'єктів, як: АМК України, постійно діючі та тимчасові адміністративні колегії АМК України, адміністративні колегії територіальних відділень АМК України.

Законодавство про ЗЕД передбачає обов'язок АМК України проводити контроль за дотриманням суб'єктами законодавства про захист економічної конкуренції, що нині в правовій науці є відмінним від законодавства про захист від недобросовісної конкуренції. Пропонується до компетенції АМК України як органу державного регулювання ЗЕД віднести здійснення контролю за дотриманням суб'єктами ЗЕД (вітчизняними та іноземними суб'єктами

підприємницької діяльності) законодавства про захист економічної конкуренції, а також законодавства про захист від недобросовісної конкуренції.

2.2. Адміністративні процедури в сфері економічної конкуренції в Україні

На сьогодні державне регулювання суспільних відносин, що виникають між суб'єктами господарської діяльності здійснюється уповноваженими державою суб'єктами владних повноважень, зокрема державними органами та їх посадовими особами. Наявність в сфері економічної конкуренції системи суб'єктів владних повноважень зумовлює здійснення ними певних поетапних адміністративно-процедурних дій щодо надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію, захисту від демпінгового, субсидованого та зростаючого імпорту, визначення монопольного (домінуючого) становища, розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, перевірки додержання законодавства в сфері економічної конкуренції тощо. Вчинення суб'єктами владних повноважень такої діяльності здійснюється в межах адміністративних процедур в сфері економічної конкуренції.

В науці адміністративного процесуального права спостерігається вживання різних термінів, таких як: «адміністративне провадження», «адміністративний процес», «адміністративна процедура». Дослідження правової природи таких понять, співвідношення їх змісту є предметом дискусій багатьох вчених. Зазначене полягає в тому, що нині існують різні погляди науковців на правову природу та значення вказаних понять. Зокрема юридичній природі адміністративного провадження, адміністративного процесу, адміністративної процедури приділяли увагу В. Авер'янов, Н. Галіцина, О. Когут, С. Книш, О. Кузьменко, С. Лихачов, Д. Сущенко, Т. Філіпова, А. Школик тощо. Особливої уваги варто звернути на праці В. Білої [136], В. Теремецького [137; 138], Р. Миронюк [139].

На початку проведення даного дослідження автором використовувався термін «адміністративне провадження». Проте, виходячи з положень законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема порядку розгляду та вирішення суб'єктами владних повноважень індивідуально-адміністративних справ, вважаємо за доцільне використовувати в сфері економічної конкуренції термін «адміністративні процедури». На думку В. Білої правильним вважається застосування поняття «провадження у справах про захист економічної конкуренції» [140, с. 304].

На сьогодні адміністративні процедури в сфері захисту економічної конкуренції були предметом дослідження в сучасній правовій науці. В даному дисертаційному дослідженні ми не виділятимемо всі процедури в сфері економічної конкуренції, а зупинимося на деяких з них: процедурі надання дозволу на узгоджені дії; процедурі надання дозволу на концентрацію; процедурі надання попередніх висновків щодо узгоджених дій; процедурі надання попередніх висновків щодо концентрації; процедурі надання висновків про можливість оренди цілісного майнового комплексу підприємства; антидемпінговій процедурі; антисубсидиційній процедурі; спеціальній процедурі; процедурі розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Вважаємо за доцільне зазначити, що В. Бондаренко пропонує в науці адміністративного права виокремлювати «адміністративну процедуру розгляду справи про адміністративне правопорушення» [141].

Всім відомо, що особами, які провадять в Україні підприємницьку діяльність, є суб'єкти господарювання. Визначення суб'єктів господарювання на законодавчому рівні наведене в статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8] та пункті 3 розділу I Положення про концентрацію [9]. З наведених визначень можна констатувати, що під категорією «суб'єкт господарювання» слід розуміти не лише українських, а й іноземних суб'єктів господарської діяльності – нерезидентів.

Забезпечення суб'єктами господарської діяльності України та іноземними суб'єктами господарювання органів АМК України необхідною інформацією

відіграє важливу роль під час здійснення діяльності розгляду справ стосовно порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Більше того, Закон України «Про захист економічної конкуренції» [8] зобов'язує осіб передавати АМК України інформацію, що може свідчити про наявність порушень законодавства про захист економічної конкуренції.

За чинним українським законодавством державні органи, органи місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю, а також і посадові особи цих органів наділені обов'язком подавати АМК України певні відомості, що свідчать про вчинення суб'єктами господарської діяльності, в тому числі й іноземними, на території України неправомірних дій, які можуть негативно вплинути на економічну конкуренцію в Україні. Зокрема, надання АМК України інформації у вигляді відомостей про вчинення антимонопольних правопорушень чи правопорушень в сфері захисту від недобросовісної конкуренції (здійснення антиконкурентних узгоджених дій, концентрації без отриманого відповідного дозволу, порушення у вигляді поширення інформації, яка може ввести в оману, неправомірне збирання та розголошення комерційної таємниці при здійсненні господарської діяльності в Україні тощо) [142, с. 42-43].

Вважаємо за необхідне зазначити, що стаття 21 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» не закріплює можливості суб'єктам господарської діяльності України повідомляти АМК України та його територіальні відділення про наявність порушень законодавства про захист економічної конкуренції на митній території України. Обов'язок передавати відомості, які можуть свідчити про можливі порушення законодавства про захист економічної конкуренції закріплений лише для державних органів, органів місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю, а також їх посадових осіб. Оскільки в силу частини 1 статті 36 Закону України «Про захист економічної конкуренції» органи АМК України приступають до розгляду справи щодо порушення законодавства про захист економічної конкуренції за зверненнями суб'єктів господарювання, їх

об'єднань, установ, організацій, а також громадян, про порушення їх прав через дії, бездіяльність, закріплених як порушення законодавства про захист економічної конкуренції, на нашу думку за доцільне в статті 21 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» передбачити для суб'єктів господарювання, громадян, об'єднань, установ та організацій можливість повідомляти органи АМК України та його територіальні відділення шляхом надання певних відомостей про можливі факти порушення законодавства про захист економічної конкуренції в Україні [142, с. 43-44].

В даному випадку слід зазначити, що законодавство надає право торгово-промисловим палатам звертатися до АМК України від імені осіб, права яких порушені з відповідними заявами про порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції. Виходячи з цього, торгово-промислові палати є учасниками адміністративно-правових відносин, які виникають під час здійснення органами АМК України діяльності з розгляду справ стосовно порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Окрім цього також звернемо увагу на наступне. Стаття 21 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» встановлює обов'язок для посадових осіб державних органів, органів місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю передавати АМК України, а також його територіальним відділенням відомості, які можуть свідчити про можливі порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Проте, частина 1 статті 36 Закону України «Про захист економічної конкуренції» не надає можливості здійснювати розгляд справи стосовно порушення законодавства про захист економічної конкуренції у разі направлення органам АМК України подання посадовими особами державних органів, органів місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю [142, с. 44].

Тому з метою уникнення наявності неузгодженостей положень, що містяться в частині 1 статті 36 Закону України «Про захист економічної конкуренції» та статті 21 Закону України «Про Антимонопольний комітет

України», вважаємо за необхідне передбачити в частині 1 статті 36 Закону України «Про захист економічної конкуренції» можливість розгляду органами АМК України справ стосовно порушення законодавства про захист економічної конкуренції шляхом направлення останнім посадовими особами державних органів, органів місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю необхідного подання. Оскільки саме посадові державних органів, органів місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю вправі вчиняти юридично значущі дії юридичного характеру від імені цих органів у правовідносинах з органом державного регулювання ЗЕД – АМК України [142, с. 45].

Враховуючи викладене, відмітимо, що законодавство в сфері економічної конкуренції надає можливість АМК України як органу державного регулювання ЗЕД у процесі здійснення своїх повноважень з метою забезпечення виконання завдань та функцій, визначених законодавством, під час розгляду справ стосовно порушення законодавства про захист економічної конкуренції збирати від державних органів, органів місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю, а також від їх посадових осіб, суб'єктів господарської діяльності, в тому числі іноземних, певну інформацію та використовувати її при прийнятті відповідних процесуальних рішень [142, с. 45].

При цьому здійснення АМК України адміністративно-процедурної діяльності з розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції передбачає повну та всебічну перевірку фактів, наданих державними органами, органами місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю, їх посадовими особами, суб'єктами господарської діяльності, установами та організаціями про можливі порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема й суб'єктами господарської діяльності України та/або іноземними суб'єктами господарської діяльності [142, с. 45-46]. Внесення змін до статті 21 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» [82], частини 1 статті 36

Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8] покращить нормативно-правову основу здійснення процедури розгляду справ стосовно порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Враховуючи зазначене, відмітимо, що учасниками адміністративно-правових відносин, які виникають під час здійснення адміністративної процедури розгляду справ стосовно порушення законодавства про захист економічної конкуренції являються суб'єкти, які наділені правом повідомляти органи АМК України про можливі порушення законодавства про захист економічної конкуренції, а також звертатися з відповідними клопотаннями (суб'єкти господарської діяльності, громадяни, об'єднання, установи, організації, торгово-промислові палати, державні органи, органи місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю) та суб'єкти, які наділені управлінськими функціями здійснювати розгляд справи стосовно порушення законодавства про захист економічної конкуренції (такими суб'єктами є органи АМК України).

Відмітимо, що розгляд справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції був також предметом розгляду В. Щербини [143, с. 75-80].

Окрім звернення до органів АМК України про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, суб'єкти господарської діяльності наділені обов'язком звертатися до суб'єктів владних повноважень за попереднім дозволом на узгоджені дії, концентрацію в Україні. Так, положення законодавства про захист економічної конкуренції встановлюють, що попереднє отримання дозволу органів АМК України є обов'язковим на вчинення узгоджених дій та на здійснення концентрації. При цьому виникає питання: чи зобов'язані іноземні суб'єкти господарської діяльності – нерезиденти звертатися до АМК України за отриманням такого дозволу? Виходячи з пункту 2 статті 2 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8], статті 9, частини 1 статті 20 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [33] законодавство про захист економічної

конкуренції застосовується до всіх суб'єктів господарювання, незалежно від країни їх реєстрації. Відтак, однією з характерних особливостей адміністративних процедур в сфері економічної конкуренції в Україні є суб'єктний склад, до якого належать, в тому числі, але не виключно, суб'єкти господарювання – вітчизняні суб'єкти господарської діяльності, а також іноземні суб'єкти господарської діяльності. Таким чином обов'язок звертатися до органів АМК України за дозволом закріплений для українських суб'єктів господарської діяльності, а також для іноземних суб'єктів господарської діяльності, відносини яких впливають чи можуть вплинути на економічну конкуренцію в Україні.

Об'єднуючись для здійснення певних дій в підприємницькій діяльності без дозволу відповідних органів на території України вони цим самим можуть здійснювати негативний вплив на економічну конкуренцію. Так, суб'єкти господарської діяльності, які планують разом придбавати, реалізовувати товари, укладати між собою договори щодо фіксації умов торгівлі, сприяти поліпшенню виробництва, розповсюдженню продукції, а також здійснювати іншу поведінку з метою запобігання негативного впливу на вітчизняний товарний ринок та недопущення недобросовісної конкуренції зобов'язані перед здійсненням таких дій отримати відповідний дозвіл суб'єктів владних повноважень – органів АМК України та КМ України.

Як слідує з положення статті 42 Конституції України [64] наша держава виступає гарантом захисту економічної конкуренції та наголошує на неприпустимості антиконкурентних дій між суб'єктами господарської діяльності в Україні. Тому з метою запобігання та недопущення в Україні антиконкурентних дій з боку суб'єктів господарської діяльності на органи АМК України та КМ України покладено здійснення діяльності з надання дозволу на узгоджені дії та на зміни в узгоджених діях (надалі – надання дозволу на узгоджені дії), концентрацію, надання попередніх висновків щодо узгоджених дій, концентрації та можливості оренди цілісного майнового комплексу. З цією метою уповноваженим суб'єктам владних повноважень необхідно здійснити

певну діяльність, яка полягає в здійсненні розгляду заяв стосовно надання дозволу на узгоджені дії, а також концентрацію, надання попередніх висновків стосовно узгоджених дій, концентрації суб'єктів господарювання, висновків щодо кваліфікації узгоджених дій, висновків орендодавцеві про можливу оренду, умови договору оренди майнового комплексу господарського підприємства, його структурного підрозділу, які перебувають в державній, комунальній власності, доданих до них матеріалів (документів) та прийнятті відповідного адміністративно-правового акту.

Діяльність органів АМК України та КМ України з надання дозволу суб'єктам господарської діяльності на узгоджені дії, концентрацію характеризується здійсненням дозвільних процедур. У науці адміністративного процесуального права дозвільні процедури є різновидом адміністративних процедур. А в сфері економічної конкуренції дозвільні процедури здійснюються в двох напрямках: надання дозволу на концентрацію суб'єктів господарської діяльності та надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарської діяльності. На початку проведення даного дослідження дисертантом приділялася увага правовій природі дозвільного провадження з надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію за участю іноземного суб'єкта господарювання. На даний час вважаємо, що доцільним в межах цієї роботи виокремлювати та досліджувати правову природу дозвільних процедур в сфері економічної конкуренції, зокрема процедури надання дозволу на узгоджені дії та процедури надання дозволу на концентрацію.

Т. Коломоець та Т. Філіпова в правовій науці пропонують авторську дефініцію процедури надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання [144, с. 89].

Органи АМК України розглядають заяву щодо надання дозволу на узгоджені дії протягом трьох місяців з дня прийняття цієї заяви до розгляду. Щодо заяви про зміни в узгоджених діях суб'єктів господарювання, на які було отримано дозвіл органу АМК України, але які не змінюють кола учасників

узгоджених дій та не поширюються на інші товарні ринки України, розглядається органами АМК України протягом тридцяти календарних днів.

При цьому пункт 8.2. глави 8 Положення про узгоджені дії визначає, що заява про зміни в узгоджених діях, на які було отримано дозвіл органів АМК України, «якщо ці зміни не передбачають зміну кола учасників та не поширюються на інші товарні ринки, але пов'язані зі зміною предмета і цілей узгоджених дій, порядку розподілу прибутків і збитків між учасниками узгоджених дій, порядку формування та компетенції органу управління створеного суб'єкта господарювання, порядку прийняття рішень цим органом управління, а також якщо ці зміни посилюють узгодженість учасників на ринку та/або призводять до погіршення умов конкуренції між учасниками узгоджених дій в інший спосіб» [92], розглядається органами АМК України протягом тридцяти днів з дня прийняття цієї заяви до розгляду відповідним органом АМК України.

Вважаємо, що законодавець закріпив максимальний строк розгляду заяви щодо надання дозволу на узгоджені дії й на зміни в узгоджених діях в Україні та прийняття відповідного рішення, оскільки на законодавчому рівні не передбачено можливості продовження цього строку навіть за виняткових обставин [145, с. 84].

З вищевикладеного також випливає, що частина 1 статті 27 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8] та пункт 8.2. глави 8 Положення про узгоджені дії [92] неоднаково визначають умови розгляду органами АМК України заяви про зміни в узгоджених діях. Закон України «Про захист економічної конкуренції» [8] передбачає тридцятиденний розгляд органами АМК України заяви про зміни в узгоджених діях лише у випадку, якщо ці зміни «не змінюють кола учасників і не поширюються на інші товарні ринки» [8]. При цьому Положення про узгоджені дії [92] більш детально визначає умову розгляду органами АМК України заяви про зміни в узгоджених діях в тридцятиденний строк.

З вищенаведеного вбачається, що згідно Закону України «Про захист економічної конкуренції» АМК України розглядає заяву про зміни в узгоджених діях в тридцятиденний строк лише за умови, якщо ці зміни не змінюють кола учасників, а також не поширюються на інші товарні ринки, незалежно від того, пов'язані ці зміни чи ні зі зміною предмета і цілей узгоджених дій, а також пов'язані ці зміни чи ні зі зміною порядку розподілу прибутків, а також збитків між учасниками таких узгоджених дій тощо [145, с. 85].

Тому доцільно було б законодавцю доповнити абзац 2 частини 1 статті 27 Закону України «Про захист економічної конкуренції» положеннями згідно з якими, заява про зміни в узгоджених діях, на які було отримано дозвіл органу АМК України, які не змінюють кола учасників, а також не поширюються на інші товарні ринки, але пов'язані зі зміною предмета, цілей узгоджених дій, порядку розподілу прибутків, збитків між учасниками таких узгоджених дій, порядку формування й компетенції органу управління створеного суб'єкта господарської діяльності, порядку прийняття рішень таким органом управління, а також якщо такі зміни посилюють узгодженість учасників на ринку та/або призводять до погіршення умов економічної конкуренції між учасниками узгоджених дій в інший спосіб, розглядається органами АМК України протягом тридцяти днів [145, с. 85-86].

Досліджуючи будь-яку адміністративну процедуру в сфері економічної конкуренції, варто звертати увагу, безпосередньо, й на їх стадії. Розглядаючи у наукових працях питання адміністративних процедур, адміністративних проваджень, адміністративного процесу вчені застосовують різні терміни, такі як: «стадії адміністративного провадження», «адміністративно-процесуальна стадія», «процесуальна стадія». У зв'язку з цим, на сьогодні в науковому колі точаться дискусії щодо визначення сутності таких правових категорій, керуючись різними теоретичними засадами, критеріями, термінологічними підходами.

Вважаємо, що вищенаведені терміни є синонімічними позначеннями (явищами), оскільки даючи визначення в усіх окреслених випадках йдеться про самостійні частини (етапи) адміністративного провадження, які характеризуються послідовністю юридичних дій, тобто нерозривно пов'язані між собою (мають свій початок і кінець) та спрямовані на забезпечення здійснення адміністративного провадження в конкретній адміністративно-правовій справі [146, с. 50].

Так, щоб прийняти рішення й надати дозвіл суб'єктам господарської діяльності на узгоджені дії, «суб'єкту владних повноважень необхідно вчинити послідовно, змінюючи одна одну, юридичні дії (операції) під час розгляду та вирішення індивідуальної адміністративної справи» [147, с. 156]. Тобто дозвільній процедурі надання дозволу суб'єктам підприємницької діяльності на узгоджені дії притаманні певні стадії. З метою детального з'ясування змісту процедури надання дозволу органами АМК України на узгоджені дії в Україні вважаємо за потрібне в межах даного дослідження виділити та розглянути її стадії.

1 стадія – прийняття заяви про надання дозволу на узгоджені дії.

Положення про узгоджені дії [92] на сьогодні надає суб'єктам господарської діяльності можливість за погодженням з державним уповноваженим, головою відділення, скорочувати перелік документів і відомостей, необхідних для прийняття рішення про надання дозволу на узгоджені дії.

Суб'єкт господарської діяльності України та іноземний суб'єкт господарської діяльності або декілька іноземних суб'єктів господарської діяльності при поданні спільної заяви з проханням надання дозволу на узгоджені дії наділені можливістю не дотримуватися вимог норми 6.10. Положення про узгоджені дії та подати державному уповноваженому заяву про надання дозволу на узгоджені дії в Україні з неповним пакетом документів, незважаючи при цьому на те, що на законодавчому рівні наводиться розширений перелік відомостей та інформації, які необхідні для дослідження та

прийняття відповідним органом АМК України рішення про надання дозволу на узгоджені дії [145, с. 82-83].

Вважаємо, що подання заяви із скороченим пакетом документів, заявникам – українському суб'єкту господарської діяльності, іноземному суб'єкту господарювання або декільком іноземним суб'єктам підприємницької діяльності надається можливість вступити в перемовини з державним уповноваженим, головою відділення відносно отримання від останніх згоди на скорочений список документів та відомостей (наприклад, не подання копій фінансових звітів, економічних розрахунків, деяких рішень тощо). В результаті проведення переговорів державний уповноважений, голова відділення можуть погодити конкретним суб'єктам господарської діяльності не надавати документи, перелічені в пункті 6.10. Положення про узгоджені дії. Надання необхідних документів у скороченому переліку, на нашу думку, означатиме в подальшому вивчення не всієї інформації та відомостей, необхідних для прийняття повного та об'єктивного індивідуального адміністративно-правового акту – рішення по даній адміністративній справі, та можливість негативного впливу внаслідок прийняття такого рішення на економічну конкуренцію в Україні. В такому випадку стає незрозумілим навіщо законодавець закріпив в пункті 6.10. Положення про узгоджені дії достатньо розгорнутий перелік документів та відомостей, необхідний державному уповноваженому для вивчення та прийняття відповідного рішення по конкретній адміністративно-правовій справі про надання дозволу на узгоджені дії на митній території України, щоб потім його скорочувати і приймати рішення на підставі неповного пакету документів? [145, с. 83-84].

Закріплена в законодавстві можливість погодження обсягу надання необхідної інформації, відомостей, документів для прийняття державним уповноваженим необхідного рішення, на наше переконання, є не зовсім вдалою. Так як прийняті рішення АМК України щодо надання дозволу на узгоджені дії на підставі скороченого пакету письмових документів не відповідають об'єктивним умовам ведення ЗЕД на відповідному ринку України,

а також можуть призвести до обмеження економічної конкуренції, суттєво вплинути на український ринок. Такі рішення АМК України ґрунтуються на припущеннях, також не є обґрунтованими, об'єктивними, неупередженими, вони прийняті без уваги економічних обґрунтувань, інших важливих відомостей, даних, які містяться в неподаних письмових документах [147, с. 157].

Зазначимо, що в межах цієї стадії суб'єкти господарської діяльності подають разом з заявою інформацію з обмеженим доступом.

Інформація з обмеженим доступом в сфері економічної конкуренції надається суб'єктами господарювання органам АМК України виключно для здійснення останніми своїх повноважень та використовується для забезпечення виконання завдань, передбачених законодавством про захист економічної конкуренції, а також не підлягає розголошенню [148, с. 88].

Враховуючи вищевикладене, зазначимо, що стадія прийняття заяви про надання дозволу на узгоджені дії є стадією початковою та основою для здійснення органами АМК України подальших адміністративно-процедурних дій. В межах даної стадії органом АМК України приймається відповідна заява про надання дозволу на узгоджені дії, перевіряються документи вимогам законодавства про захист економічної конкуренції, які в подальшій стадії даної дозвільної процедури підлягають розгляду.

2 стадія – розгляд заяви, адміністративної справи про надання дозволу на узгоджені дії.

Розгляд адміністративної справи – фактично центральна стадія адміністративного провадження, під час якої здійснюються заходи, спрямовані на вивчення всіх обставин справи [149, с. 269].

Розгляд заяви та адміністративної справи про узгоджені дії в розумінні Європейської Комісії здійснюється компетентним органом АМК України в межах двох стадій – «Стадія 1» та «Стадія 2» [147, с. 157].

Досліджуючи стадії дозвільного провадження щодо надання дозволу на узгоджені дії, дисертант дійшов висновку, що розгляд заяви, а також

адміністративної справи щодо надання дозволу на узгоджені дії являється однією й основною стадією даного дозвільного провадження, в ході якої посадові особи АМК України проводять повне, всебічне, об'єктивне, а також поглиблене вивчення та дослідження всіх обставин справи. У зв'язку з цим, Стадія 1 й Стадія 2 розгляду заяви щодо узгоджених дій, а також поглибленого вивчення, прийняття необхідного рішення в розумінні Європейської Комісії відповідає одній основній стадії даного дозвільного провадження щодо надання дозволу на узгоджені дії, виокремленій автором. Прийняті у розумінні Європейської Комісії адміністративні рішення на Стадії 1 й на Стадії 2 оформлюються органами АМК України під час наступної стадії [147, с. 157].

Автор також дійшла висновку, що проходження цієї стадії визначає зміст наступних стадій, а саме прийняття адміністративного рішення й оприлюднення необхідної інформації. Тому саме другій стадії цього дозвільного провадження треба звертати більше уваги як суб'єктами владних повноважень, зокрема органами АМК України, так й відповідно суб'єктами господарської діяльності – заявниками [146, с. 159].

3 стадія – прийняття адміністративно-правового акта (рішення) про надання дозволу на узгоджені дії.

Дослідження правової природи адміністративних актів проводилося І. Голосніченко, Т. Гуржій, Р. Мельник та ін. Л. Коваль вивчала правову природу рішень як правового акту управління [135, с. 96]. В. Біла досліджувала поняття та ознаки індивідуальних актів публічної адміністрації [150], види індивідуальних актів органів публічної адміністрації [151] та здійснила класифікацію нормативних актів публічної адміністрації [152].

Вивчаючи стадії дозвільного провадження щодо надання дозволу на узгоджені дії, автор дійшла висновку, що зазвичай на стадії прийняття адміністративного рішення приймається, а також оформлюється відповідне адміністративне рішення уповноваженого органу або його посадової особи. На даній стадії згаданого дозвільного провадження орган АМК України вправі надати дозвіл на узгоджені дії, або вправі відмовити в його наданні. У зв'язку з

цим на даній стадії дозвільного провадження являється характерним прийняття, а також оформлення органом АМК України наступних індивідуальних адміністративно-правових актів: а) рішення щодо надання дозволу на узгоджені дії на території України; б) рішення щодо надання дозволу на зміни в узгоджених діях на території України; в) рішення щодо відмови у наданні дозволу на узгоджені дії або заборону узгоджених дій; г) рішення щодо відмови у наданні дозволу на зміни в узгоджених діях або заборону на зміни в узгоджених діях [147, с. 158]. Винесення АМК України рішення щодо надання дозволу на узгоджені дії або на зміни в узгоджених діях здійснюється у разі, якщо заявлені узгоджені дії не призводять до недопущення, усунення чи обмеження економічної конкуренції на товарних ринках України.

Розглянувши опубліковані на офіційному веб-сайті АМК України рішення, зазначимо, що АМК України надає дозволи на узгоджені дії як суб'єктам господарської діяльності України, так й іноземним суб'єктам господарської діяльності. Як вбачається з рішень, АМК України надає дозволи на вчинення різних за змістом узгоджених дій та на неоднакові строки [147, с. 158]. Серед адміністративних рішень, дозволи якими були надані, виокремимо наступні:

1) надання дозволу на узгоджені дії іноземним суб'єктам господарської діяльності:

- надання дозволу компаніям «Archer-Daniels-Midland Company», «Marfrig Global Foods S.A.» і «NBM US Holdings, Inc.» на узгоджені дії у вигляді реалізації положень про утримання від конкуренції обсязі, що передбачений пунктом 8.2. Договору про створення компанії з обмеженою відповідальністю, укладеного 26 травня 2020 року, строком на п'ять років;

- надання дозволу компаніям «Hengst SE» та «Robert Bosch GmbH» на узгоджені дії у вигляді виконання положення про утримання від конкуренції, що міститься в пункті 22.6. Договору про роздрібну купівлю активів, укладеного між компаніями «Bosch Rexroth AG», «Hengst SE» 16 липня 2020 року, строком на чотири роки;

- надання дозволу компаніям «COSCO SHIPPING Lines Co., Ltd.», «CMA CGM S.A.», «COSCO SHIPPING Ports Limited», «PSA i-Tech Pte. Ltd.», «Orient Overseas Container Line Ltd», «Hapag-Lloyd AG», «Hutchison Ports Development Ltd», «Qingdao Port International Co., Ltd», «Shanghai International Port (Group) Co. Ltd» на узгоджені дії у вигляді створення заявниками неприбуткового спільного підприємства, яке організовуватиме та розвиватиме світову бізнес-мережу у сфері перевезень морським транспортом, що сприятиме пришвидшенню розвитку цифрових рішень у цій сфері;

- надання дозволу компаніям «UAB Consul Trade House» і «Rewe International AG» на узгоджені дії у вигляді виконання положень про утримання від конкуренції, передбачених розділом 10.6. Договору купівлі-продажу підприємства 100% іноземними інвестиціями «Білла-Україна», укладеного між компаніями «UAB Consul Trade House», «Rewe International AG» і ТОВ «Новус Україна» 09 вересня 2020 року, строком на три роки;

2) надання дозволу на узгоджені дії суб'єктам господарювання України:

- надання дозволу ТОВ «Адама Україна», ТОВ «Аріста Лайфсайєнс Україна», ТОВ «Байєр», ТОВ «Басф Т.О.В.», ТОВ «Нуфарм Україна», ТОВ «Самміт-Агро Юкрейн», ТОВ «Сингента», ТОВ «ФМС Україна» та Європейській Бізнес Асоціації на узгоджені дії у вигляді реалізації заявниками проекту з організації збирання, перевезення, зберігання, перероблення та утилізації використаної тари з-під засобів захисту рослин шляхом створення вказаними суб'єктами господарювання спільної Онлайн-платформи, яка дозволить покращити ефективність збирання використаної тари з-під засобів захисту рослин для її перероблення / утилізації в Україні, строком на два роки;

3) надання дозволу на узгоджені дії іноземному суб'єкту господарської діяльності та суб'єкту господарювання України:

- надання дозволу компаніям «Tencent Holdings Limited», «Moonthunder Limited», «4A Games Limited», фізичній особі – громадянину України Лимару Д.В., ТОВ «4А ГЕЙМС Україна» на узгоджені дії у вигляді виконання

положень проекту Корпоративного договору щодо утримання від конкуренції строком на 5 років;

- надання дозволу ТОВ «Сі-Телеком Холдінг» і компанії «Baggio Holding B.V.» на узгоджені дії у вигляді виконання положень Договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі в розмірі 100% ТОВ «Сітронікс Телеком Солюшнс Україна», укладеного між компанією «Baggio Holding B.V.» та ТОВ «Сі-Телеком Холдінг» щодо реалізації положення про утримання від економічної конкуренції, строком на п'ять років.

На нашу думку, рішення про надання дозволу на узгоджені дії «має індивідуальний (персоніфікований) характер, тобто адресований (звернений) до обмеженого (визначеного) кола заявників – суб'єктів господарської діяльності» [147, с. 159], які, здійснюючи підприємницьку діяльність, планують спільно вчиняти узгоджені дії на території України.

Вважаємо, що прийнятий суб'єктом владних повноважень (органом АМК України) адміністративно-правовий акт – рішення щодо надання дозволу на узгоджені дії або щодо відмови/заборони в його наданні у адміністративно-правовій теорії являється правовим актом індивідуальної дії, що також являє собою одноособове, одностороннє, а також владне волевиявлення державних органів, зокрема відповідного органу АМК України. Дані адміністративні рішення видаються від імені суб'єкта владних повноважень – АМК України, приймаються в межах повноважень, порядку, на підставах, передбачених законодавством про захист економічної конкуренції України [147, с. 158].

4 стадія – офіційне оприлюднення інформації щодо надання дозволу на узгоджені дії.

Ця стадія дозвільного провадження полягає в оприлюдненні в мережі Інтернет рішень органів АМК України про надання дозволу суб'єктам господарювання на узгоджені дії на території України чи відмову в його наданні [147, с. 158].

Відповідно до пункту 8.18 глави 8 Положення про узгоджені дії рішення, прийняте за результатами розгляду заяв, справ про узгоджені дії,

оприлюднюється на офіційному веб-сайті Комітету протягом 10 робочих днів з дня його прийняття [92]. Аналогічна норма міститься й в пункті 6 статті 31 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8].

Оскільки в юридичній літературі інформація поділяється на два види: відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом, то здійснення органами АМК України публікацій в офіційних друкованих виданнях, засобах масової інформації та мережі Інтернет про результати розгляду своїх справ та інші питання, таке розповсюдження інформації в сфері економічної конкуренції віднесемо до відкритої інформації [148, с. 85].

На наше переконання, стадію оприлюднення інформації щодо надання дозволу на узгоджені дії можна вважати так званою факультативною стадією, оскільки вона за своєю суттю спрямована не для досягнення основного завдання здійснення такої адміністративної процедури.

Так, вивчаючи питання стадій дозвільного провадження щодо надання дозволу на узгоджені дії, автор дійшла висновку, що ця стадія є не однією з основних стадій даного дозвільного провадження про надання дозволу на узгоджені дії, а факультативною. Оскільки на попередній стадії, виокремленій автором, заявниками – суб'єктами господарської діяльності досягається кінцевий результат, а саме: приймається відповідне рішення АМК України, яке під час наступної четвертої стадії підлягає розміщенню (оприлюдненню), а також доведенню до відома суб'єктів господарської діяльності. Оприлюднюючи на власному веб-сайті АМК України адміністративного рішення, прийнятого в результаті розгляду заяв, а також адміністративних справ іншим учасникам ринку надається можливість для ознайомлення [147, с. 158].

Відмітимо, що у своїй дисертаційній роботі Т. Філіповою досліджувалося питання процедури надання дозволу на узгоджені дії як особливого різновиду адміністративних процедур у сфері захисту економічної конкуренції. Т. Філіпова по суті виокремлює три стадії дозвільної процедури надання дозволу на узгоджені дії безпосередньо АМК України, а саме: 1) звернення до

АМК України як суб'єкта публічного адміністрування із заявою про надання дозволу; 2) розгляд заяви та прийняття АМК України адміністративного акта – рішення про надання дозволу чи про призначення розгляду справи; 3) розгляд справи та прийняття рішення [153, с. 9].

Вважаємо, що розгляд заяви, а також справи щодо надання дозволу на узгоджені дії АМК України доцільно розглядати в межах однієї стадії, оскільки посадові особи АМК України, вивчаючи як заяву про надання дозволу окремо, так і матеріали адміністративної справи загалом, здійснюють всебічне, повне та поглиблене вивчення всіх викладених обставин. Тому фактично друга та третя стадії процедури надання дозволу на узгоджені дії, виокремлені Т. Філіповою та фахівцями Європейської Комісії, на нашу думку, відповідають одній основній стадії. А прийняття відповідного рішення АМК України за результатами їх розгляду та вивчення варто розглядати в межах наступної окремої стадії [146, с. 51].

Вважаємо, що адміністративна дозвільна процедура органів АМК України з надання суб'єктам господарської діяльності дозволу на узгоджені дії «починається з прийняття до провадження про надання дозволу на узгоджені дії та закінчується розміщенням відповідної інформації на офіційній інтернет-сторінці АМК України» [147, с. 159].

Також дійшли висновку, що стадією офіційного оприлюднення (доведення до відома) органом АМК України інформації стосовно надання чи відмови в наданні дозволу на узгоджені дії в Україні завершується дозвільне провадження з надання дозволу на узгоджені дії в Україні [146, с. 52]. Виокремлена стадія є завершальною, а всі попередні стадії дозвільного провадження існують з метою забезпечення здійснення інформування як суб'єктів господарської діяльності України, так й іноземних суб'єктів господарської діяльності про результати проведення адміністративно-процедурної діяльності щодо надання дозволу на узгоджені дії [146, с. 52].

Щодо процедури надання попередніх висновків, то зазначена процедура передбачає надання органами АМК України не лише суб'єктам господарської

діяльності, а й державним органам, органам місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю попередніх висновків щодо узгоджених дій. За результатами розгляду відповідної заяви органи АМК України у висновках зазначають можливість надання дозволу на узгоджені дії; можливість відмови в наданні дозволу на узгоджені дії; необхідність, відсутність необхідності одержання дозволу на узгоджені дії; недостатність інформації для будь-якого висновку. Попередній висновок стосовно узгоджених дій надається заявникам у формі листа.

Т. Коломоець та Т. Філіпова в сучасній правовій науці також пропонують визначення процедури надання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання [144, с. 76-77].

Як вбачається з чинного законодавства про захист економічної конкуренції законодавець також закріпив обов'язок суб'єктів господарської діяльності звертатися до АМК України за наданням дозволу на концентрацію. В тому числі, але не виключно на безпосереднє, опосередковане придбання (набуття) у власність іншим способом, одержання в управління часток (акцій, паїв), що забезпечує досягнення / перевищення 25 (двадцять п'ять) чи 50 (п'ятдесят) відсотків голосів у вищому органі управління суб'єкта господарської діяльності. Питання отримання дозволу АМК України на концентрацію, зокрема, на придбання у власність пакета акцій, що належать державі у статутному капіталі товариства та забезпечують перевищення 50 (п'ятдесят) відсотків голосів у вищому органі управління господарського підприємства, акції якого придбаваються, шляхом приватизації об'єкта малої приватизації зумовлює звернути увагу на таке.

Відповідно до вимог Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна» [154] покупець у випадках, передбачених законодавством про захист економічної конкуренції, зобов'язаний отримати дозвіл АМК України на безпосереднє, опосередковане придбання у власність акцій у розмірі, що забезпечує досягнення / перевищення 25 (двадцять п'ять) чи 50 (п'ятдесят) відсотків голосів у вищому органі управління господарського

підприємства. Випадки, які передбачають необхідність отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання, визначені статтею 24 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8] та пункті 1 розділу V Положення про концентрацію [9].

При цьому правові норми Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8], а також Положення про концентрацію [9] визначають, що у разі якщо концентрація підприємств провадиться із застосуванням конкурсних процедур, то заява учасників економічної концентрації може подаватися як до початку проведення конкурсної процедури, так й після її проведення, однак не пізніше 30 (тридцяти) днів з дати оголошення переможця. Такими нормами законодавець надав можливість учасникам концентрації звертатися до АМК України за отриманням дозволу на концентрацію як до початку конкурсної процедури, так і після її проведення.

На нашу думку, закріплення на законодавчому рівні можливості подання заяви АМК України на концентрацію до початку конкурсної процедури, а також не пізніше 30 (тридцяти) днів з дати оголошення переможця, є недоречним, виходячи з наступного.

Якщо декілька потенційних покупців беруть участь в аукціоні з метою придбання у власність пакета акцій, що належать державі у статутному капіталі акціонерного товариства та забезпечують перевищення 50 (п'ятдесят) відсотків голосів у вищому органі управління такого акціонерного товариства, то за результатами проведеного аукціону покупцем об'єкта малої приватизації стане один покупець – переможець, який в ході торгів запропонував за такий об'єкт найвищу ціну. Відповідно такий покупець вправі до початку проведення аукціону звернутися до АМК України із спільною заявою акціонерного товариства, акції якого планує придбати шляхом приватизації, про отримання дозволу на концентрацію.

Вважаємо, що не є доцільним звернення до АМК України із заявою про надання дозволу на концентрацію до початку конкурсної процедури – аукціону, оскільки невідомо чи такий потенційний покупець – суб'єкт господарювання

взагалі стане переможцем за результатами проведеного аукціону та укладе з органом приватизації відповідний договір купівлі-продажу [155, с. 267].

Щодо подання заяви про отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання після проведення аукціону. Оскільки переможцем аукціону є суб'єкт господарської діяльності, який запропонував за об'єкт найвищу ціну, то такий покупець у випадках, визначених законодавством, зобов'язаний не пізніше 30 (тридцяти) календарних днів з дати оголошення переможцем звернутися з господарським товариством, акції якого придбаває, до АМК України з заявою про надання дозволу на концентрацію.

Вважаємо, що закріплений на законодавчому рівні обов'язок покупця звернутися до АМК України за отриманням дозволу на концентрацію не пізніше 30 (тридцяти) днів з дати оголошення переможця не є доречним, оскільки за результатами проведеного аукціону покупець може не пройти відповідну перевірку на відповідність вимогам закону, а орган приватизації з продажу об'єкта малої приватизації за результатами перевірки може прийняти адміністративне рішення щодо відмови в затвердженні протоколу електронних торгів. Відтак, орган приватизації може прийняти таке рішення після здійснення перевірки заяви покупця на участь в приватизації об'єкта малої приватизації спільно із доданими необхідними документами, а також відповідною інформацією переможця аукціону. Підставами для прийняття таких рішень можуть бути: невідповідність переможця торгів вимогам, які ставляться до покупців об'єктів приватизації; неподання переможцем торгів документів або відомостей, обов'язкове подання яких було передбачене законом; подання переможцем торгів неправдивих відомостей про себе.

Так, приміром звернемо увагу, що 10 вересня 2020 року АМК України було прийнято рішення про надання дозволу на концентрацію, що полягає у придбанні ТОВ «Смартленд» акцій ПрАТ «Готель «Дніпро», що забезпечує перевищення 50 (п'ятдесят) відсотків голосів у вищому органі управління господарського товариства [9]. Як вбачається з даного рішення, ТОВ «Смартленд» стало переможцем в аукціоні з продажу пакета акцій ПрАТ

«Готель «Дніпро». Пропонуємо в Законі України «Про захист економічної конкуренції» [8] та Положенні про концентрацію [9] передбачити звернення переможця аукціону до АМК України за наданням дозволу на концентрацію після здійснення органом приватизації перевірки заяви на участь у приватизації та затвердження протоколу електронних торгів. Відповідно з моменту затвердження державним органом приватизації протоколу електронних торгів вважатиметься, що покупець пройшов перевірку та саме з ним як з переможцем, буде укладений відповідний договір купівлі-продажу. Саме затвердження протоколу електронних торгів, свідчатиме про те, що покупцю, у разі необхідності, необхідно буде отримати відповідний дозвіл АМК України на концентрацію та сплатити на користь держави ціну продажу за об'єкт приватизації.

Зазначене має місце, оскільки як вбачається з пункту 6.3. Договору № 173 купівлі-продажу державного пакету акцій розміром 100,0000 % статутного капіталу приватного акціонерного товариства «Готель «Дніпро» за результатами аукціону, укладеного 14 серпня 2020 року між Фондом державного майна України та ТОВ «Смартленд», останній зобов'язаний отримати дозвіл АМК України на здійснення концентрації, у разі якщо отримання відповідного дозволу вимагається законом, та надати належним чином завірену копію такого дозволу Фонду державного майна України [156].

Більше того, згідно з вимогами Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна» [154] право власності на об'єкт, який приватизується, переходить до покупця-переможця не раніше дати отримання відповідного дозволу АМК України на економічну концентрацію суб'єктів господарської діяльності. Аналогічне визначене в пункті 3.1. Договору № 173 купівлі-продажу державного пакету акцій розміром 100,0000 % статутного капіталу приватного акціонерного товариства «Готель «Дніпро» за результатами аукціону, укладеного між Фондом державного майна України та ТОВ «Смартленд».

На нашу думку, внесення запропонованих змін в законодавство про приватизацію державного та комунального майна та законодавство про захист економічної конкуренції, покращить нормативно-правову основу порядку звернення суб'єкта господарської діяльності за отриманням дозволу АМК України на концентрацію, що провадиться із застосуванням аукціону. А також запропоновані нами зміни більше захищатимуть інтереси покупця у відносинах з органом приватизації. Оскільки після затвердження протоколу аукціону, покупець – переможець відразу зможе спільно з господарським товариством, акції якого придбаває, готувати пакет документів для отримання дозволу. Та у разі надання такого дозволу АМК України може розпочинати здійснювати оплату за об'єкт приватизації.

Окрім вищевикладеного, зауважимо, що АМК України також надаються дозволи на концентрацію іноземних суб'єктів господарської діяльності; суб'єктів господарювання України; іноземних суб'єктів господарської діяльності та суб'єктів господарювання України без проведення конкурсних процедур. Такі дозволи надаються АМК України за умови, якщо заявлена концентрація не призводить до монополізації чи суттєвого обмеження економічної конкуренції на товарних ринках України. Так, в 2020 році АМК України були надані дозволи на концентрацію, яка полягає у придбанні іноземним суб'єктом господарської діяльності та вітчизняним суб'єктом господарювання акцій, що забезпечує досягнення / перевищення 25 (двадцять п'ять) або 50 (п'ятдесят) відсотків голосів у вищому органі управління суб'єкта підприємницької діяльності, акції якого придбаваються. Серед таких виділимо:

1) надання дозволу на концентрацію іноземних суб'єктів господарської діяльності:

- надання дозволу компанії «Volkswagen (China) Investment Company Limited» на придбання акцій компанії «Anhui Jianghuai Automobile Group Holdings Limited», що забезпечить досягнення 50 (п'ятдесят) відсотків голосів у вищому органі управління компанії;

- надання дозволу компанії «Tencent Holdings Limited» на опосередковане придбання [через компанію «TenUp Entertainment Netherlands B.V.»] акцій компанії «Moonthunder Limited», що забезпечує перевищення 25 (двадцять п'ять) відсотків голосів у вищому органі управління компанії;

- надання дозволу компанії «TFL Ledertechnik GmbH» на опосередковане придання [через компанію «Lanxess» Hong Kong Limited] акцій компанії «China OLC NewCo», що забезпечить перевищення 50 (п'ятдесят) відсотків голосів у вищому органі управління компанії;

- надання дозволу компанії «Ineos Styrolution Financing Limited» на придбання акцій компанії «Formosa BP Chemical Corporation», що забезпечує досягнення 50 (п'ятдесят) відсотків голосів у вищому органі управління компанії;

- надання дозволу компанії «GLQ Holdings (UK) Ltd» на придбання акцій компанії «FatFace Group Parent Limited», що забезпечує перевищення 50 (п'ятдесят) відсотків голосів у вищому органі управління компанії;

2) надання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання України:

- надання дозволу ТОВ «Рістон Холдінг» на придбання часток у статутному капіталі ТОВ «Агрофірма Орільська», що забезпечує перевищення 50 (п'ятдесят) відсотків голосів у вищому органі управління підприємства;

- надання дозволу ТОВ «Грано Холдинг» на придбання частки у статутному капіталі ПП «Північхліб», що забезпечує перевищення 50 (п'ятдесят) відсотків голосів у вищому органі управління підприємства;

- надання дозволу ТОВ «Агро-Ормс» на придбання частки у статутному капіталі сільськогосподарського ТОВ «Заготівельник», що забезпечує перевищення 50 (п'ятдесят) відсотків голосів у вищому органі управління товариства;

3) надання дозволу на концентрацію іноземного суб'єкта господарської діяльності та суб'єкта господарювання України:

- надання дозволу компанії «Luregio Limited» на опосередковане придбання [через товариство з обмеженою відповідальністю «Фінансова

компанія «Фортіфай»] акцій ПАТ «Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк», який забезпечує перевищення 50 (п'ятдесят) відсотків голосів у вищому органі управління господарського товариства;

- надання дозволу компанії «Leadpoint Limited» на придбання акцій ПрАТ «Українська гірничо-металургійна компанія», що забезпечує перевищення 25 (двадцять п'ять) відсотків голосів у вищому органі управління підприємства.

Зазначимо, що АМК України також надаються дозволи на концентрацію, що полягають в: опосередкованому придбанні активів, що дозволяють здійснювати виробництво, реалізацію, маркетинг, продаж, просування та/або іншу комерціалізацію напівгерметичних та відкритих компресорів; придбанні активів у вигляді майнових прав, дозволів, зобов'язань, а також договірних відносин (трудових відносин), які забезпечують діяльність з виробництва, продажу хімічних продуктів для обробки виробів (шкіряних); опосередкованому набутті контролю над активами у вигляді будівель, земельних ділянок; придбанні активів, що дозволить здійснювати господарську діяльність із розробки, виробництва, пакування, комерціалізації, дистрибуції та продажу лікарських засобів; опосередкованому придбанні активів, що дозволяють здійснювати діяльність із розробки, виробництва і продажу фільтрів та фільтрувальних елементів; опосередкованому придбанні активів бізнесу з виробництва ацетилів та ароматичних сполук та ін.

Т. Філіпова дійшла висновку, що процедура надання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання на ринку є функціональною, заявною, дозвільною, неюрисдикційною, спрощеною (при прийнятті рішення АМКУ без розгляду справи) чи звичайною (за умови призначення розгляду справи про концентрацію) [157, с. 343].

Окрім зазначеного, звернемо увагу також на процедуру надання попередніх висновків стосовно концентрації та можливості оренди цілісного майнового комплексу.

Положення про концентрацію [9] під висновками визначає попередні висновки стосовно концентрації, а також висновки про можливість оренди, умови договору оренди цілісного майнового комплексу підприємства, структурного підрозділу такого підприємства, яке перебуває у державній, комунальній власності.

Так, органи АМК України здійснюють процедуру надання зазначених висновків. Заява про надання таких висновків подається орендодавцем. При цьому заява орендодавця може бути подана спільно із заявою орендаря про надання дозволу на концентрацію. Підвідомчість заяв АМК України, адміністративній колегії АМК України та адміністративній колегії територіального відділення АМК України щодо надання висновків про можливість оренди, умови договору оренди єдиного цілісного майнового комплексу господарського підприємства, його структурного підрозділу, що перебуває в державній, комунальній власності визначена пунктах 2, 6, 7 розділу VIII Положення про концентрацію [9]. Заява про можливість оренди та умови договору оренди розглядається органом АМК України протягом 15 днів після надходження від заявника відповідних документів та інформації.

Як бачимо АМК України надаються дозволи на концентрацію на одержання в оренду (суборенду) активів у вигляді цілісного майнового комплексу. Серед таких виділимо надання дозволу ПП «Окко-Нафтопродукт» на отримання у суборендне користування активів у вигляді цілісного майнового комплексу – станції (автозаправної), яка перебуває в користуванні (оренді) ТОВ «Геомакс-Ресурс».

Окрім цього відмітимо, що суб'єкти господарської діяльності, органи державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю мають право звернутися до органів АМК України із відповідною заявою щодо надання попередніх висновків стосовно економічної концентрації. Заява про надання попередніх висновків без документа, що підтверджує сплату збору за її подання, згідно вимог Положення про концентрацію [9] залишається без руху. Про прийняття такого рішення

обов'язково повідомляється заявник концентрації. Заява про надання попередніх висновків може бути залишена без розгляду в разі ненадходження від заявника документа, що підтверджує сплату збору за її подання, протягом 30 (тридцяти) календарних днів від дати отримання заявником відповідного повідомлення про залишення його заяви без руху.

Заява про надання висновків стосовно концентрації оформлюється у довільній формі. При цьому заявник має надати разом з заявою інформацію та документи, які вважає достатніми для надання органом АМК України даного висновку. На практиці досить часто виникають ситуації, коли органу АМК України недостатньо поданої інформації для надання позитивного висновку стосовно концентрації, у зв'язку з чим відповідний орган АМК України вимушений надати заявнику висновок про недостатність інформації для будь-якого висновку. Більше того, законодавство про захист економічної конкуренції під час розгляду заяв про надання попередніх висновків стосовно концентрації не передбачає додаткових запитів інформації у заявників. З метою уникнення таких випадків, АМК України були надані роз'яснення щодо бажаного обсягу інформації та вимог до неї. Так, в рекомендаційних роз'ясненнях АМК України «Щодо застосування частини 2 статті 29 Закону України «Про захист економічної конкуренції» при наданні попередніх висновків стосовно концентрації суб'єктів господарювання» № 7-рр від 21 лютого 2003 року АМК України визначена рекомендована інформація, яку слід подавати для отримання попереднього висновку стосовно можливості надання дозволу на концентрацію чи можливості відмови в наданні дозволу на концентрацію; необхідності або відсутності необхідності одержання дозволу на концентрацію.

У згаданих рекомендаційних роз'ясненнях АМК України зазначив, що у разі, якщо надана інформація є неповною або недостовірною і разом з тим достатньою для надання органом Антимонопольного комітету України попередніх висновків, заявник несе ризики щодо того, що рішення Комітету за результатами розгляду заяви щодо надання дозволу на економічну концентрацію може по суті відрізнитися від попередніх висновків. У випадку

здійснення концентрації без попереднього дозволу органів Антимонопольного комітету України виникає ризик щодо визнання такої концентрації порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченим пунктом 12 статті 50 Закону [158]. Більше того, АМК України зауважив, що органи Антимонопольного комітету України надають суб'єктам господарювання попередні висновки саме про таку економічну концентрацію, яку було описано заявником у своїй заяві та доданій інформації [158].

Відтак, на підставі заяви про надання попереднього висновку щодо концентрації АМК України або адміністративна колегія АМК України (постійно діюча, тимчасова адміністративна колегія АМК України) розпочинають процедуру надання попередніх висновків щодо концентрації заявників(а). Підвідомчість заяв АМК України про надання попередніх висновків стосовно концентрації визначена пункті 1 розділу VIII Положення про концентрацію [9]. Адміністративній колегії АМК України підвідомчі заяви про надання попередніх висновків стосовно концентрації, за винятком питань, підвідомчих АМК України.

Зазначимо, що заява про надання попередніх висновків стосовно концентрації розглядається органами АМК України протягом одного місяця. Попередні висновки надаються у формі листа. За результатами розгляду заяви органи АМК України приймають одне з таких рішень: можливість надання дозволу на економічну концентрацію; можливість відмови в наданні дозволу на економічну концентрацію; необхідність, відсутність необхідності одержання дозволу на економічну концентрацію; недостатність інформації для будь-якого висновку.

Враховуючи викладене відзначимо, що дозвільним процедурам в сфері економічної конкуренції характерний суб'єктний склад, які складають суб'єкти господарювання (українські суб'єкти господарської діяльності, іноземні суб'єкти господарювання) та суб'єкти владних повноважень (органи державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю, органи АМК України, КМ України). Такі процедури здійснюються з

метою запобігання монополізації товарних ринків, недопущення, усунення, обмеження економічної конкуренції, запобігання зловживанню монопольним домінуючим становищем.

Як вбачається з вищевикладеного, здійснення суб'єктами владних повноважень діяльності щодо надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарської діяльності є одним із основних завдань в сфері економічної конкуренції. Окрім органів АМК України, серед суб'єктів владних повноважень, що наділені компетенцією здійснювати діяльність щодо надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію, є найвищий орган в системі органів виконавчої влади – КМ України. На сьогодні Уряд України в сфері економічної конкуренції «здійснює заходи щодо демонополізації та антимонопольного регулювання економіки, розвитку конкуренції та ринкової інфраструктури» [124]. За таких умов в межах даного дослідження підлягає уваги також питання діяльності КМ України з надання суб'єктам господарювання дозволу на узгоджені дії, концентрацію з метою недопущення на території України антиконкурентних дій суб'єктів господарської діяльності, монополізації чи суттєвого обмеження економічної конкуренції.

Так, суб'єкти господарської діяльності мають право протягом 30 календарних днів з дня прийняття органом АМК України рішення про заборону узгоджених дій чи концентрації звернутися до Уряду України з відповідною заявою про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію. В правовій науці згадується, що Кабінет Міністрів України може надати дозвіл, виходячи з глобальних потреб економічної політики держави. Він не досліджує причини відмови органів Антимонопольного комітету України, а приймає рішення на підставі більш загальних соціально-економічних міркувань [159, с. 155].

Вищий орган виконавчої влади може дозволити здійснення узгоджених дій чи концентрації вітчизняними та/або іноземними суб'єктами господарювання на території України в тому випадку, якщо вони переконають в тому, що ефект (позитивний) для суспільних інтересів переважає негативні наслідки обмеження економічної конкуренції. Однак Закон України «Про

захист економічної конкуренції» вказує на неможливість отримання дозволу відповідним органом у випадку застосування суб'єктами господарювання в Україні обмежень, які не є необхідними для досягнення відповідної мети або якщо такі обмеження економічної конкуренції становитимуть загрозу системі ринкової економіки в Україні [160, с. 48].

В юридичній літературі існує думка, що рішення Кабінету Міністрів має політичний характер а, отже, допускається певна свобода аргументації щодо політичного дозволу, проте воно все ж таки має бути спрямоване на збереження економічного ринкового правопорядку, заснованого на конкуренції [159, с. 107].

Відповідно до цього зазначимо, що КМ України як найвищий орган у системі органів виконавчої влади позбавлений права вільного розсуду вирішення даного питання у зв'язку з тим, що законодавство передбачає певні умови надання такого дозволу [160, с. 48].

Відповідно до положень Порядку надання дозволу на узгоджені дії та концентрацію [91] з метою отримання дозволу Уряду України суб'єкту господарської діяльності необхідно подати відповідну заяву до Міністерства економіки. Протягом 10 (десяти) днів з дня прийняття цієї заяви до розгляду Міністерство економіки утворює Комісію.

У правовій науці існує думка щодо доцільності утворення такої комісії не при Міністерстві економіки, а при КМ України з питань антимонопольної діяльності, діяльність якої має бути спрямована на надання дозволу на концентрацію та узгоджені дії, на які АМК України було відмовлено, якщо учасники переконують, що ефект (позитивний) для суспільних інтересів переважає негативні наслідки обмеження економічної конкуренції.

Як наголошує вчений Р. Попов «створення такого урядового органу слугуватиме розвитку положень Закону України «Про захист економічної конкуренції» в частині вдосконалення порядку надання Кабінетом Міністрів України дозволу на узгоджені дії та концентрацію, покращить реалізацію державної антимонопольної політики щодо демонополізації та

антимонопольного регулювання економіки, розвитку конкуренції та ринкової інфраструктури, створить дієвий механізм функціонування Кабінету Міністрів України у сфері антимонопольної діяльності [161, с. 17].

Окрім зазначеного, вважаємо за потрібне звернути увагу також на те, що після затвердження складу Комісії Міністерство економіки повинно передати матеріали та надати перелік необхідних питань, на які дана Комісія має дати відповідь. Однак у Порядку надання дозволу на узгоджені дії та концентрацію [91] не визначений строк розгляду Комісією матеріалів справи та прийняття відповідного рішення.

Положення законодавства про захист економічної конкуренції, що регулюють процедуру надання дозволу вищим органом виконавчої влади на узгоджені дії, концентрацію в Україні містять ще один суттєвий недолік. Правові норми не передбачають тривалості розгляду справи безпосередньо Урядом України. З метою удосконалення діяльності вищого органу в системі органів виконавчої влади в частині надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію доцільно передбачити, що «розгляд справи здійснюється в розумні строки, при цьому встановивши граничний термін розгляду відповідної справи, у випадку порушення якого можуть бути застосовані заходи юридичної відповідальності» [160, с. 49].

Відсутність в законодавстві про захист економічної конкуренції чіткого визначеного строку розгляду Комісією, надісланих заявником (заявниками) всіх необхідних матеріалів, зумовлює затяжний процес та довгоочікуваний розгляд справи, винесення відповідного рішення по суті [160, с. 49].

Вирішення піднятих у даному дослідженні питань має сприяти, на нашу думку, покращенню нормативно-правової основи, що регулює здійснення адміністративної процедури щодо надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктами владних повноважень.

На підставі вищевикладеного зазначимо, що здійснення діяльності з надання дозволу, попередніх висновків щодо узгоджених дій, концентрації,

можливості оренди єдиного майнового комплексу підприємства є одним із основних завдань суб'єктів владних повноважень.

Окрім розглянутих в даному дослідженні адміністративних процедур в сфері економічної конкуренції, в межах яких вчиняються органами АМК України адміністративно-процедурні дії, вважаємо за потрібне зазначити, що Т. Коломоєць та Т. Філіпова, досліджуючи питання адміністративних процедур у сфері захисту економічної конкуренції, виокремлюють процедуру отримання дозволу на узгоджені дії; процедуру надання висновків у формі рекомендаційних роз'яснень щодо відповідності дій суб'єктів господарювання вимогам законодавства України; процедуру встановлення монопольного (домінуючого) становища суб'єкта господарювання; процедуру отримання дозволу на концентрацію; процедуру узгодження установчих документів господарських товариств, об'єднань чи змін до них; внутрішньоорганізаційні процедури; процедуру по взаємовідносинах з підлеглими організаціями; процедуру із взаємин з іншими органами влади (т. зв. зовнішні); процедуру розгляду спорів про порушення законодавства про захист економічної конкуренції; процедуру оскарження рішень АМК України; процедуру відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення законодавства про захист економічної конкуренції та ряд інших [144].

На нашу думку, виокремлені нами спеціальна процедура, антидемпінгова процедура, антисубсидиційна процедура є різновидами адміністративних процедур в сфері економічної конкуренції. Вчинення іноземними суб'єктами господарювання неправомірних, недобросовісних дій у вигляді демпінгового імпорту, зростаючого імпорту та субсидованого імпорту призводить до заподіяння суб'єктам господарської діяльності України шкоди їх комерційній та торговельній діяльності на вітчизняному ринку.

На початку проведення даного дослідження дисертантом приділялася увага правовій природі адміністративного провадження щодо проведення спеціального розслідування фактів зростання імпорту в Україну. Результати таких досліджень були висвітлені в науковій праці на тему: «Адміністративне

провадження щодо проведення спеціального розслідування фактів зростання імпорту в Україну» [162]. Однак, наразі вважаємо в межах дисертаційної роботи виокремлювати в сфері економічної конкуренції спеціальну процедуру, здійснення якої передбачає порушення та проведення спеціального розслідування, накладення спеціальних заходів та заходів нагляду.

Закон України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» [83] наводить визначення спеціального розслідування. У правовій науці проведення спеціального розслідування фактів зростання імпорту на території України визначається особливим видом адміністративного провадження. Такої думки притримується О. Панфілова [163, с. 282]. Визначення адміністративного провадження щодо проведення спеціального розслідування фактів зростання імпорту в Україну наводиться дисертантом в науковій праці: «Адміністративне провадження щодо проведення спеціального розслідування фактів зростання імпорту в Україну» [162, с. 95].

Законодавство про ЗЕД з метою захисту суб'єктів господарської діяльності України наділяє певних органів державного регулювання ЗЕД повноваженнями, здійснення яких полягає у вчиненні послідовних адміністративно-процедурних дій, спрямованих на захист їхніх інтересів. Органи, що здійснюють державне регулювання ЗЕД – Міжвідомча комісія, Міністерство економіки та ДМС України беруть участь у проведенні спеціального розслідування фактів зростання імпорту в Україну, антидемпінгового розслідування та антисубсидійного розслідування. Реалізація органами державного регулювання ЗЕД саме таких повноважень зумовлює виокремлення в сфері економічної конкуренції окремих адміністративних процедур – спеціальної процедури, антидемпінгової процедури та антисубсидійної процедури.

Вважаємо за доцільне зазначити, що органами державного регулювання ЗЕД в межах спеціальної процедури розглядається значна кількість адміністративних справ щодо здійснення спеціального розслідування фактів зростання імпорту в Україну, а також застосування / незастосування

відповідних спеціальних заходів. Так, в період з січня 2020 року по вересень 2020 року в межах проведення спеціальної процедури Міжвідомчою комісією було прийнято 13 рішень (4 – про припинення спеціального розслідування; 1 – про перегляд та лібералізацію спеціальних заходів; 4 – про порушення та проведення спеціального розслідування; 2 – про застосування попередніх спеціальних заходів; 2 – про продовження строку проведення спеціального розслідування).

Положення Закону України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» [83] надає право ДМС України, відповідному органу виконавчої влади в Україні інформувати Міністерство економіки про тенденцію зростання обсягів імпорту на території України. Суб'єкти господарської діяльності України також наділені правом звертатися до Міністерства економіки з клопотанням про застосування щодо імпорту в Україну заходів адміністративного примусу. Вважаємо за доцільне закріплення на законодавчому рівні можливості інформування та забезпечення ДМС України, відповідним органом виконавчої влади в Україні Міністерства економіки інформацією про факти зростання імпорту в Україні. Адже інформування Міністерства економіки про зазначені факти, що заподіюють шкоду або загрожують заподіянням шкоди суб'єкту господарської діяльності України, надає можливість Міністерству економіки швидкого реагування та завчасного вчинення адміністративно-процедурних дій щодо порушення та проведення спеціального розслідування. Крім закріплення в законі можливості інформування Міністерства економіки про факти зростання імпорту в Україну, дане Міністерство економіки наділене правом збирати таку інформацію самостійно. Міністерство економіки має право в тому числі вимагати від органів виконавчої влади в Україні надання необхідної інформації для ефективного здійснення діяльності з проведення спеціального розслідування. Зібрання такої інформації надає можливість Міністерству економіки підготувати повні висновки та достовірні звіти про результати проведення спеціального розслідування та надати Міжвідомчій комісії на розгляд, яка в

подальшому може прийняти рішення про застосування певних заходів або про припинення спеціального розслідування без застосування заходів. Так, Міжвідомчою комісією в період з січня 2020 року по вересень 2020 року були прийняті рішення про:

- застосування попередніх спеціальних заходів щодо імпорту в Україну полімерних матеріалів незалежно від країни походження та експорту;

- про припинення спеціального розслідування щодо імпорту на територію України азотних добрив незалежно від країни походження, експорту без застосування спеціальних заходів;

- про припинення спеціального розслідування щодо імпорту в Україну добрив мінеральних з вмістом азоту та фосфору та добрив мінеральних з вмістом азоту, фосфору, калію незалежно від країни походження та експорту без застосування спеціальних заходів;

- про застосування попередніх спеціальних заходів щодо імпорту на територію України полімерних матеріалів незалежно від країни походження та експорту;

- про припинення спеціального розслідування щодо імпорту на територію України соди каустичної незалежно від країни походження, експорту без застосування спеціальних заходів;

- про припинення спеціального розслідування щодо імпорту на територію України шприців незалежно від країни походження, експорту без застосування спеціальних заходів.

Таким чином підставою здійснення спеціальної процедури є інформування Міністерства економіки про факти зростання імпорту в Україну та подання відповідної заяви з клопотанням про застосування щодо імпорту в Україну заходів адміністративного характеру.

Щодо інформування суб'єктами господарської діяльності Міністерства економіки про наявність факту демпінгового імпорту в Україні та з метою запобігання шкоді, то останні мають право здійснити шляхом подання відповідної скарги. Окрім поданої суб'єктом господарської діяльності України

скарги, таким правом наділені також відповідний орган виконавчої влади в Україні та професійна спілка працівників підприємств національного товаровиробника. Зазначимо, що Міністерство економіки не наділене можливістю за власною ініціативою здійснювати збір інформації щодо наявності на митній території України демпінгу до початку порушення антидемпінгової процедури. Це пояснюється тим, що обов'язковою умовою порушення зазначеної процедури є наявність скарги суб'єкта господарської діяльності України, відповідного органу виконавчої влади в Україні або професійної спілки працівників підприємств національного товаровиробника. Міністерство економіки вправі лише надіслати експортерам, імпортерам, іншим сторонам антидемпінгового розслідування, яких вважає за доцільне спонукати до взяття участі у антидемпінговому розслідуванні, або компетентним органам країни, яка експортує, запитальники для отримання необхідної інформації та вимагати від заінтересованих сторін надання інформації, необхідної для проведення антидемпінгового розслідування.

Інформування Міністерства економіки про наявність факту нелегітимної субсидії здійснюється також за скаргою суб'єкта господарської діяльності України. При цьому даний Закон містить виключення, коли прийняття рішення про порушення антисубсидійного розслідування може здійснюватися Міжвідомчою комісією без поданої суб'єктом господарської діяльності України скарги. Так, Міжвідомча комісія вправі прийняти рішення про порушення антисубсидійного розслідування без поданої скарги у випадку, якщо вона має докази наявності нелегітимної субсидії, шкоди та причинно-наслідкового зв'язку.

Як бачимо прийняття в ЗЕД будь-якого адміністративно-правового акту потребує наявності певних інформаційних ресурсів й налагодженої між заявниками, відповідним органом виконавчої влади в Україні та Міністерством економіки, Міжвідомчою комісією ефективною інформаційною комунікації [164, с. 193].

Після отримання відповідної скарги Міністерство економіки порушує антидемпінгову, антисубсидійну процедуру, вивчає подані зі скаргою докази. За результатами розгляду поданих документів Міністерство економіки готує відповідний звіт та подає на розгляд Міжвідомчій комісії. Рішення про порушення антидемпінгового, антисубсидійного розслідування приймається Міжвідомчою комісією. Після прийняття рішення про порушення антидемпінгового, антисубсидійного розслідування Міністерство економіки розпочинає відповідне розслідування та здійснює публікацію повідомлення про його порушення в засобах масової інформації. Так, в період з січня 2020 року по вересень 2020 року Міжвідомчою комісією було прийнято лише три рішення про порушення та проведення антидемпінгового розслідування:

- рішення про порушення, а також проведення антидемпінгового розслідування щодо імпорту на територію України поворотно-відкидних пристроїв для віконних, балконних дверних блоків походженням з Турецької Республіки;

- рішення про порушення, а також проведення антидемпінгового розслідування щодо імпорту на територію України цементу походженням з Турецької Республіки;

- про порушення, а також проведення антидемпінгового розслідування щодо імпорту на територію України фанери походженням з Республіки Білорусь.

При цьому зауважимо, що в 2020 році Міжвідомчою комісією не було прийнято жодного рішення щодо порушення та проведення антисубсидійного розслідування.

Антидемпінгове, антисубсидійне розслідування проводиться Міністерством економіки спільно з іншими органами виконавчої влади в Україні, зокрема ДМС України та Міжвідомчою комісією. Антидемпінгове, антисубсидійне розслідування припиняється згідно з прийнятим Міжвідомчою комісією рішенням про застосування остаточних антидемпінгових, компенсаційних заходів. Зазначимо, що в межах проведення

антидемпінгової, антисубсидійної процедури до імпортера можуть застосовуватися не лише остаточні антидемпінгові, компенсаційні заходи, а й попередні антидемпінгові, компенсаційні заходи. Так, в період з січня 2020 року по вересень 2020 року Міжвідомчою комісією було прийнято 6 рішень про застосування антидемпінгових заходів, зокрема:

- рішення щодо застосування остаточних антидемпінгових заходів стосовно імпорту на територію України сталевих кріплень походженням з Китайської Народної Республіки;

- рішення щодо застосування остаточних антидемпінгових заходів стосовно імпорту на територію України сірників походженням з Республіки Білорусь та Російської Федерації;

- рішення щодо застосування остаточних антидемпінгових заходів стосовно імпорту на територію України труб (сталевих безшовних гаряче-деформованих) походженням з Китайської Народної Республіки;

- рішення щодо застосування попередніх антидемпінгових заходів стосовно імпорту на територію України сталевих кріплень походженням з Китайської Народної Республіки;

- рішення щодо застосування остаточних антидемпінгових заходів стосовно імпорту в Україну газобетонних блоків походженням з Республіки Білорусь;

- рішення щодо застосування остаточних антидемпінгових заходів стосовно імпорту на територію України деяких тросів та канатів походженням з Російської Федерації.

КМ України, на нашу думку, є учасником адміністративно-процедурних відносин, що виникають під час здійснення спеціальної процедури. Наше твердження ґрунтується на тому, що Уряду України Міністерство економіки подає інформацію, копію заяви, які остання отримує від ДМС України, відповідного органу виконавчої влади в Україні та суб'єктів господарської діяльності України. Міністерство економіки також інформує КМ України про прийняте Міжвідомчою комісією в межах цієї процедури рішення про

припинення спеціального розслідування, яке має ґрунтуватися на недостатності доказів щодо необхідності проведення такого розслідування, а також рішення про запровадження режиму нагляду чи режиму регіонального нагляду.

Щодо Міністерства фінансів України, то зазначений центральний орган виконавчої влади також є, на наше переконання, учасником адміністративно-процедурних відносин в межах здійснення спеціальної процедури, антидемпінгової процедури та антисубсидійної процедури. Так, у разі прийняття Міжвідомчою комісією рішення про скасування попередніх спеціальних заходів; продовження Міністерством економіки спеціального розслідування; повернення сум, сплачених понад фактично встановлену величину демпінгової маржі; повернення сум, сплачених понад фактично встановлену величину компенсаційного мита такі акти, як правило, містять положення щодо повернення іноземному суб'єкту господарювання – імпортеру сплачених сум спеціального, антидемпінгового, компенсаційного мита. У такому випадку іноземний суб'єкт господарської діяльності – імпортер надає ДМС України відповідну заяву на повернення сплачених сум спеціального, антидемпінгового, компенсаційного мита. Отримавши зазначені документи, ДМС України негайно направляє їх Міністерству фінансів України. Проаналізувавши положення законодавства про ЗЕД щодо повернення імпортеру сплачених сум спеціального, антидемпінгового, компенсаційного мита, з'ясували, що ДМС України у разі отримання відповідної заяви направляє Міністерству економіки оригінали заяви про повернення сплачених сум компенсаційного, антидемпінгового мита та доданих до неї документів, а копії поданих документів направляє Міжвідомчій комісії та Міністерству фінансів України. При цьому у разі отримання заяви про повернення сплачених сум спеціального мита ДМС України оригінали документів направляє Міністерству фінансів України, а їх копії Міжвідомчій комісії та Міністерству економіки. Повернення іноземному суб'єкту господарювання – імпортеру сплачених сум спеціального, антидемпінгового, компенсаційного мита в межах здійснення

спеціальної процедури, антидемпінгової процедури та антисубсидиційної процедури здійснює Міністерство фінансів України.

Як бачимо адміністративно-процедурні відносини, які виникають при проведенні спеціального розслідування фактів зростання імпорту в Україну, антидемпінгового розслідування, антисубсидиційного розслідування регулюються законами України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» [83], «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» [35], «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» [42]. В правовій науці існує думка, що Закон України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» [83] суттєво відрізняється від законів України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» [35], «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» [42]. Наведені аргументи викладені автором С. Станіславською в науковій публікації на тему: «Дзюдо» для товаровиробника, або методи конкурентної боротьби на українському ринку» [165, с. 56].

Відмітимо, що спеціальна процедура, антидемпінгова процедура та антисубсидиційна процедура є одними із різновидів адміністративних процедур в сфері економічної конкуренції. При цьому здійснення органами державного регулювання ЗЕД діяльності з ефективного захисту суб'єктів господарювання України від зростаючого, демпінгового та субсидованого імпорту неможливе без забезпечення таких органів відповідною інформацією. Визначення поняття «інформація» нині міститься в ЦК України [20], законах України «Про захист економічної конкуренції» [8], «Про інформацію» [166]. Також було предметом дослідження О. Харенко [167]. Особливої уваги слід звернути на дослідження дисертантом правової інформації в сфері захисту економічної конкуренції [168, с. 82-89].

Отже, дослідивши питання адміністративних процедур в сфері економічної конкуренції в Україні прийшли до висновку, що процедури в досліджуваній сфері можна класифікувати за двома критеріями: 1) за змістом

(дозвільні, контрольно-наглядові, юрисдикційні, відновлювальні); 2) за метою застосування (охоронні та захисні).

Положення законодавства про захист економічної конкуренції, що регулюють порядок здійснення діяльності в межах адміністративних процедур в сфері економічної конкуренції містять прогалини та недоліки. Зокрема, стаття 21 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» [82] не містить положення щодо покладення на суб'єктів господарювання обов'язку здійснення повідомлення щодо порушення законодавства про захист економічної конкуренції на території України. Частина 1 статті 36 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8] не закріплює можливості розгляду справи щодо порушення законодавства про захист економічної конкуренції у випадку направлення подання посадовими особами. Закріплені в частині 1 статті 27 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8] та пункті 8.2. глави 8 Положення про узгоджені дії [92] неоднакові умови розгляду АМК України заяви про зміни в узгоджених діях в межах тридцятиденного строку є прогалиною в законодавстві про захист економічної конкуренції, що потребує внесення відповідних змін. Порядок надання дозволу на узгоджені дії та концентрацію [91] не містить строку, протягом якого Комісія повинна вивчити матеріали справи, підготувати необхідний висновок, прийняти вмотивований індивідуально-правовий акт (рішення). У зв'язку з цим, вдосконалення потребують правовий статус Комісії, визначеність чітких строків розгляду адміністративних справ вказаною Комісією та КМ України.

2.3. Заходи адміністративного примусу як засоби захисту економічної конкуренції в Україні

З ухваленням цілої низки конкурентних законодавчих актів України наша держава запровадила механізм захисту економічної конкуренції в Україні. Здійснення зазначеного захисту віднесено до одного із пріоритетних напрямів роботи суб'єктів владних повноважень в економічній конкуренції.

Встановлений сьогодні законодавцем механізм захисту економічної конкуренції спрямований на підтримку економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності, відновлення порушених прав та інтересів виробників – суб'єктів підприємницької діяльності, скасування будь-якої несправедливої торговельної практики в Україні, запобігання вчинення монополістичних зловживань, недобросовісної конкуренції та антимонопольних порушень, а також сприяння безпечному існуванню суб'єктів господарської діяльності України на українських товарних ринках. Такі основні завдання здійснюються уповноваженими суб'єктами владних повноважень за допомогою заходів адміністративного примусу, визначених законом.

Заходи адміністративного примусу в сфері економічної конкуренції застосовуються у зв'язку із вчиненням правопорушення або за його відсутності. Їх застосування може здійснюватися як реакція на неправомірну недобросовісну нечесну поведінку суб'єкта конкурентних відносин. Заходи адміністративного примусу мають примусовий, профілактичний характер та застосовуються до суб'єктів незалежно від їх бажання та волі. Для того, щоб уповноважені державою суб'єкти владних повноважень здійснювали діяльність щодо застосування заходів адміністративного примусу, їх повноваження мають бути врегульовані в правовій нормі акту правотворчості. Наразі заходи адміністративного примусу використовуються в діяльності суб'єктів владних повноважень як засоби здійснення захисту економічної конкуренції в Україні.

В. Авер'янов поняття адміністративного примусу визначає як «застосування відповідними суб'єктами до осіб, які не перебувають в їх підпорядкуванні, незалежно від волі і бажанні останніх, передбачених адміністративно-правовими нормами заходів впливу морального, майнового, особистісного (фізичного) та іншого характеру з метою охорони відповідних суспільних відносин шляхом попередження і припинення правопорушень, а також покарання за їх вчинення» [88, с. 418]. Визначення адміністративного примусу в публічному праві України наводить Т. Коломєць [169, с. 16]. Досліджуючи питання адміністративного примусу у публічному праві України

автор також виокремила адміністративний примус, не пов'язаний із правопорушеннями, та адміністративний примус, пов'язаний із правопорушеннями.

В адміністративній науці існує безліч підходів до класифікації заходів адміністративного примусу. Так, в адміністративно-правовій теорії заходи адміністративного примусу поділяють на: адміністративно-запобіжні заходи; заходи адміністративного припинення; заходи адміністративної відповідальності; відновлювальні (правовідновлювальні) заходи; заходи адміністративно-процесуального забезпечення; запобіжні заходи; правові санкції; заходи запобігання; заходи припинення; адміністративно-попереджувальні заходи; адміністративно-примусові заходи та ін. На думку В. Авер'янова «найбільше визнання одержала класифікація заходів адміністративного примусу, запропонована свого часу М. І. Єропкіним, який в основу класифікації цих заходів поклав мету їх застосування» [88, с. 419].

В сфері економічної конкуренції, на наше переконання, заходи адміністративного примусу варто поділити на такі групи:

- 1) заходи адміністративного запобігання;
- 2) заходи адміністративного припинення;
- 3) заходи адміністративної відповідальності.

Вважаємо, що в сфері економічної конкуренції заходи адміністративного запобігання застосовуються суб'єктами владних повноважень для попередження, профілактики порушень законодавства про захист економічної конкуренції, настання шкідливих наслідків для суб'єктів підприємницької діяльності, підтримки економічної конкуренції та розвитку добросовісної конкуренції в Україні. Здебільшого такі заходи мають профілактичний характер та застосовуються до суб'єктів, які не вчиняли адміністративного правопорушення – порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Порівняно із заходами адміністративного припинення, заходи адміністративного запобігання не припиняють правопорушення, а по суті попереджують та відвертають можливість їх вчинення суб'єктами в сфері

економічної конкуренції. Тобто основною відмінністю заходів адміністративного запобігання від заходів адміністративного припинення є наявність / відсутність порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Досліджуючи правову природу адміністративно-запобіжних заходів, В. Авер'янов зазначив, що «адміністративно-запобіжні заходи не виконують функції покарання особи, до якої вони застосовуються, що характерно для адміністративних стягнень, тому не потребують встановлення вини порушника як обов'язкової умови застосування» [88, с. 421].

В сфері економічної конкуренції заходи адміністративного запобігання застосовуються суб'єктами владних повноважень (наприклад, органами АМК України та їх посадовими особами). Наразі чіткого переліку таких заходів в законодавстві про захист економічної конкуренції та в адміністративно-правовій літературі не визначено. Зазначене свідчить про можливість віднесення того чи іншого заходу адміністративного примусу до заходу адміністративного запобігання чи заходу адміністративного припинення.

Серед заходів адміністративного запобігання в сфері економічної конкуренції виділимо:

1. Надання дозволу або заборона узгоджених дій, концентрації.
2. Проведення перевірок суб'єктів господарювання, об'єднань, органів державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю стосовно дотримання останніми вимог законодавства про захист економічної конкуренції.
3. Проведення огляду приміщень (службових), транспортних засобів суб'єктів господарської діяльності.
4. Надання рекомендацій, внесення органам державної влади, місцевого самоврядування, установам, організаціям, суб'єктам підприємницької діяльності, їх об'єднанням пропозицій щодо здійснення заходів, спрямованих на розвиток господарської діяльності та економічної конкуренції, запобігання порушенням законодавства про захист економічної конкуренції.

5. Митний огляд товарів, транспортних засобів.

6. Вхідження до приміщень підприємств, установ, а також організацій під час проведення перевірок тощо.

Отже, визначені в даному дослідженні заходи адміністративного запобігання в сфері економічної конкуренції не є вичерпними. Законодавство про захист економічної конкуренції визначає чимало інших заходів адміністративного запобігання, які можуть вживатися суб'єктами владних повноважень.

В сфері економічної конкуренції заходи адміністративного припинення не відвертають, не попереджають вчиненню порушень законодавства про захист економічної конкуренції. Такі заходи спрямовані на примусове припинення наявних порушень законодавства про захист економічної конкуренції, встановлення обставин (умов) для подальшого застосування до суб'єктів, які їх вчинили, заходів адміністративної відповідальності. Застосування уповноваженими антимонопольними суб'єктами владних повноважень до суб'єктів господарської діяльності заходів адміністративного припинення спрямоване також з метою запобігання вчинення в майбутньому тими ж самими суб'єктами господарської діяльності правопорушень законодавства про захист економічної конкуренції. Порівняно із заходами адміністративної відповідальності заходи адміністративного припинення не містять обов'язкових елементів покарання та вини суб'єктів, які їх вчинили. Як наголошує Т. Коломоець заходи адміністративного припинення застосовуються у випадку, коли вчинене правопорушення ще не завершилося і потрібно його перервати, зупинити [169, с. 20].

Висвітлюючи правову природу заходів адміністративного припинення, В. Авер'янов відмітив, що «заходи адміністративного припинення застосовуються з метою: а) припинення порушень правових норм (адміністративних проступків, злочинів і об'єктивно протиправних діянь); б) запобігання вчиненню нових правопорушень; в) створення умов для подальшого притягнення винних до відповідальності; г) усунення шкідливих

наслідків правопорушення; д) відновлення попереднього, правомірного стану» [88, с. 426].

Серед заходів адміністративного припинення в сфері економічної конкуренції виділимо:

1. Надання органам державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю, суб'єктам господарської діяльності, їх об'єднанням рекомендацій щодо припинення дій, бездіяльності, яким характерні ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції, а також усунення причин виникнення порушень, умов, які їм сприяють. Серед таких рекомендацій виокремимо надання Адміністративною колегією Закарпатського обласного територіального відділення АМК України ТОВ «Лікувально-оздоровчий заклад «Косино» рекомендацій про вжиття заходів щодо усунення причин та умов вчинення дій, які містять ознаки порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Також вважаємо за доцільне відзначити, що у разі усунення суб'єктом господарської діяльності причин та умов вчинення дій, які містять ознаки порушень, АМК України визнає виконаними рекомендації. Так, приміром, в жовтні 2020 року АМК України було визнано виконаними рекомендації, надані АТ «Укртрансгаз» з метою вжиття заходів для усунення наслідків порушення.

2. Внесення органам виконавчої влади подання стосовно анулювання ліцензій, а також припинення операцій, пов'язаних із ЗЕД суб'єктів підприємницької діяльності, у разі порушення ними законодавства про захист економічної конкуренції.

3. Прийняття рішення щодо припинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

4. Прийняття рішення про припинення недобросовісної конкуренції.

5. Блокування цінних паперів.

6. Скасування дозволу на узгоджені дії, концентрацію.

7. Зобов'язання органу державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю скасувати чи змінити прийняте рішення, розірвати угоди (договори), визнані антиконкурентними діями органів державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю.

8. Примусовий поділ суб'єкта господарської діяльності. Такий вид заходу застосовується за порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема до суб'єкта господарської діяльності, який займає в Україні монопольне домінуюче становище та зловживає ним. В науці адміністративного права К. Бондаренко пропонується такий вид заходу адміністративного припинення законодавчо визнати адміністративним стягненням та передбачити його в КУпАП [141, с. 6].

9. Спростування неправдивих, неточних або неповних відомостей.

10. Зобов'язання виконати рішення органів АМК України.

11. Накладення арешту на майно, документи, предмети, інші носії інформації тощо.

Визначені в даному дослідженні заходи адміністративного припинення в сфері економічної конкуренції також не є вичерпними. Законодавство про захист економічної конкуренції визначає достатню кількість заходів адміністративного припинення, які можуть вживатися суб'єктами владних повноважень під час здійснення публічно-владних управлінських функцій.

Особливе значення серед заходів адміністративного примусу мають заходи адміністративної відповідальності. Т. Коломєць, досліджуючи адміністративний примус у публічному праві України, виокремлює заходи відповідальності за порушення адміністративно-правових установлень, коли правопорушення вже завершилося і винну особу слід притягти до відповідальності [169, с. 20]. Застосування заходів адміністративної відповідальності в сфері економічної конкуренції пов'язане із вчиненням суб'єктом адміністративного правопорушення – порушення законодавства про захист економічної конкуренції та застосуванням до такого суб'єкта

адміністративного стягнення. Заходи адміністративної відповідальності є складовою заходів адміністративного примусу в сфері економічної конкуренції.

У науковій літературі адміністративна відповідальність визначається як «примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які виконані правопорушником» [170, с. 311]. На законодавчому рівні законодавець не надає чіткого визначення адміністративної відповідальності, в тому числі й в сфері економічної конкуренції. Визначення даного поняття надаються лише в науковій правовій літературі. Питання адміністративної відповідальності було предметом розгляду Л. Білої [171], І. Бородіна [172], С. Гончарука [173], В. Колпакова [174], Т. Коломоєць [175], В. Крижановської [176], Д. Лук'янець [177], С. Петкова [178], О. Світличного [179], А. Стрельникова [180], І. Сопілко [181], В. Теремецького [182; 183] тощо. Правова природа відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції розглядається також з точки зору науки господарського права. Такій відповідальності в досліджуваній сфері приділили увагу С. Несінова [184, с. 207-209], В. Щербина [143, с. 69-75].

Зазначимо, що застосування адміністративної відповідальності є наслідком порушення суб'єктами встановлених в правових нормах правил та заборон в сфері економічної конкуренції. Вона може наставати лише в тому випадку, якщо її застосування прямо передбачено в правовій нормі законодавства про захист економічної конкуренції. Прикладом можуть слугувати положення, закріплені в пункті 1 розділу XIV Положення про концентрацію [9], підпункті 9.1. пункту 9 Положення про узгоджені дії [92], статті 51 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8], статті 21 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [19], статтях 164³, 166¹, 166², 166³, 166⁴ КУпАП [185].

В сфері економічної конкуренції адміністративна відповідальність є видом юридичної (правової) відповідальності та має публічно-правову природу.

Вона настає за вчинення адміністративного правопорушення – порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Встановлюється суб'єктами владних повноважень, зокрема ВР України, АМК України. Суб'єктами адміністративної відповідальності в досліджуваній сфері є суб'єкти господарської діяльності, посадові особи, інші працівники суб'єктів господарювання, органів державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю. Метою притягнення таких осіб до адміністративної відповідальності є запобігання вчинення ними в майбутньому адміністративних правопорушень в сфері економічної конкуренції. Адміністративна відповідальність реалізується як в адміністративному порядку, так й в судовому. Її заходи є одним із видів заходів адміністративного примусу та застосовуються у вигляді, передбачених на законодавчому рівні, адміністративних стягнень. Нормативно-правовою основою притягнення до адміністративної відповідальності згаданих суб'єктів за вчинення порушень в сфері економічної конкуренції є нормативно-правові акти різних суб'єктів правотворчості – законодавчі акти та підзаконні нормативно-правові акти. Суб'єктами владних повноважень, до компетенції яких належить притягнення до адміністративної відповідальності в сфері економічної конкуренції є в тому числі, але не виключно, органи АМК України, а також суди. Їх повноваження на здійснення таких дій чітко визначаються на законодавчому рівні.

В науці адміністративного права К. Бондаренко [141, с. 6] пропонується передбачити адміністративну відповідальність юридичних осіб за порушення законодавства в сфері економічної конкуренції, зокрема антимонопольного законодавства, виключно у КУпАП.

Посадові особи органів державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю притягаються органами АМК України до адміністративної відповідальності у разі:

1. Невиконання ними рішення, в тому числі й попереднього рішення, їх виконання не в повному обсязі.

2. Подання недостовірної інформації.
3. Неподання інформації у встановлені строки.
4. Створення перешкод працівникам у здійсненні перевірок, вилученні огляду або накладенні арешту на майно, предмети, документи, інші носії інформації.
5. Подання інформації в неповному обсязі у встановлені строки.

Так, за порушення порядку подання інформації, виконання адміністративних рішень АМК України, його територіальних відділень, зокрема за неподання, несвоєчасне подання інформації, подання завідомо недостовірної інформації, ухилення від виконання адміністративних рішень АМК України статтею 166⁴ КУпАП [185] передбачена відповідальність у вигляді накладення штрафу на посадових осіб органів державної влади.

В науці адміністративного права В. Бондаренко пропонується для таких посадових осіб, окрім адміністративної відповідальності за вчинення дискримінації господарюючих суб'єктів, передбачити також заходи дисциплінарної та матеріальної відповідальності [141, с. 6].

Працівники суб'єктів господарської діяльності, об'єднань несуть адміністративну відповідальність у разі вчинення ними адміністративного правопорушення у вигляді створення перешкод працівникам органів АМК України у здійсненні огляду, перевірок, вилученні, а також накладенні арешту на їхнє майно, предмети, документи, інші носії інформації.

В адміністративістиці відмічається, що основні риси адміністративної відповідальності виявляються в тому, що: підставою для її настання є адміністративний проступок; вона реалізується за умов неслужбової невідповідності; існує велика кількість уповноважених органів (посадових осіб), що накладають адміністративні стягнення; порядок накладення адміністративних стягнень визначається нормами адміністративного права [88, с. 434].

В адміністративно-правовій літературі адміністративна відповідальність визначається як «різновид юридичної відповідальності, що являє собою

сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень» [88, с. 434-435].

Відтак, підставою притягнення суб'єкта до адміністративної відповідальності є вчинення в сфері економічної конкуренції адміністративного правопорушення – порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Адміністративні правопорушення законодавства про захист економічної конкуренції визначені в статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8], главі 2 – 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [19], статтях 164³, 166¹, 166², 166³, 166⁴ КУпАП [185].

В науці адміністративного права під адміністративним правопорушенням (проступком) визнається «протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на державний або громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законодавством передбачено адміністративну відповідальність» [88, с. 436]. Визначення адміністративного правопорушення (проступку) також надається в КУпАП [185].

Зазначимо, сутність адміністративної відповідальності в сфері економічної конкуренції полягає в накладенні на суб'єкта, який вчинив адміністративне правопорушення адміністративного стягнення. По суті через застосування адміністративних стягнень за порушення законодавства про захист економічної конкуренції реалізується адміністративна відповідальність. Покарання суб'єктів господарської діяльності, посадових осіб, інших працівників суб'єктів господарювання, органів державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю, запобігання в майбутньому вчинення такими суб'єктами нових правопорушень в сфері економічної конкуренції – порушень законодавства про захист

економічної конкуренції є метою адміністративних стягнень, передбачених законом.

Під адміністративним стягненням розуміють «визначена в законі міра покарання у вигляді певних несприятливих заходів морального, матеріального або фізичного характеру, яка застосовується щодо суб'єкта адміністративного проступку за його протиправне діяння» [88, с. 445]. Окрім даного визначення в теорії адміністративної відповідальності визначення адміністративного стягнення також надається Т. Коломоєць [175, с. 61] та іншими авторами [170, с. 342]. Дослідження питання адміністративних стягнень було предметом розгляду також С. Гончарука [186], В. Черній [187]. На законодавчому рівні поняття адміністративного стягнення закладене в статті 23 КУпАП [185]. Досліджуючи питання адміністративного примусу у публічному праві України, Т. Коломоєць запропонувала «власний перелік стягнень, що накладаються в адміністративному порядку на юридичних осіб, а також кваліфікаційний розподіл» [169, с. 22].

Серед адміністративних стягнень в сфері економічної конкуренції виділимо накладення штрафу, а також безоплатне вилучення (конфіскація) товарів з неправомірно використаним позначенням, копій виробів, виготовленої продукції, знарядь виробництва, сировини. Такі адміністративні стягнення застосовуються до винних суб'єктів, які вчинили в сфері економічної конкуренції правопорушення. Їх застосування сприяє запобіганню вчинення суб'єктами в майбутньому нових порушень в сфері економічної конкуренції.

Щодо накладення штрафу, то його визначення наведено на законодавчому рівні, зокрема міститься в статті 27 КУпАП [185]. Це виключно грошове стягнення, яке є домінуючим видом, що передбачений як єдиний або альтернативний захід відповідальності за більшість адміністративних правопорушень [170, с. 348]. Частина 1 статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8], стаття 21 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [19], статті 164³, 166¹, 166², 166³, 166⁴ КУпАП

[185] визначають розмір штрафу за порушення суб'єктами законодавства про захист економічної конкуренції.

Такий вид адміністративного стягнення в сфері економічної конкуренції носить майновий характер та застосовується в адміністративному порядку спеціальними антимонопольними суб'єктами владних повноважень в сфері економічної конкуренції за правопорушення, визначені в статтях законодавчих актів та нормативно-правових актів антимонопольних суб'єктів владних повноважень.

Окрім застосування штрафу, на законодавчому рівні визначено, що у разі якщо суб'єкт господарської діяльності вчинив порушення у вигляді неправомірного використання позначень та копіювання зовнішнього вигляду виробу органи АМК України наділені право звернутися до судових органів з відповідним позовом про безоплатне вилучення у виробника та продавця таких товарів з неправомірно використаним позначенням, копій виробів іншого суб'єкта господарської діяльності. Зазначимо, що за вчинення правопорушення у вигляді недобросовісної конкуренції законодавець в статті 164³ КУпАП [185] також передбачив конфіскацію виготовленої продукції, знарядь виробництва, сировини. Зокрема, в КУпАП [185] таке адміністративне стягнення передбачене за вчинення в Україні недобросовісної конкуренції у вигляді незаконного копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а також за імітацію, копіювання та пряме відтворення товару конкурента – суб'єкта господарської діяльності та за самовільне використання таких товарів від імені іншого суб'єкта господарської діяльності.

Такий вид стягнення застосовується до суб'єкта господарської діяльності у разі якщо неможливо усунути іншим шляхом змішування товарів з підприємницькою діяльністю конкурента – суб'єкта господарювання. Він є примусовим, оскільки товари (вироби) виробника, продавця передаються у власність держави за рішенням суду. Тобто конфіскованим (вилученим) судом може бути лише той товар (виріб), який пов'язаний із вчиненням

адміністративного правопорушення в сфері економічної конкуренції та є у приватній власності суб'єкта господарської діяльності.

Як бачимо, конфіскація (вилучення) виготовленої продукції (виробів), знарядь виробництва, сировини є найбільш суворішим адміністративним стягненням порівняно з накладенням на суб'єкта господарської діяльності – порушника штрафу. В науковій літературі існує думка, що «її мета – примушення особи до виконання покладених на неї законом обов'язків, вплив на правопорушника в інтересах відповідальності за проступок» [170, с. 352]. Однак, вважаємо за доцільне зазначити, що КУпАП [185] за вчинення недобросовісної конкуренції передбачає штраф з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва, сировини чи без такої. Зазначене свідчить, що основним адміністративним стягненням за вчинення в Україні недобросовісної конкуренції є накладення штрафу, а конфіскація виготовленої продукції, знарядь виробництва, сировини розглядається як додаткове адміністративне стягнення. Слушною є думка авторів, які в науці адміністративного права визначають, що «конфіскація як адміністративне стягнення є судово-адміністративним заходом, що застосовується, як правило, як додаткове разом з основним стягненням» [170, с. 351].

Як слідує з вищевикладеного, такі адміністративні стягнення застосовуються судом та органами АМК України. Зокрема, накладення штрафу на суб'єктів, які вчинили правопорушення в сфері економічної конкуренції, здійснюється органами АМК України. Конфіскація (вилучення) виготовленої продукції (виробів), знарядь виробництва, сировини застосовується на підставі рішення суду.

Слушно наголошує О. Бакалінська, що разом із застосуванням штрафів за вчинення порушень конкурентного законодавства Антимонопольний комітет України та його територіальні відділення застосовують низку примусових заходів адміністративного характеру [188, с. 14].

Пропонуємо під *адміністративним стягненням в сфері економічної конкуренції* розуміти міру відповідальності, що застосовується спеціально

уповноваженими суб'єктами владних повноважень до суб'єктів господарської діяльності, об'єднань, їх працівників, посадових осіб органів державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю за вчинення такими суб'єктами порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Вважаємо, що ефективність здійснення суб'єктами владних повноважень захисту законних прав та інтересів суб'єктів господарської діяльності від монопольних порушень та недобросовісної конкуренції інших суб'єктів господарювання залежить, насамперед, від застосовуваного уповноваженим органом заходу адміністративного примусу. При цьому заходи адміністративної відповідальності, які визначені законом, та застосовуються уповноваженими суб'єктами спрямовані на реальне відновлення порушених прав суб'єктів господарювання в економічній конкуренції, а також на ліквідацію зловживання монопольним становищем в Україні.

На наше переконання суб'єкти владних повноважень наділені широким спектром заходів адміністративного примусу для того, щоб здійснити ефективний захист прав та законних інтересів суб'єктів господарської діяльності, обравши до нечесного суб'єкта господарювання, який здійснив антиконкурентні протиправні дії в економічній конкуренції, найбільш ефективний захід адміністративного примусу, передбачений законом. Вжиття суб'єктами владних повноважень того чи іншого заходу адміністративного примусу залежить від вчинення / не вчинення вказаних нами суб'єктами адміністративного правопорушення на території України. Адже, в правових нормах чинному законодавства чітко визначено, які заходи адміністративного примусу повинні вживати відповідні суб'єкти владних повноважень в тій чи іншій ситуації в сфері економічної конкуренції.

Отже, правове регулювання адміністративного примусу в сфері економічної конкуренції, порядок його застосування здійснюється нормами адміністративного права, що містяться в актах правотворчості різних суб'єктів владних повноважень. Заходи адміністративного примусу в сфері економічної

конкуренції застосовуються суб'єктами владних повноважень. Заходи адміністративного примусу в сфері економічної конкуренції вправі застосовувати лише ті суб'єкти владних повноважень, яким законом надано таке право. В даному випадку, такими суб'єктами є суб'єкти владних повноважень спеціальної компетенції, в тому числі, але не виключно КМ України, органи АМК України, суди.

Висновки до розділу 2

Досліджені організаційні засади здійснення адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні дозволили отримати такі висновки:

1. Вказано, що найбільш вдалою категорією для позначення уповноважених державою суб'єктів в сфері економічної конкуренції є «суб'єкт владних повноважень». Оскільки термін «суб'єкт владних повноважень» є категорією більш вживаною та прийнятною як в науці, так й на практиці порівняно з термінами, які пропонують застосовувати адміністративісти для позначення суб'єктів адміністративного права.

Визначено, що не є доцільним віднесення державного уповноваженого АМК України до системи органів АМК України, в тому числі й до системи органів державного регулювання ЗЕД. Державний уповноважений АМК України є посадовою особою в АМК України, який наділений певними повноваженнями та має вичерпне коло посадових обов'язків в сфері економічної конкуренції. Запропоновано державного уповноваженого АМК України не відносити до системи антимонопольних органів та розглядати його як орган держави (державний орган). Дана особа займає посаду державного уповноваженого в державному органі, тому вважається посадовою особою та суб'єктом владних повноважень, а не органом АМК України.

Визначено, що Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» не відносить Президента України до системи органів державного регулювання

ЗЕД та не визначає його компетенцію в сфері економічної конкуренції. Акцентовано увагу також на тому, що даний Закон не містить положень щодо здійснення КМ України контролю за узгодженими діями, концентрацією в сфері ЗЕД. Під здійсненням такого контролю КМ України наділяється повноваженнями дозволяти угоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання, на які АМК України не було надано дозволу, або їх забороняти.

Доведено необхідність створення органу державного регулювання ЗЕД – Міжвідомчої комісії КМ України як нового органу виконавчої влади з наданням спеціального статусу, діяльність якої має спрямовуватися і координуватися Урядом України безпосередньо. Функції, компетенцію, склад та порядок функціонування Міжвідомчої комісії як нового органу виконавчої влади з наданням їй статусу центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом пропонується визначити на рівні постанови КМ України.

Вказано, що антидемпінгові, антисубсидиційні розслідування проводяться Міністерством економіки, ДМС України та Міжвідомчою комісією. Акцентовано увагу на доцільності віднесення проведення антидемпінгового та антисубсидиційного, в тому числі й спеціального розслідування виключно до компетенції Міжвідомчої комісії як центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом. Запропоновано наділити таку Міжвідомчу комісію правом надсилати відповідні запити про надання необхідної інформації, що стосується підприємницької діяльності суб'єктів ЗЕД органам державної влади та суб'єктам ЗЕД.

Аргументовано положення щодо необхідності внесення змін в частину 1 статті 5 Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», якими передбачити, що Міжвідомчу комісію очолює Голова, який за посадою є Міністром розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Запропонована норма має бути чинною до початку створення КМ України новоутвореної Міжвідомчої комісії як центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом.

2. Серед адміністративних процедур в сфері економічної конкуренції звернуто особливу увагу на дозвільних процедурах щодо надання дозволу на узгоджені дії та концентрацію в Україні, а також виділено процедуру надання попередніх висновків щодо узгоджених дій, процедуру надання попередніх висновків стосовно концентрації та процедуру надання висновків про можливість оренди цілісного майнового комплексу підприємства. Зазначено, що дозвільній процедурі надання дозволу органами АМК України на узгоджені дії притаманні певні стадії, зокрема стадія прийняття заяви про надання дозволу на узгоджені дії; стадія розгляду заяви, адміністративної справи про надання дозволу на узгоджені дії; стадія прийняття адміністративно-правового акта (рішення) про надання дозволу на узгоджені дії; офіційне оприлюднення інформації щодо надання дозволу на узгоджені дії. Наголошено, що адміністративна дозвільна процедура органів АМК України з надання суб'єктам господарської діяльності дозволу на узгоджені дії починається з прийняття заяви про надання дозволу на узгоджені дії та завершується оприлюдненням інформації на офіційній інтернет-сторінці АМК України.

Визначено, що законодавство про захист економічної конкуренції містить істотні недоліки. Підкреслено, що не підтримується визначена на законодавчому рівні можливість погодження обсягу інформації, необхідної для прийняття державним уповноваженим АМК України рішення. Прийняті рішення АМК України про надання дозволу на узгоджені дії на підставі неповного, скороченого пакету документів можуть призвести до обмеження економічної конкуренції в Україні.

Запропоновано в Законі України «Про захист економічної конкуренції» та Положенні про концентрацію передбачити звернення переможця аукціону до АМК України за наданням дозволу на концентрацію, зокрема на придбання пакета акцій в господарському товаристві, що забезпечує перевищення 50 відсотків голосів у вищому органі управління такого акціонерного товариства, якщо отримання такого дозволу вимагається законом, лише після здійснення органом приватизації перевірки заяви на участь у приватизації об'єкта

приватизації разом із доданими до неї документами та інформацією переможця аукціону, затвердження протоколу електронних торгів.

Визначено, що різновидами адміністративних процедур в сфері економічної конкуренції також є спеціальна процедура, антидемпінгова процедура та антисубсидійна процедура. Встановлено, що учасниками адміністративно-правових відносин, що виникають під час здійснення спеціальної процедури, антидемпінгової процедури та антисубсидійної процедури є суб'єкти господарської діяльності України, іноземні суб'єкти господарської діяльності та уповноважені органи державного регулювання ЗЕД – Міжвідомча комісія, Міністерство економіки, ДМС України, КМ України, Міністерство фінансів України. Підкреслено, що суб'єктами, які здійснюють діяльність з проведення спеціального розслідування фактів зростання імпорту в Україну, антидемпінгового розслідування та антисубсидійного розслідування виступають лише три органи державного регулювання ЗЕД – Міжвідомча комісія, Міністерство економіки та ДМС України.

3. Зазначено, що правове регулювання адміністративного примусу в сфері економічної конкуренції, порядок його застосування здійснюється нормами адміністративного права, що містяться в актах правотворчості державних органів.

Встановлено, що заходи адміністративного запобігання застосовуються до суб'єктів господарської діяльності, які не вчиняли адміністративне правопорушення – порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Вказано, що наразі в законодавстві про захист економічної конкуренції та в адміністративно-правовій літературі не визначено чіткого переліку заходів адміністративного припинення, що може свідчити про віднесення того чи іншого заходу адміністративного примусу до заходу адміністративного запобігання чи заходу адміністративного припинення.

Застосування заходів адміністративної відповідальності в сфері економічної конкуренції пов'язане із вчиненням суб'єктом адміністративного правопорушення, зокрема порушення законодавства про захист економічної

конкуренції, та застосування до нього адміністративного стягнення. Підкреслено, що в сфері економічної конкуренції адміністративними стягненнями є накладення штрафу, конфіскація (вилучення) виготовленої продукції (виробів), знарядь виробництва, сировини суб'єкта господарської діяльності. Запропоновано під адміністративним стягненням в сфері економічної конкуренції розуміти міру відповідальності, що застосовується спеціально уповноваженими суб'єктами владних повноважень до суб'єктів господарської діяльності, об'єднань, їх працівників, посадових осіб органів державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління, контролю за вчинення такими суб'єктами порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

3.1. Зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції

Створення правових і організаційних засад проведення антимонопольної політики та розвитку економічної конкуренції, усунення негативних для торгівлі чинників, недопущення дій, що завдають шкоди економічним інтересам країни внаслідок монополістичної діяльності та недобросовісної конкуренції є одним із обов'язків країн світу. Належне адміністративно-правове забезпечення економічної конкуренції сприяє утриманню країнами СНД та кожною країною ЄС від здійснення будь-яких дій, що можуть завдати економічної шкоди інтересам суб'єктів господарської діяльності, тобто юридичним особам усіх форм власності, які займаються діяльністю щодо виробництва, реалізації, придбання товарів на товарному ринку кожної з країн світу. Відповідно будь-які дії в економічній конкуренції, які суперечать антимонопольному законодавству, звичаям ділового обігу, спрямовані на недопущення, обмеження, усунення економічної конкуренції, зачіпають законні права та інтереси інших суб'єктів господарської діяльності, заподіюють збитки іншим суб'єктам чи завдають шкоди їхній діловій репутації є забороненими та визнаються монополістичною діяльністю та недобросовісною конкуренцією в зарубіжних країнах світу.

Формування нормативно-правової основи економічної конкуренції в країнах СНД почало здійснюватися після ухвалення в США першого антимонопольного закону – Закону Шермана. Нині в країнах СНД дії в економічній конкуренції призводять до обмеження економічної конкуренції та законних прав, інтересів суб'єктів господарської діяльності, споживачів є неприпустимими згідно антимонопольного законодавства цих країн.

Зокрема, такими діями є створення перешкод для доступу на ринок іншим суб'єктам господарювання, обмеження виробництва, збуту з метою підвищення цін, підтримання неправомірних умов угоди для усунення суб'єктів господарської діяльності – конкурентів, антиконкурентні угоди між суб'єктами господарської діяльності, інші види узгоджених дій, які обмежують економічну конкуренцію на товарних ринках, нав'язування додаткових умов угоди, що обмежують інтереси інших суб'єктів, використання, розголошення інформації, комерційної таємниці без згоди її власника, введення споживачів в оману, поширення відомостей, здатних заподіяти збитки іншому суб'єкту господарювання тощо. Наведені вище антиконкурентні дії в економічній конкуренції визначені в Договорі про проведення узгодженої антимонопольної політики від 25 січня 2000 року (договір втратив чинність).

Це свідчить про те, що кожна країна СНД, яка підписала даний Договір, на своїх товарних ринках кваліфікує такі дії як монополістична діяльність або недобросовісна конкуренція, за вчинення яких антимонопольними органами цих держав застосовуються до суб'єктів господарської діяльності відповідні заходи адміністративно-правового характеру. Зазначимо, що Україна вийшла з Договору про проведення узгодженої антимонопольної політики, підписаного на засіданні Ради глав урядів держав – учасниць СНД у м. Москві 25 січня 2000 року та ратифікованого ВР України із застереженнями законом від 16 січня 2003 року № 449-IV. Відповідний Закон України «Про вихід із Договору про проведення узгодженої антимонопольної політики» був прийнятий Парламентом 05 листопада 2020 року [190].

Зазначимо, що країни СНД (Республіка Вірменія, Туркменистан, Республіка Молдова, Республіка Білорусь, Республіка Таджикистан, Киргизька Республіка, Республіка Казахстан, Азербайджанська Республіка, Республіка Узбекистан) підписали з Україною угоди про вільну торгівлю. Положення цих угод визначають, що зазначені країни СНД на своїй митній території визнають несумісною несумлінну, недобросовісну практику і зобов'язуються не припускати (не допускати) і усувати її методів, а саме: договори між суб'єктами

господарської діяльності, рішення, прийняті їх об'єднаннями, та спільні методи ділової практики, які мають своєю метою перешкодити (завадити), обмежити економічну конкуренцію чи порушити умови для неї на територіях країн СНД, дії, за допомогою яких суб'єкти господарювання використовують своє домінуюче становище (положення), обмежуючи економічну конкуренцію на всій, на значній частині територій країн СНД, дії, що є проявами недобросовісної конкуренції тощо.

Більше того, з метою встановлення, розвитку та зміцнення співробітництва в сфері економічної конкуренції, недопущення та припинення дій суб'єктів господарської діяльності, які чинять негативний вплив на економічну конкуренцію на товарному ринку кожної держави СНД, недопущення недобросовісної конкуренції, подолання обмежень економічної конкуренції, що зачіпають їх економічні інтереси й негативно впливають на торговельні відносини з Україною Азербайджанська Республіка, Республіка Вірменія, Республіка Білорусь також підписали з Україною угоди (договори) про співробітництво в галузі конкурентної політики.

Ці міжнародні акти визначають, що співробітництво в галузі розвитку та сприяння економічної конкуренції в країнах СНД буде здійснюватися у напрямках забезпечення умов з метою функціонування товарних ринків, розгляд дій, які чинять негативний вплив на економічну конкуренцію, вдосконалення державної політики в сфері економічної конкуренції, вживання різноманітних заходів з питань розвитку конкурентного середовища, вдосконалення практики щодо попередження, обмеження, припинення економічної конкуренції. При цьому ці міжнародні акти під поняттям «дії, які чинять негативний вплив на конкуренцію» визначають зловживання домінуючим становищем, угоди суб'єктів господарювання, узгоджені дії, які призводять, можуть призвести до обмеження економічної конкуренції, недобросовісна конкуренція, економічна концентрація, яка спричиняє негативний вплив на економічну конкуренцію на товарних ринках країн СНД.

Таким чином наведені вище антиконкурентні дії у господарській діяльності, які чинять негативний вплив на економічну конкуренцію в країнах СНД є неприпустимими на їхніх територіях. Відповідно за вчинення таких дій, антимонопольними органами до суб'єктів господарської діяльності застосовуються відповідні заходи адміністративно-правового характеру, в тому числі й у формі спеціальних, антидемпінгових і компенсаційних мит.

Приміром, Республіка Білорусь відповідно до Протоколу між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про внесення змін до Угоди між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Білорусь про вільну торгівлю від 17 грудня 1992 року [191] вправі встановлювати для України заходи, що обмежують експорт/імпорт товарів в односторонньому порядку на визначений термін у формі спеціальних, антидемпінгових та компенсаційних мит. Республіка Білорусь може застосовувати такі заходи у випадку імпорту товарів на її митну територію в таких зростаючих кількостях або на таких умовах, що це наносить або загрожує завдати шкоди вітчизняним виробникам подібних товарів.

Республіка Молдова згідно з Угодою про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Молдова від 13 листопада 2003 року [192] також не обмежується правом застосовувати до імпорту товарів, що походять з України, антидемпінгові, компенсаційні, спеціальні захисні заходи з урахуванням положень ГАТТ.

Азербайджанська Республіка, Республіка Вірменія, Республіка Казахстан, Киргизька Республіка, Республіка Таджикистан, Туркменістан, Республіка Узбекистан не обмежуються правом застосовувати до країн Співдружності, в тому числі й до України, спеціальні захисні заходи. У разі прийняття такого рішення країни Співдружності повинні не пізніше ніж за 30 (тридцять) днів до закінчення відповідного розслідування проінформувати відповідну країну про їх застосування. При цьому країна, яка прийняла рішення про застосування спеціальних захисних заходів повинна обрати захід адміністративно-правового характеру, який завдасть найменшої шкоди, – запровадження кількісних

обмежень, підняття тарифів тощо. Такі спеціальні захисні заходи застосовуються членами СОТ з метою захисту вітчизняної промисловості від збільшення (зростання) імпорту будь-яких товарів, що спричиняють або можуть спричинити шкоду в конкретній галузі промисловості. Відмінність від застосування антидемпінгових і спеціальних заходів полягає в тому, що для запровадження членами СОТ спеціальних заходів не потрібно визначати несумісну, несумлінну, недобросовісну практику суб'єктів господарської діяльності держав-постачальників. Такі спеціальні заходи можуть застосовуватися всіма членами СОТ.

Країна, яка застосовує такі заходи, може бути зобов'язана сплатити компенсацію іншим членам, торгівля яких зазнає негативного впливу цих заходів. Це багато в чому пояснює, чому антидемпінгові заходи застосовуються значно частіше, ніж спеціальні захисні заходи [86, с. 55].

Виходячи з угод (договорів), меморандумів про співробітництво в галузі конкурентної політики, укладених країнами Співдружності з Україною компетентними органами щодо реалізації таких угод (договорів), меморандумів в конкурентній політиці в країнах СНД виступають: в Азербайджані – Міністерство економічного розвитку Азербайджанської Республіки; у Вірменії – Державна комісія з захисту економічної конкуренції Республіки Вірменія; в Білорусі – Міністерство антимонопольного регулювання і торгівлі Республіки Білорусь; в Молдові – Рада з конкуренції Республіки Молдова.

З метою координації діяльності держав-учасниць Співдружності, розробки правових основ щодо попередження, обмеження, припинення монополістичної діяльності та недобросовісної конкуренції на товарному ринку держав-учасниць нині функціонує антимонопольний орган – Міждержавна рада. Міждержавна рада сформована з повноважних представників держав-учасниць СНД. Очолює Міждержавну раду Голова, який обирається з числа уповноважених представників держав-учасниць. Міждержавна рада приймає рішення, обов'язковість виконання яких підтверджується відповідними рішеннями держав-учасниць.

Основним завданням Міждержавної ради є вироблення критеріїв, способів оцінки монополістичної діяльності, недобросовісної конкуренції, процедур розслідування справ, розробка правил впливу на суб'єктів, що порушують правила економічної конкуренції на товарному ринку СНД.

Міждержавна рада координує спільну діяльність країн-учасниць СНД щодо створення основ з обмеження, попередження, припинення монополістичної діяльності, а також недобросовісної конкуренції на товарному ринку країн-учасниць, сприяє країнам-учасницям в удосконаленні національного законодавства про захист економічної конкуренції та обміні інформацією, рекомендує країнам-учасницям правила реалізації дій з метою попередження, обмеження, припинення монополістичної діяльності та недобросовісної конкуренції тощо. Здійснюючи антимонопольну діяльність, Міждержавна рада організовує проведення експертизи проектів документів, запитує та одержує від держав-учасниць необхідну інформацію для виконання покладених на неї завдань; здійснює взаємодію з антимонопольними органами інших держав (третіх країн), а також з міжнародними організаціями в межах наділеної компетенції та ін.

Відтак, в кожній країні СНД діє антимонопольний орган, який здійснює контроль за дотриманням антимонопольного законодавства, зокрема нормативних правових актів, що містять положення щодо попередження, обмеження, припинення монополістичної діяльності та недобросовісної конкуренції. Такий антимонопольний орган застосовує антимонопольне законодавство шляхом розгляду справ про його порушення та застосування до нечесних суб'єктів господарської діяльності певних заходів адміністративно-правового характеру.

З. Борисенко відзначає, що «питання, пов'язані з антимонопольним регулюванням, припиненням антиконкурентних згоджених дій підприємців, зловживань монопольним становищем, недобросовісної конкуренції, встановлення бар'єрів органами влади й інших порушень правил конкуренції у кожній країні СНД вирішуються спеціально створеними органами на рівні

національного законодавства» [193, с. 133]. На думку автора «в більшості країн це структурні підрозділи при міністерстві економіки або міністерстві промисловості чи торгівлі. Тобто, як правило, конкурентні відомства у більшості країн СНД не є окремими структурами, хоча і мають відповідні серйозні повноваження, характерні для самостійних конкурентних відомств. Усі вони почали формуватися на початку 90-х років минулого століття і мають типові проблеми, властиві новоутвореним органам. Спільною проблемою також є неоднозначне ставлення до них керівних органів і підприємців. З одного боку, всі розуміють, що розбудувати ринкову економіку неможливо без створення конкурентного середовища, а з іншого боку, тим, хто при владі і вже має сильні позиції в бізнесі, рівні конкурентні умови не потрібні. Це об'єктивно ускладнює діяльність конкурентних органів. На них здійснюється серйозний тиск, змінюється керівництво, а в деяких випадках і, навіть, намагаються взагалі ліквідувати» [193, с. 133].

Окрім зазначеного вище, вважаємо за доцільне в межах дослідження приділити увагу питанню адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в ЄС.

Європейське Співтовариство – це найбільш інтегроване економічне об'єднання. В ЄС забезпечення рівних конкурентних можливостей для всіх підприємств на території всіх держав-членів Європейського Союзу досягається шляхом централізованого правового регулювання та забезпечується тим, що називають у теорії міжнародного права принципом наднаціональності, який означає, що норми, створені міжнародним об'єднанням, мають перевагу над нормами національного права [194, с. 25].

Правове регулювання економічної та недобросовісної конкуренції, питання конкурентного законодавства, що визначає правила економічної конкуренції на внутрішньому ринку ЄС досліджувалися такими дослідниками: М. Аракелян [43], О. Вишняков [43], Ю. Гаряча [195], В. Лук'янець [5], П. Матюшко [196], Р. Петров [197], К. Смирнова [198], В. Цікало [199], О. Юлдашев [194] та ряд інших.

Нормативно-правова основа забезпечення економічної конкуренції в ЄС є однією із моделей конкурентного законодавства в світі. Визначається вона як європейська модель. Переважно увага приділяється забезпеченню захисту від недобросовісної конкуренції. Оскільки принцип заборони недобросовісної конкуренції є одним із ключових в конкурентній сфері ЄС. Правове регулювання недобросовісної конкуренції та здійснення захисту від її проявів є інститутом різних галузей права, приміром права інтелектуальної власності, цивільного права, торгового права. Так, правове регулювання недобросовісної конкуренції між країнами-членами ЄС здійснюється нормами інтелектуального права в питанні добросовісного використання прав інтелектуальної власності конкуруючими суб'єктами господарської діяльності. Як бачимо питання права інтелектуальної власності в сфері недобросовісної конкуренції розглядається поза Договором про функціонування Європейського Союзу [200].

Особлива увага в ЄС також приділяється й антимонопольним правопорушенням та відповідно антимонопольному законодавству. Як вбачається з Договору про функціонування Європейського Союзу [200] (ст. 3) ЄС наділений повноваженнями на внутрішньому ринку встановлювати правила економічної конкуренції. Такі правила містяться, насамперед, в зазначеному Договорі, мають пряму дію та застосовуються національними судами держав-членів ЄС під час розгляду справ про економічну конкуренцію. Можна вважати, що вони є основою для подальшого розвитку конкурентного законодавства ЄС. Договір про функціонування Європейського Союзу [200] містить положення, які застосовуються до суб'єктів господарської діяльності та, які регулюють правила надання державної допомоги. Зазначене свідчить про те, що економічна конкуренція на внутрішньому ринку ЄС може бути спотворена антиконкурентними діями держав-членів ЄС через надання державної допомоги, так і антиконкурентними діями суб'єктів господарювання через зловживання домінуючим становищем або узгодженої неправомірної практики. Суб'єктами вчинення таких порушень в сфері економічної конкуренції є підприємства, якими можуть бути суб'єкти господарської

діяльності будь-якої форми власності, держава та фізичні особи, які здійснюють економічну (комерційну) діяльність за рахунок власних грошових коштів.

Правила економічної конкуренції містяться також в регламентах, директивах, які затверджує Рада ЄС на пропозицію Комісії ЄС і після проведених консультацій з Європейським Парламентом, а також в ухвалених Комісією ЄС регламентах стосовно категорій угод, щодо яких Радою ЄС було ухвалено регламент, директиву. Правила надання державами допомоги містяться в регламентах Ради ЄС, затверджених за пропозицією Комісії ЄС і після проведення консультацій з Європейським Парламентом. Окрім ухвалених Радою ЄС та Комісією ЄС регламентів, директив положення економічної конкуренції закладаються у повідомленнях Комісії ЄС, керівних настановах Комісії ЄС, рекомендаціях Комісії ЄС, інших актах цього органу. Такі акти мають рекомендаційний характер, не є юридично обов'язковими. Однак, відіграють важливу роль у діяльності судових органів ЄС та під час здійснення Комісією ЄС адміністративних процедур в сфері економічної конкуренції. Зазначимо, що регламенти, які видаються Комісією ЄС відіграють допоміжну роль по відношенню до регламентів, які видає Рада ЄС. По суті регламенти Комісії ЄС деталізують та конкретизують норми регламентів Ради ЄС. Директиви Ради ЄС та Комісії ЄС за своєю природою гармонізують правові норми законодавства національних органів держав-членів ЄС.

У формі рішень оформляється укладення інститутами від імені Співтовариства порушення процедур антидемпінгових і антисубсидійних розслідувань, процедури в рамках імпорного та експортного регулювання, введення Комісією ЄС спеціальних умов імпорту відносно певних товарів з певних країн. Такі рішення в конкретних антидемпінгових, антисубсидійних справах стосуються практичного виконання та застосування зазначених вище європейських правових актів із питань захисту єдиного ринку Європейського Союзу в рамках єдиної торгової політики ЄС [194, с. 26].

В ЄС заборонені антиконкурентні дії в економічній конкуренції, зокрема: антиконкурентні угоди, узгоджені дії суб'єктів господарської діяльності,

рішення об'єднань суб'єктів господарської діяльності, здійснення яких може перешкоджати, послаблювати, спотворювати, обмежувати економічну конкуренцію на території ЄС; концентрація суб'єктів господарської діяльності, що може призвести до монополізації, обмеження економічної конкуренції на ринку ЄС; зловживання одним або кількома суб'єктами господарської діяльності домінуючим становищем; надання державної допомоги, яка може призвести до спотворення економічної конкуренції шляхом надання переваг конкретним суб'єктам, виробництву товарів.

Так, правила економічної конкуренції, які вміщені в Договорі про функціонування Європейського Союзу [200], зокрема в ст. 101 забороняють три види антиконкурентних дій – угоди між суб'єктами господарської діяльності, рішення їхніх об'єднань та узгоджена практика (картельна, обмежувальна практика). За твердженням Суду ЄС всі три поняття є подібними за суттю. Наведені дії є антиконкурентними у разі якщо вони є несумісними з внутрішнім ринком ЄС, впливають на торгівлю між державами-членами ЄС, їх метою чи наслідком є спотворення, перешкоджання, обмеження економічної конкуренції. Це, зокрема, може бути встановлення цін на придбання, продаж, обмеження виробництва, розподіл товарних ринків, застосування різних торговельних умов до еквівалентних правочинів, обумовлення укласти правочини з прийняттям додаткових зобов'язань, які не пов'язані з предметом таких правочинів.

Щодо антиконкурентних угод, то вони в ЄС укладаються як контракт, договір у письмовій формі та як домовленості в усній формі. Це свідчить про те, що найбільше значення при тлумаченні вчинених суб'єктами господарської діяльності дій в економічній конкуренції перевага надається не формі укладення угод, а, насамперед, меті укласти таку угоду, яка буде порушувати економічну конкуренцію на внутрішньому ринку ЄС.

Договір про функціонування Європейського Союзу [200] забороняє також неправомірні рішення об'єднань суб'єктів господарської діяльності. Такі рішення характеризуються погодженням дій учасників об'єднання, мають як зобов'язуючий характер, так і рекомендаційний. Щодо рішення об'єднання

суб'єктів господарської діяльності може прийматися адміністративний акт про його заборону. В такому випадку відповідальність за порушення правил економічної конкуренції, зокрема сплата штрафу, покладається на об'єднання та на суб'єкта господарської діяльності, який входив до складу об'єднання та вчиняв протиправні дії відповідно до незаконного рішення.

Правила економічної конкуренції також забороняють узгоджену практику суб'єктів господарської діяльності. В правовій науці її ще тлумачать як обмежувальна практика або картельна практика. Узгоджена практика на внутрішньому ринку ЄС характеризується вчиненням дій суб'єктами господарювання без укладення відповідних письмових угод. Термін картельної практики включає в себе неформальну, нетрадиційну співпрацю між суб'єктами господарської діяльності та характеризується дотриманням спільної позиції поведінки на товарному ринку ЄС. Наслідком здійснення обмежувальної практики є заподіяння шкоди економічній конкуренції.

Загалом можна визначити, що угоди, рішення та картельна практика є несумісними з внутрішнім ринком ЄС, якщо їх мета чи наслідки порушують економічну конкуренцію або їй перешкоджають. Щоб угоди, рішення та узгоджені дії не були антиконкурентними та не підпадали під дію ст. 101 Договору про функціонування Європейського Союзу [200], їх вчинення повинно бути спрямовано на запобігання виникнення порушень в економічній конкуренції та вони не повинні впливати на торгівлю між державами-членами ЄС, або їх вплив на торговельні ринки має бути незначним. Відтак, такі антиконкурентні дії в економічній конкуренції в ЄС можуть спотворити належне функціонування товарних ринків й є несумісними. Вчинення суб'єктами господарювання антиконкурентних дій, як правило, впливає на торгівлю між державами-членами ЄС. Їх негативний вплив на торгівлю між державами-членами ЄС дає підстави для застосування саме правил економічної конкуренції ЄС. Правила економічної конкуренції ЄС можуть також застосовуватися у разі якщо вчинені суб'єктами господарської діяльності антиконкурентні дії обмежують економічну конкуренцію на внутрішньому

ринку ЄС або впливають на торгівлю державами-членами. Так, правила економічної конкуренції, закладені в Договорі про функціонування Європейського Союзу [200], можуть застосовуватися також поза межами внутрішнього ринку ЄС. Тобто до суб'єктів господарської діяльності тих країн, які не входять до ЄС, а своїми діями нанесли негативні наслідки на внутрішньому ринку ЄС, а також негативно вплинули на торгівлю між державами-членами ЄС.

Європейська Комісія дуже широко тлумачить дії, що можуть вплинути на торгівлю між державами-членами ЄС, і встановлює досить низькі вимоги до заходів, які не вважаються такими, що істотно впливають на торгівлю [86, с. 128].

Правила економічної конкуренції ЄС, визначені в Договорі про функціонування Європейського Союзу [200], забороняють зловживання домінуючим становищем одним або декількома суб'єктами господарювання на внутрішньому ринку ЄС. Існування домінуючих суб'єктів господарювання не є порушеннями в економічній конкуренції. Здійснення зловживання становищем забороняється, якщо воно вчиняється у вигляді антиконкурентної поведінки та негативно впливає на торгівлю між державами-членами ЄС. При цьому поняття домінуючого становища в Договорі про функціонування Європейського Союзу [200] не надається, а наводиться лише перелік дій, в чому таке зловживання може полягати. Визначення домінуючого становища надається в прийнятих Комісією ЄС та Судом ЄС рішеннях. Більше того, Комісія ЄС у своїх повідомленнях проводить періодичну систематизацію судової практики щодо видів зловживань суб'єктами господарської діяльності домінуючим становищем на внутрішньому ринку ЄС.

Щодо економічної концентрації суб'єктів господарювання зазначимо, що Договір про функціонування Європейського Союзу [200] не виділяє в окремій статті контроль за концентрацією, тобто контроль за об'єднанням, злиттям, поглинанням суб'єктів господарської діяльності та отриманням контролю над одним, декількома суб'єктами. Ст. 101 визначає угоди, рішення та

обмежувальну практику, яка заборонена, а ст. 102 містить положення щодо зловживання суб'єктами господарської діяльності, які займають монополіне домінуюче становище на внутрішньому ринку ЄС. Положення щодо здійснення контролю за концентрацією містяться в Регламенті Ради (ЄС) щодо контролю за концентраціями суб'єктів господарювання (Регламент ЄС про злиття) [201]. Даний Регламент наводить визначення концентрації та визначає обов'язок учасників концентрації отримувати дозвіл Комісії ЄС на її здійснення. Більше того, Комісією ЄС був прийнятий також Регламент, який імплементує Регламент Ради (ЄС) щодо контролю за концентрацією суб'єктів господарювання [202]. Так, в даному Регламенті містяться примірні форми звернення до Комісії ЄС за отриманням дозволу на концентрацію. Нагадаємо, що в Україні дозвіл на концентрацію видається центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом – АМК України, а не Міжвідомчою комісією. Зазначене свідчить про те, що в Україні розширена система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції, порівняно з ЄС. Відповідно форми звернень за отриманням попереднього дозволу на концентрацію затверджені АМК України у відповідному положенні.

Вважаємо за доцільне також зазначити, що в ЄС не передбачений паралельний розгляд питання надання дозволу на концентрацію Комісією ЄС та уповноваженим національним конкурентним органом відповідної держави-члена. Так, якщо заявлена концентрація не досягається фінансового рівня, визначеного Регламентом Ради ЄС щодо контролю за концентраціями суб'єктів господарювання (Регламент ЄС про злиття) [201], то така концентрація нотифікується до національного рівня і розглядається уповноваженим органом відповідної держави-члена.

Договір про функціонування Європейського Союзу [200] також містить положення щодо надання суб'єктам господарювання державної допомоги. Надання державою-членом допомоги або надання допомоги за рахунок державних ресурсів, що спотворює економічну конкуренцію та впливає на торгівлю між державами-членами є несумісною з внутрішнім ринком ЄС.

Нагляд за всіма допомогою, які надають держави-члени ЄС, здійснює Комісія ЄС. Вона також затверджує їх надання.

Таким чином через несумісність з внутрішнім ринком ЄС забороняються будь-які угоди між двома, більше суб'єктами господарювання, а також узгоджені дії, що можуть вплинути на здійснення торгівлі між державами-членами ЄС та мають своєю метою (результатом) запобігання, обмеження, спотворення економічної конкуренції. Зловживання домінуючим становищем суб'єктами господарської діяльності також є забороненим та визнається несумісним із внутрішнім ринком ЄС, оскільки воно також може негативно впливати на торгівлю між державами-членами ЄС. Щодо питання концентрації суб'єктів господарювання, то здійснення концентрації може призвести до значного погіршення ефективної економічної конкуренції на внутрішньому ринку ЄС або його частині. Вона, як і всі попередні монополістичні дії, також визнається несумісною із внутрішнім ринком ЄС. Забороняється також прийняття державами-членами антиконкурентних рішень стосовно державних підприємств, підприємств, наділених державою спеціальними чи виключними правами, оскільки обмеження торгівлі не має суперечити інтересам ЄС. Будь-яка допомога, що надається державою-членом або через державні ресурси в будь-якій формі, яка спотворює, загрожує спотворити економічну конкуренцію шляхом сприяння певним суб'єктам господарської діяльності чи виробництву певної продукції, також вважається несумісною зі внутрішнім ринком ЄС, оскільки це негативно позначається на торгівлі між державами-членами ЄС.

Монополістичні дії, як зловживання домінуючим становищем на ринку та укладання антиконкурентних угод, спрямованих на обмеження економічної конкуренції в окремих випадках трактуються як прояви недобросовісної конкуренції. Вони визначаються такими та регулюються нормами права інтелектуальної власності у разі якщо укладення угод, зловживання домінуючим становищем на ринку ЄС здійснюються з використанням права інтелектуальної власності та спричинення шкоди конкуренту. Відтак, якщо суб'єкти господарювання укладають угоди антиконкурентного характеру,

зловживають домінуючим становищем на внутрішньому ринку ЄС з використанням права інтелектуальної власності (опублікування оманливої реклами, підробка торгової марки тощо), то, в першу чергу, слід акцентувати увагу на тому, як такі суб'єкти користуються правами інтелектуальної власності в своїй господарській діяльності.

Щодо суб'єктів адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції країн ЄС, то в літературі присутня думка, що «якщо взяти лише три приклади держав-членів ЄС – Бельгії, Франції та Німеччини – як правило, уряд та/або парламент роблять призначення на найвищому рівні на фіксований середньостроковий термін (п'ять або шість років), але призначені особи не можуть бути звільнені на власний розсуд уряду або парламенту. І найбільш важливо, що окремі рішення цих органів у сфері політики щодо конкуренції є суверенними і не підлягають затвердженню урядом. Ці приклади держав-членів є, можливо, більш актуальним, ніж власна структура ЄС, де орган із питань конкуренції (Генеральний директорат) працює в рамках Європейської Комісії» [86, с. 129].

Рада ЄС є також суб'єктом адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції на внутрішньому ринку ЄС. На пропозицію Комісії ЄС і після проведення консультацій з Європейським Парламентом, Рада ЄС наділена повноваженнями ухвалювати регламенти, директиви. Такі акти спрямовані на забезпечення дотримання заборон вчиняти угоди, узгоджені практики, які можуть вплинути на торгівлю та перешкоджати, обмежувати, спотворювати економічну конкуренцію на внутрішньому ринку ЄС.

Рада ЄС правомочна також приймати регламенти щодо звільнення групи суб'єктів господарювання від заборонених Договором про функціонування Європейського Союзу [200] угод, рішень та картельних практик на конкретно визначений строк. Група суб'єктів господарювання за власною ініціативою можуть укладати такі угоди, приймати рішення та вчиняти обмежувальну практику без отримання попереднього погодження (звільнення від заборони) Ради ЄС. Однак, здійснюючи такі дії без попереднього звільнення від заборон

до суб'єктів господарювання можуть бути застосовані санкції у разі не погодження з їхньою позицією щодо законності дій в економічній конкуренції. Свої функції з прийняття таких рішень Рада ЄС може делегувати Комісії ЄС.

Комісія ЄС як суб'єкт адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції на внутрішньому ринку ЄС наділена повноваженнями проводити розслідування порушення положень, визначених у ст. 101 – 102 Договору про функціонування Європейського Союзу [200]. Здійснення таких розслідувань Комісія ЄС може проводити на прохання держави-члена ЄС, за власною ініціативою. Якщо порушення мають місце на внутрішньому ринку ЄС, Комісія ЄС пропонує застосовувати заходи адміністративного характеру з метою припинення вчинення неправомірних дій. У разі якщо правопорушення не усунуті, Комісія ЄС приймає відповідне рішення, зазначає в ньому про наявність порушення, оприлюднює прийняте рішення та уповноважує держав-членів ЄС застосовувати до таких суб'єктів господарювання, які вчинили порушення, заходів адміністративного характеру.

Оскільки за порушення правил економічної конкуренції суб'єкти господарської діяльності несуть адміністративну відповідальність, то Комісія ЄС накладає на таких порушників відповідні штрафи. Комісія ЄС вправі також накладати штраф на суб'єкта господарювання за порушення ним процедурних норм, а також періодичні штрафи з метою переконання суб'єкта господарювання у виконанні прийнятих нею адміністративних актів. Окрім цього, Комісія ЄС уповноважена накладати штрафи на учасників концентрації за порушення ними правил щодо економічної концентрації, зокрема за здійснення концентрації несумісної з внутрішнім ринком ЄС, невиконання актів Комісії ЄС щодо концентрації, здійснення концентрації до прийнятого рішення Комісією ЄС, надання недостовірної інформації, ненадання необхідної інформації, надання недостовірних фінансових документів тощо.

Комісія ЄС також наділена повноваженнями надавати суб'єктам господарської діяльності звільнення від заборонених угод, рішень та картельної практики, визначених в ст. 101 Договору про функціонування Європейського

Союзу [200]. Комісія ЄС вправі приймати такі рішення, оскільки Договором про функціонування Європейського Союзу [200] дозволяється укладення заборонених угод, прийняття заборонених рішень та узгоджені дії за виключенням випадку, якщо такі дії суб'єктів господарювання є корисними для економічної конкуренції, сприяють удосконаленню виробництва, не усувають економічну конкуренцію на внутрішньому ринку ЄС. З метою отримання від Комісії ЄС такого рішення, суб'єкту господарювання достатньо звернутися зі зверненням про отримання відповідного повідомлення. Повідомлення Комісії ЄС про звільнення від заборони видається на підставі проведення детального економічного аналізу.

Нормативно-правову основу здійснення демпінгового, субсидованого імпорту країнами-членами ЄС не складають норми конкурентного законодавства ЄС. Здійснення таких дій регулюється нормами торгового права ЄС та визначаються недобросовісною конкуренцією. Торгове право ЄС регулює питання недобросовісної конкуренції, коли вона пов'язана з експортно-імпортними операціями. Тобто з тими операціями товарів, які порушують права інтелектуальної власності. Правове регулювання демпінгу, субсидіювання як недобросовісна конкуренція в ЄС формувалося на положеннях ГААТ/СОТ.

У силу участі ЄС в угодах СОТ Союз здійснив імплементацію міжнародного торгового права в свою правову систему, тому торгове право ЄС базується на тих основних принципах, що становлять основу угод СОТ, запроваджує ті ж захисні заходи у торгівлі, які визначені правилами СОТ [203, с. 582].

Зазначимо, що питання правової регламентації демпінгу та субсидіювання в ЄС покладено на два уповноважених суб'єкти – Раду ЄС та Комісію ЄС. Рада ЄС та Комісія ЄС з цього питання приймають відповідні регламенти, що мають силу актів прямої дії. Серед таких виділимо: Регламент Ради ЄС «Про захист від демпінгового імпорту з країн, які не є членами Європейського Співтовариства» [204], Регламент Ради ЄС «Про захист від

субсидованого імпорту з держав, що не є членами Європейського Співтовариства» [205]. Вказані регламенти визначають порядок проведення антидемпінгової та антисубсидиційної процедури в сфері економічної конкуренції.

Так, з метою застосування до країни, яка не є членом ЄС, заходів адміністративного характеру задля підтримки економічної конкуренції та недопущення, запобігання антиконкурентних дій в економічній конкуренції Регламент Ради ЄС «Про захист від демпінгового імпорту з країн, які не є членами Європейського Співтовариства» [204] передбачає проведення Комісією ЄС та Радою ЄС відповідної антидемпінгової процедури. Антидемпінгова процедура починається з ініціювання антидемпінгового розслідування. Антидемпінгове розслідування в ЄС ініціюється Комісією ЄС на підставі письмової скарги будь-якої фізичної, юридичної особи, об'єднання без статусу юридичної особи, що можуть діяти від імені промисловості ЄС. Скарга подається до Комісії ЄС або до держави-члена, яка повинна направити її Комісії ЄС після отримання. Комісія ЄС після отримання скарги направляє державам-членам копію цієї скарги. У разі якщо в державі-члені містяться докази демпінгу, а також докази завдання шкоди промисловості ЄС, викликаної демпінговим продуктом і у державі-члені відсутня будь-яка скарга, така держава-член всеодно зобов'язана передати наявні в неї докази демпінгу і завданої шкоди до Комісії ЄС. Скарга може бути відкликана заявником (заявниками) до ініціювання розслідування Комісією ЄС. В даному випадку скарга вважається не поданою. Скарга також може бути відкликана під час проведення антидемпінгового провадження. У такому разі провадження може бути припинено, якщо таке припинення не суперечить інтересам ЄС.

Антидемпінгове розслідування ініціюється для визначення наявності, рівня і наслідків заявленого у скарзі демпінгу. Комісія вправі прийняти рішення про ініціювання розслідування без одержаної письмової скарги на основі достатніх доказів демпінгу, шкоди, а також причинно-наслідкового зв'язку між ними. Саме такі докази слугують для Комісії ЄС обґрунтуванням доцільності

ініціювання антидемпінгового розслідування. У разі якщо Комісією ЄС було ініційоване антидемпінгове розслідування на підставі скарги, то вона повинна включати достатні докази демпінгу, шкоди, а також причинно-наслідкового зв'язку між демпінговим імпортом та заявленою шкодою. З метою визначення наявності достатніх підтверджень для ініціювання розслідування Комісія ЄС вивчає точність і достатність викладених у скарзі доказів.

Комісія ЄС ініціює антидемпінгове розслідування протягом 45 днів з дати подачі скарги й публікує повідомлення в Офіційному віснику Європейського Союзу. Після здійснення ініціювання Комісія ЄС розпочинає розслідування одночасно демпінгу та шкоди на рівні ЄС. Після чого Комісія ЄС направляє експортерів, відповідному дипломатичному представникові країни, що експортує запитальник, строк заповнення якого становить принаймні 30 (тридцять) днів. Вказаний строк може бути продовжений Комісією ЄС у разі якщо експортер обґрунтує необхідність такого продовження наявністю особливих обставин і при цьому буде дотримано Комісією ЄС строків проведення антидемпінгового розслідування. В межах проведення антидемпінгового розслідування Комісії ЄС надається право направляти запит державам-членам про надання інформації, а також щодо проведення державами-членами всіх можливих перевірок серед імпортерів, виробників ЄС та проведення розслідувань у третіх країнах. Комісія ЄС на підставі отриманих письмових запитів про проведення слухань проводить їх для заінтересованих сторін, які заявили про себе.

Комісія ЄС вправі під час проведення антидемпінгового розслідування запроваджувати попередні мита у разі якщо ініційовано антидемпінгове провадження; подано повідомлення про ініціювання провадження; заінтересованим сторонам надано достатніх можливостей для подання інформації і представлення коментарів; попередні результати підтверджують наявність демпінгу та пов'язаної завданої шкоди для промисловості ЄС; в інтересах ЄС слід здійснити втручання для запобігання завданню шкоди. Попередні мита запроваджуються Комісією ЄС не раніше ніж через 60

(шістдесят) днів з моменту ініціювання відповідного провадження, проте не пізніше, ніж через 9 (дев'ять) місяців з моменту ініціювання провадження. Комісія ЄС може ухвалити рішення про запровадження попереднього антидемпінгового мита не пізніше ніж через 5 (п'ять) робочих днів з дати одержання від держави-члена запиту про негайне втручання Комісії ЄС. Про ухвалення рішення про запровадження попереднього антидемпінгового мита Комісія ЄС негайно повідомляє Раду ЄС і держави-члени. При цьому Раді ЄС надається право прийняти інше рішення у разі кваліфікованої більшості голосів. Проведення антидемпінгового розслідування завершується протягом одного року. Проте за будь-яких обставин та у всіх випадках антидемпінгове розслідування має завершуватися протягом 15 (п'ятнадцять) місяців з моменту його ініціювання.

Окрім застосування до країни, яка демпінгує товар в ЄС, антидемпінгових заходів, ЄС вправі застосовувати до країни, яка імпортує товар, інші заходи торговельного характеру – компенсаційні заходи. Зазначимо, що застосування антидемпінгових та компенсаційних заходів направлено на боротьбу з несправедливою (недобросовісною) торговельною практикою. Застосування антидемпінгових заходів викликано діями третіх країн на внутрішньому ринку ЄС, вони мають нетарифний характер та полягають у запровадженні спеціального антидемпінгового мита.

У минулому ЄС досить широко застосовував антидемпінгові мита до українських поставок металургійної і безтарної хімічної продукції, але наразі такі заходи застосовуються набагато рідше, враховуючи, що українська промисловість уже не отримує перевагу від штучно низьких цін на енергетичні ресурси, що забезпечувало низьку собівартість виробництва [86, с. 56].

Застосування компенсаційних заходів викликано у зв'язку з несправедливим субсидуванням експорту на внутрішній ринок ЄС урядами країн-членів ЄС. При цьому регламенти ЄС забороняють вживати одні і ті ж заходи адміністративного характеру щодо одного й того ж товару (продукту).

Що стосується зростаючого імпорту, то правове регулювання такого явища також відноситься до торгового права ЄС. Встановлені законодавством ЄС заходи проти зростаючого імпорту є відповіддю на ситуацію, коли імпорт товарів зростає настільки за кількістю, що спричиняє, загрожує спричинити шкоди виробникам – суб'єктам господарювання ЄС. Заходами зростаючого імпорту виступають попередні захисні заходи.

Щодо держав членів СОТ заходи застосовуються за наявності одразу обох чинників. Заходи запроваджуються після попереднього проведення процедури розслідування. Однак, у разі екстрених випадків, коли шкода може стати непоправною або коли зростаючий імпорт спричинив або загрожує спричинити серйозної шкоди, протягом не більше 200 днів може бути запроваджено тимчасові попередні захисні заходи без процедури розслідування. Тимчасові заходи полягають у застосуванні підвищених порівняно з існуючим рівнем ставок мита [197, с. 163-164].

Іншою моделлю конкурентного законодавства світу є федеральне антитрестівське законодавство США. Визначається як американська модель. Характеризується вона багаторічним досвідом застосування, оскільки нею було сформовано цілу низку термінів, понять, які нині використовуються в чинному конкурентному законодавстві світу. Американська модель антитрестівського законодавства спрямована на інші відносини в сфері економічної конкуренції, а саме на відносини, пов'язані з монополізацією товарного ринку. Контроль за застосуванням положень щодо розвитку добросовісної конкуренції в кожному штаті Америки здійснюється спеціально уповноваженими на це конкурентними органами.

Як зазначає Л. Семенова США – єдина країна, де застосування антитрестівського законодавства здійснюють дві установи – Міністерство юстиції та Федеральна торгова комісія [45, с. 36].

Зазначимо, що в жовтні 2020 року АМК України було схвалено проєкт Меморандуму про співпрацю на 2020 – 2024 роки між АМК України й

Федеральною торговою комісією США щодо програми технічної допомоги «Конкурентні ринки».

В США не існує самостійної нормативно-правової основи захисту від недобросовісної конкуренції. Адміністративно-правовий захист ґрунтується на загальних нормах антитрестівського законодавства США та є його складовою частиною. Недобросовісна конкуренція розглядається як один із аспектів діяльності, спрямованої на обмеження економічної конкуренції на товарному ринку.

За законодавством США дії, спрямовані на обмеження економічної конкуренції відносяться до недобросовісної конкуренції. Відсутність чіткого визначення недобросовісної конкуренції є однією з особливостей, що й надає суду можливість для тлумачення та застосування цього поняття. Правові положення, що присвячені недобросовісній конкуренції й регулюють суспільні відносини у зв'язку з недобросовісною конкуренцією мають місце в численних законах, які діють у визначених сферах підприємницької діяльності. Закони США в сфері недобросовісної конкуренції забороняють недобросовісні дії між штатами, які можуть вводити суб'єктів в оману, забезпечують захист, в тому числі й судовий від заяв, які вводять в оману відносно товару, послуг інших осіб при здійсненні торгівлі. Нормативні акти дають чіткий (вичерпний) перелік проявів недобросовісної конкуренції, а також перелік тих дій, що до них не відносяться.

За антитрестівським законодавством недобросовісні конкурентні дії поділяються на недобросовісну конкурентну практику та недобросовісні конкурентні дії. До недобросовісної конкурентної практики антитрестівське законодавство відносить діяльність, яка спрямована на дискредитацію суб'єкта господарювання, виробництва, пакування товарів, неправомірне використання торгової марки, знака, розміщення недостовірної реклами, підміна товару на інший (завезення подібного товару та видання його за товар, який виробляє конкурент). Недобросовісними конкурентними діями законодавство США визначає підбурювання до невиконання зобов'язань, визначених в договорі,

розголошення комерційної таємниці, переманювання працівників конкурента тощо. Охорона від актів нечесної (недобросовісної) конкуренції базується в тому числі й на нормах звичаєвого права. В окремих штатах існують нормативно-правові акти, які мають антимонопольне спрямування та визначають суспільні відносини в сфері недобросовісної конкуренції.

Відтак, неправомірне використання ділової репутації суб'єктів господарської діяльності за законами США визнається недобросовісним конкурентним актом, а саме недобросовісною конкурентною практикою. Особлива увага також приділяється нечесним актам в економічній конкуренції як неправомірному використанню фірмового найменування конкурента – суб'єкта господарювання.

Щодо порівняльної реклами, то нині у США вона є дозволеною, проте до 1970 років діяли правила, що обмежували або забороняли проведення такої реклами. 1979 року було видано Заяву про політику Федеральної торгової комісії США у сфері порівняльної реклами, згідно з якою дозволяється використання правдивої обґрунтованої порівняльної реклами у конкурентній боротьбі підприємців [206, с. 40].

За антитрестівським законодавством США до недобросовісної конкуренції також належить здійснення демпінгового, субсидованого, масового імпорту.

Як відзначають автори, коли приймалися конкурентні норми, Європа не мала настільки інтегрованого ринку, як США у 1890 році. Хоча протягом 40 років застосування конкурентних норм ЄС у цій сфері був досягнутий значний прогрес, внутрішній ринок Європи все ще значно відрізнявся від єдиної структури американського ринку. Тому конкурентні норми повинні, в першу чергу, продовжувати сприяти розбудові цього інтегрованого ринку. Вони повинні застосовуватися однаково та гармонійно, а іноді і з врахуванням інших спільних політик [207, с. 11-12].

Отже, в світі виділяються різні моделі законодавства про захист економічної конкуренції. Наявність економічної конкуренції є характерною

ресою для товарного ринку зарубіжних країн, зокрема країн СНД, держав-членів ЄС та США. Прийняті в таких країнах законодавчі акти щодо економічної конкуренції направлені на розвиток добросовісної конкуренції в господарській діяльності, недопущення монополістичних правопорушень та недобросовісної конкуренції.

3.2. Актуальні проблеми адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні

Серед проблем адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні звернемо увагу на проблему, яка має місце в судовій практиці в сфері економічної конкуренції. Одними з таких проблем є питання правового регулювання юрисдикції оспорування рішень, розпоряджень АМК України, в тому числі, але не виключно, рішень АМК України про відмову в розгляді справи з приводу порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції.

Так, на сьогоднішній день суб'єкт підприємницької діяльності, який здійснює господарську діяльність в Україні, у разі порушення прав, інтересів іншими суб'єктами господарської діяльності, наділений можливістю в адміністративній формі звернутися до суб'єктів владних повноважень, зокрема до органів АМК України, за адміністративно-правовим захистом.

Законодавство про захист економічної конкуренції передбачає, що особа, права якої порушено, має право звернутися протягом 6 (шести) місяців з дня, коли вона дізналась, повинна була дізнатися про порушення своїх прав, до АМК України, його територіальних відділень із відповідною заявою. При цьому посадові особи АМК України за результатами розгляду заяви, якщо не виявлять ознак порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції, мають право відмовити такому суб'єкту господарської діяльності у здійсненні адміністративного захисту.

Так, відповідно до пункту 20 Правил розгляду справ у разі невиявлення ознак порушення законодавства про захист економічної конкуренції державний уповноважений, голова відділення відмовляють у розгляді справи, про що письмово повідомляється заявнику [93].

Відповідно з метою захисту своїх порушених прав органами АМК України суб'єкт господарської діяльності вправі звернутися до суду. Тобто отримати захист своїх прав та інтересів з боку судових органів.

Зазначимо, що відмова органів АМК України в розгляді справи з приводу порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції оформлюється останніми у формі відповідного листа. Таке рішення АМК України про відмову в розгляді справи відносно порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції у формі листа може бути оскаржено до суду.

У постанові Великої Палати ВС по справі № 910/23000/17 [209] суд звернув увагу, що АМК України в межах даної справи надав позивачу відповідь (формальну) про відмову в розгляді справи, що ґрунтувалася на суперечливій, а також на нерелевантній аргументації. Так як чинним законодавством України майже не врегульовано процедури, а також критеріїв, за якими АМК України ухвалює відповідні рішення про відкриття або відмову в розгляді справи. Суд наголосив, що рішення АМК України про відмову повинно бути вичерпним, ґрунтовним, а також має розкривати заявникові мотиви ухвалення. Дискреційні повноваження не мають використовуватися АМК України свавільно, а суду повинна бути надана можливість передивлятися рішення, прийняті на підставі реалізації таких дискреційних повноважень, які є запобіжником відносно корупції й свавільних рішень в умовах широкої дискреції державного органу. Приходячи до таких висновків, Велика Палата ВС виходила із важливості дотримання принципу належного врядування, а також унеможливлення свавільного використання дискреційних повноважень, які АМК України повинен враховувати при ухваленні своїх рішень, в тому числі й на стадії вирішення питання стосовно початку розгляду справи чи відмови в розгляді.

Велика Палата ВС наголосила, що в цій судовій справі було пред'явлено позовну вимогу не про спонукання АМК України до відкриття справи за заявою, а зокрема про скасування рішення АМК України про відмову в її розгляді. Велика Палата ВС також звернула увагу на тому, що АМК України повинен повторно розглянути відповідну заяву, а також ухвалити законне, обґрунтоване рішення про початок розгляду даної справи чи відмову в її розгляді.

Відтак зазначимо, що законодавство про захист економічної конкуренції наразі надає право суб'єкту господарювання оскаржувати до суду рішення органів АМК України, в тому числі рішення про відмову в розгляді справи з приводу порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції. Закріплюючи на законодавчому рівні таке право, законодавець передбачає також відповідний строк для оскарження таких рішень органів АМК України. Так, в законодавстві про захист економічної конкуренції передбачений двомісячний строк, обчислення якого починається з дня одержання суб'єктом господарської діяльності рішення АМК України.

Вважаємо за потрібне також звернути увагу, що в Оглядовому листі Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням конкурентного законодавства (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України)» [210] суд відмітив, що під час розгляду судових справ стосовно спорів, які пов'язані із застосуванням конкурентного законодавства України, виникло питання з приводу строку, протягом якого підлягають оскарженню рішення органів АМК України. Вищий господарський суд України зазначив, що розглядаючи такі судові спори, господарські суди виходили, насамперед, з того, що до вимог про визнання актів недійсними характерний загальний строк позовної давності тривалістю в 3 (три) роки. Суд дійшов висновку, що така практика не ґрунтується на законі, оскільки передбачений в частині 1 статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції» двомісячний строк є присікальним, а визначені в статті 223 ГК України строки

реалізації господарсько-правової відповідальності на такі правовідносини не поширюються.

Відтак, Вищий господарський суд України звернув увагу судів господарської юрисдикції на те, що під час оскарження рішень органів АМК України повинен застосовуватися не загальний трирічний строк позовної давності, закріплений в статті 223 ГК України та статті 257 ЦК України, а визначений спеціальною нормою в частині 1 статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції» двомісячний строк, який обчислюється з дня отримання суб'єктом господарської діяльності відповідного рішення. Такий двомісячний строк є присікальним та не може бути відновлений при його припусканні.

На думку О. Джуринського «цей строк видається достатньо мінімальним, оскільки особа протягом цього періоду може не встигнути підготуватися до розгляду справи у господарському суді (скласти позовну заяву, зібрати докази тощо). Він також суперечить положенням ЦК України про позовну давність» [25, с. 13].

Ми повністю погоджуємося з позицією автора та пропонуємо збільшити строк для здійснення суб'єктами господарської діяльності оскарження рішень АМК України про відмову в розгляді таких справ у сфері економічної конкуренції. Строк позовної давності пропонуємо визначити до 6 (шести) календарних місяців. Обчислення якого буде здійснюватися з дня, коли суб'єкт господарської діяльності дізнався про порушення АМК України своїх прав та законних інтересів. Запропонований нами шестимісячний строк, протягом якого суб'єкти господарювання вправі оскаржувати рішення АМК України про відмову в розгляді справи з приводу порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції ґрунтується, насамперед, на таких умовах: а) передбачення в КАС України [119] положення, відповідно до якого рішення органів АМК України про відмову в розгляді справи з приводу порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції відноситься до

юрисдикції адміністративних судів; б) в КАС України [119] визначений шестимісячний строк звернення до адміністративного суду.

Вважаємо також за потрібне зазначити, що законодавець на законодавчому рівні визначив питання юрисдикції оскарження рішень АМК України до господарського суду. Так, пунктом 7 частини 1 статті 20 ГПК України передбачено, що господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених частиною другою цієї статті), та інші справи у визначених законом випадках, зокрема, справи у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції, обмеженням монополізму в господарській діяльності, захистом від недобросовісної конкуренції, в тому числі у спорах, пов'язаних з оскарженням рішень АМК України, а також справи за заявами органів АМК України з питань, віднесених законом до їх компетенції, крім спорів, які віднесені до юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності [211].

Як вбачається з оглядових листів господарські суди підтримують позицію розгляду ними такої категорії справ.

Так, як наголошено в Оглядовому листі Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням конкурентного законодавства (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України)» [210] справи щодо спорів, які пов'язані з оскарженням рішень (розпоряджень) органів АМК України, підвідомчі господарським судам та, відповідно, підлягають розгляду за правилами ГПК України.

Вищий господарський суд України в Оглядовому листі «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням господарськими судами конкурентного законодавства (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України)» [212] також наголосив на тому, що господарський спір підлягає вирішенню господарським судом за таких умов:

- а) участь суб'єкта господарської діяльності в спорі;
- б) наявність між сторонами господарських правовідносин, врегульованих ЦК України, ГК України, іншими актами господарського, а також цивільного законодавства;
- в) наявність між сторонами спору про право, що виникає з відповідних правовідносин;
- г) наявність в законі правової норми, яка передбачає вирішення спору господарським судом;
- д) відсутність в законі правової норми, яка передбачає вирішення даного спору судом іншої юрисдикції.

В абзацах 1, 5 пункту 1 Постанови Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування конкурентного законодавства» [213] звертається увага на тому, що правовідносини, пов'язані з обмеженням монополізму, а також із захистом суб'єктів господарської діяльності від недобросовісної конкуренції, є предметом регулювання саме господарського законодавства, в тому числі ГК України, і відтак є господарськими, у зв'язку з чим справи, які виникають з таких правовідносин, відповідно до частини третьої статті 21 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» вирішуються господарськими судами.

Таким чином суб'єкт господарської діяльності має право звернутися саме до господарського суду з відповідною позовною заявою про скасування рішення АМК України, зокрема рішення про відмову в розгляді справи з приводу порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції. Свої вимоги в даному випадку суб'єкт господарської діяльності може мотивувати тим, що АМК України, отримавши відповідну заяву про порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції, не виконав належним чином покладені на нього законодавством завдання. Зокрема, АМК України не здійснив належну перевірку в діях конкурентна – суб'єкта господарювання ознак недобросовісної конкуренції.

Таким чином наразі спори із скасування рішень АМК України про відмову в розгляді справи з приводу порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції вирішуються господарськими судами за правилами ГПК України. Ми не підтримуємо такої позиції законодавця та вважаємо, що не є доцільним оскаржувати такі рішення АМК України до господарського суду.

На нашу думку, спори, пов'язані із скасуванням рішень АМК України про відмову в розгляді справи щодо порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції є публічно-правовими спорами та мають розглядатися судами адміністративної юрисдикції. Даний спір набуває ознак публічно-правового у зв'язку з наявністю серед суб'єктів спору суб'єкта владних повноважень чи його посадової особи та реалізації таким суб'єктом владних повноважень чи його посадовою особою у відповідних спірних правовідносинах владних управлінських функцій. Вважаємо, що прийняття АМК України рішення про відмову в розгляді справи у формі листа-повідомлення здійснюється на виконання владних управлінських повноважень, віднесених до його компетенції конкурентним законодавством України. У зв'язку з цим, спір про правомірність прийняття АМК України такого рішення є публічно-правовим, а тому, на наше переконання підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства [214, с. 117].

Вкажемо, що визначення публічно-правового спору міститься в пункті 2 частини 2 статті 4 КАС України. Законодавець під публічно-правовим спором пропонує розуміти «спір, у якому хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції, в тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій» [119].

Поняття публічного-правового спору також наводиться й в правовій науці. Зокрема, Ю. Педько наголошує, що під публічно-правовим спором розуміє «вид правових спорів, що виникає між учасниками публічно-правових відносин у зв'язку з порушенням, застосуванням чи тлумаченням норм

публічних галузей права. Суперечності, які характеризують зміст публічно-правового спору, виражаються в розбіжності чи відмінності правових позицій учасників публічно-правових правовідносин з приводу їх прав і обов'язків або законності правозастосовного (адміністративного) або нормативного акта. Такі розбіжності проявляються у тому, що адміністративними рішеннями, діями чи бездіяльністю порушені чи можливо порушені суб'єктивні права й обов'язки фізичних чи юридичних осіб, або з тим, що на них незаконно покладений будь-який юридичний обов'язок, або вони незаконно притягнуті до адміністративної чи дисциплінарної відповідальності. На думку автора, публічно-правовий спір характеризується тим, що:

1) це – спір про права та обов'язки суб'єктів публічно-правових відносин, який виникає у зв'язку зі здійсненням владних повноважень відповідними органами чи посадовими особами;

2) обов'язковою стороною публічно-правового спору повинен бути орган (посадова особа), який наділений публічно-владними повноваженнями; сторонами можуть виступати і два органи публічної влади, наприклад у спорах з питань компетенції;

3) підставою його ініціювання може бути факт оскарження фізичними або юридичними особами дій чи бездіяльності органів публічної влади;

4) ініціюється юридично значущою заявою (позовом), яка передбачена відповідними нормами права (наприклад, КАС України) і оформляє відповідні вимоги до однієї із сторін спору;

5) як законодавчу основу розгляду і вирішення покладено право на оскарження неправомірних дій, що включає три правомочності: право на захист суб'єктивних прав від будь-якого незаконного зазіхання чи обмеження; право вимагати від держави, її органів дотримуватись і охороняти гарантовані законом права, свободи, інтереси, право звернутися до примусової сили держави для захисту прав і законних інтересів від неправомірних дій (бездіяльності) суб'єктів публічно-правових відносин;

б) вирішується в межах певних правових процедур та компетентним юрисдикційним органом (органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, судами загальної юрисдикції, у тому числі спеціалізованими адміністративними судами) шляхом визнання неправомірним чи/і незаконним нормативно-правового чи індивідуального адміністративного акта і відновлення порушеного права» [37, с. 771].

Разом із цим, пунктом 1 частини 1 статті 19 КАС України визначено, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах, зокрема спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження [119].

Як вбачається з викладеного, адміністративним судам підвідомчі публічно-правові спори за участю суб'єктів владних повноважень. Визначення поняття суб'єктів владних повноважень розглядалося дисертантом в підрозділі 2.1. цієї роботи. Не вбачаємо за доцільне повторювати положення. Лише зазначимо, що їх визначення закріплені на законодавчому рівні, зокрема в пункті 1 частини 1 статті 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [120] та пункті 7 частини 1 статті 4 КАС України [119].

Відмітимо, що законодавець, надаючи визначення поняття «суб'єкт владних повноважень» оперує терміном «публічно-владні управлінські функції». Для цілей та завдань адміністративного судочинства під публічно-владною управлінською функцією мається на увазі діяльність суб'єктів владних повноважень, пов'язана з виконанням, покладених на них Основним Законом та іншими законами України, завдань. Зазначимо, що публічно-владні управлінські функції в сфері економічної конкуренції здійснюють суб'єкти владних повноважень, зокрема, АМК України та його органи [214, с. 119]. Відтак, в нашому випадку суб'єктами владних повноважень в сфері економічної конкуренції є органи АМК України.

Як наголошено в статті 1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» [82] АМК України є державним органом зі спеціальним статусом, мета діяльності якого полягає у забезпеченні здійснення державного захисту економічної конкуренції в господарській діяльності та в сфері державних закупівель.

Законодавство про захист економічної конкуренції також визначає, що АМК України наділений повноваженнями приймати відповідні рішення за результатами розгляду заяв суб'єктів господарської діяльності та справ з приводу порушення законодавства про захист економічної (недобросовісної) конкуренції. Визначені повноваження АМК України закладені в пункті 2 частини 1 статті 7 та пункті 1 частини 1 статті 16 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» [82]. Зокрема, в пункті 2 частини 1 статті 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» [82] наголошується на тому, що АМК України має повноваження приймати передбачені на законодавчому рівні в сфері економічної конкуренції розпорядження, а також рішення за заявами та справами, перевіряти та переглядати рішення по справах, надавати висновки щодо кваліфікації дій згідно з законодавством про захист економічної конкуренції .

Відповідно до пункту 1 частини 1 статті 16 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» [82] державний уповноважений АМК України наділений повноваженнями здійснювати розгляд заяви, а також справи з приводу порушення законодавства про захист економічної конкуренції, надання відповідного дозволу, надання попередніх висновків відносно узгоджених дій, концентрації суб'єктів господарської діяльності, приймати розпорядження про початок розгляду справи чи надавати відповідь про відмову в розгляді такої справи, організувати, а також проводити відповідні розслідування, дослідження за такими заявами, справами, закривати провадження по справах незалежно від їх підвідомчості іншим органам АМК України, а також вносити, передавати їх на розгляд іншим органам АМК України для прийняття відповідного рішення.

Отже, з огляду на положення частини 1 статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції» та пункту 7 частини 1 статті 20 ГПК України справи зі спорів, пов'язаних з скасуванням рішень АМК України про відмову в розгляді справи з приводу порушення законодавства щодо захисту від недобросовісної конкуренції підвідомчі, зокрема, господарським судам й підлягають розгляду за правилами ГПК України. Виходячи із правової природи такої категорії справ, суб'єктного складу спору, владних управлінських функцій АМК України та його органів в сфері економічної конкуренції, на нашу думку, вирішення публічно-правових спорів з АМК України як суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень про відмову в розгляді справи з приводу порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції має відноситися до юрисдикції адміністративних судів та розглядатися за правилами КАС України [214, с. 120].

Висновки до розділу 3

Проведене дослідження особливостей адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції дозволило отримати такі висновки:

1. З'ясовано, що законодавство про захист економічної конкуренції ЄС визначається як європейська модель. Найбільше увага приділена недобросовісній конкуренції. Вказано, що несумісними з внутрішнім ринком ЄС є угоди, рішення об'єднань, картельна практика, надання державної допомоги, зловживання монопольним становищем, що можуть впливати на здійснення торгівлі між державами-членами ЄС, а також перешкоджати, обмежувати, спотворювати економічну конкуренцію.

Наголошено, що адміністративно-правовому забезпеченню економічної конкуренції в ЄС характерне здійснення Радою ЄС та Комісією ЄС адміністративних процедур в сфері економічної конкуренції. Вжиті під час здійснення процедур заходи застосовуються до товарів, що походять з держав-членів ЄС або інших країн та завдають, можуть завдати шкоди вітчизняній

промисловості ЄС. Зазначено, що Комісія ЄС як уповноважений суб'єкт адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції надає дозволи на концентрацію, накладає на суб'єктів господарювання штрафи за недотримання правил економічної конкуренції, проводить розслідування ймовірного порушення правил економічної конкуренції, проводить антидемпінгові, антисубсидійні розслідування, контролює надання державами-членами ЄС державної допомоги суб'єктам господарської діяльності. Визначено, що на Комісію ЄС також покладені функції дозволяти угоди, які мають антиконкурентні ознаки та є забороненими на внутрішньому ринку ЄС.

Досліджено, що підвалини політики щодо регулювання правил економічної конкуренції, зокрема укладення угод, прийняття рішень об'єднаннями, обмежувальна практика, контроль за концентрацією, зловживання монопольним домінуючим становищем, надання державної допомоги закладені в установчих документах ЄС. Законодавчу основу здійснення демпінгового, субсидованого імпорту країнами-членами ЄС не формують положення законодавства про захист економічної конкуренції ЄС. Такі дії в економічній конкуренції регулюються положеннями торгового права ЄС та є недобросовісною конкуренцією. Дійшли висновку, що в ЄС нормативно-правова основа економічної конкуренції розвивалася в іншому напрямі, порівняно з США.

Підкреслено, що іншою моделлю законодавства про захист економічної конкуренції є антитрестівське законодавство США. Законодавчими актами США було сформовано цілу низку термінів, понять в сфері економічної конкуренції, які застосовуються нині в законодавчих актах зарубіжних країн світу. Визначено, що модель антитрестівського законодавства США більше спрямована на суспільні відносини, пов'язані з монополістичними правопорушеннями на ринку. Акцентовано увагу, що в США, в першу чергу, було поставлене завдання подолати монополістичні правопорушення, а в ЄС особлива увага була приділена започаткуванню нормативно-правової основи

захисту від недобросовісної конкуренції. Досліджено, що положення, присвячені недобросовісній конкуренції США та, які регулюють відносини, пов'язані з нею, закріплені в законодавчих актах, що поширюються на визначені сфери господарської діяльності. Такі законодавчі акти США містять перелік проявів недобросовісної конкуренції, а також перелік актів, які не відносяться до недобросовісної конкуренції. Антитрестівське законодавство США виокремлює недобросовісну конкурентну практику й недобросовісні конкурентні дії, які мають свої відмінні риси.

Зазначено, що в країнах СНД нормативно-правова основа забезпечення економічної конкуренції відноситься до різних галузей права. Законодавчі акти в сфері економічної конкуренції містять спеціальні закони, які регулюють окремі сфери діяльності. Визначено, що майже в усіх державах СНД прийняті законодавчі акти з питань антимонопольної діяльності та недобросовісної конкуренції є самостійними спеціальними законами в сфері економічної конкуренції. Підкреслено, що особливістю законодавства про захист економічної конкуренції в певних напрямках, зокрема зловживання домінуючим становищем на товарному ринку, недобросовісна конкуренція, порушення законодавства про захист економічної конкуренції органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, антиконкурентні угоди держав-учасників СНД є формування ідентичних правил їх правового регулювання, що в результаті відіграють позитивну роль у створенні однорідного конкурентного середовища на території СНД.

2. Визначено, що справи щодо оскарження рішень АМК України про відмову в розгляді справи з приводу порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції розглядаються господарськими судами. Наголошено на недоцільності віднесення такої категорії справ до юрисдикції господарських судів. Запропоновано доповнити частину 1 статті 19 КАС України пунктом 16 наступного змісту:

«16) спорах з приводу оскарження рішень органів Антимонопольного комітету України про відмову в розгляді справи щодо порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції.».

В тому числі запропоновано пункт 7 частини 1 статті 20 ГПК України викласти в такій редакції:

«7) справи у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції, обмеженням монополізму в господарській діяльності, захистом від недобросовісної конкуренції, в тому числі у спорах, пов'язаних з оскарженням рішень Антимонопольного комітету України, а також справи за заявами органів Антимонопольного комітету України з питань, віднесених законом до їх компетенції, крім спорів, які віднесені до юрисдикції адміністративних судів та Вищого суду з питань інтелектуальної власності;».

Звернуто увагу на доцільності збільшення строк позовної давності для оскарження рішення АМК України про відмову в розгляді справи з приводу порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції до шести календарних місяців.

Викладене, на нашу думку, має сприяти покращенню нормативно-правової основи адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні.

ВИСНОВКИ

Дисертація є комплексним дослідженням, в якому міститься теоретичне узагальнення, а також нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні сутності адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні. Дослідження виконане на основі аналізу чинного законодавства України про захист економічної конкуренції та практики його застосування, теоретичного осмислення наукових праць із різних галузей права, зокрема адміністративного, конкурентного, господарського, цивільного та зарубіжного. За результатами проведеного системного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій, рекомендацій, спрямованих на вдосконалення адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні.

1. Під економічною конкуренцією як об'єктом адміністративно-правового забезпечення запропоновано розуміти добросовісну та недобросовісну конкуренцію суб'єктів господарювання на національному ринку й у сфері зовнішньоекономічної діяльності. З'ясовано, що засобами адміністративного права можуть бути упереджені та припинені такі антиконкурентні дії в економічній конкуренції: дії, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності; неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарської діяльності; створення перешкод суб'єкту господарської діяльності у процесі економічної конкуренції та досягнення неправомірних переваг в економічній конкуренції; неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці; антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарської діяльності; зловживання монопольним домінуючим становищем на ринку; антиконкурентні дії органів влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління та контролю; обмежувальна та дискримінаційна діяльність суб'єктів господарської діяльності, об'єднань; демпінговий імпорт; субсидований імпорт; зростаючий імпорт.

2. Завданнями адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні визначено підтримку, розвиток, захист, охорону економічної конкуренції, недопущення обмеження монополізму в господарській діяльності, захист національних й іноземних суб'єктів господарської діяльності від антиконкурентних дій (монопольних правопорушень, недобросовісної конкуренції) в економічній конкуренції. Наголошено на необхідності розмежування охорони та захисту економічної конкуренції в Україні.

Змістом адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні названо застосування правових та організаційних заходів, адміністративного примусу. До правових заходів віднесено розробку та видання нормативних актів з питань організації діяльності суб'єктів владних повноважень щодо охорони і захисту економічної конкуренції, надання попередніх висновків стосовно узгоджених дій, концентрації суб'єктів господарювання, надання дозволу на такі дії, прийняття попередніх рішень у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Заходами організаційного характеру є інформування про стан економічної конкуренції в Україні, про прийняті нормативні акти та індивідуальні рішення у справах про захист економічної конкуренції, здійснення посадовими особами уповноважених суб'єктів особистого прийому, призначення експертизи, здійснення огляду приміщень, транспортних засобів. Заходами адміністративного примусу названо прийняття рішення про припинення недобросовісної конкуренції, блокування цінних паперів, скасування дозволу на узгоджені дії, концентрацію, примусовий поділ суб'єкта господарської діяльності, накладення штрафу.

3. Визначено, що нормативно-правовою основою забезпечення економічної конкуренції в Україні є принципи та правила, закріплені в Конституції України, міжнародних (міжурядових, міжвідомчих) договорах, угодах України з іншими державами, міжнародних правових актах, ратифікованих Україною, законодавчих актах України, нормативно-правових

актах Президента України, Кабінету Міністрів України, а також у виданих відповідно до них нормативно-правових актах Антимонопольного комітету України.

4. Встановлено, що система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні є досить розгалуженою. Кожен із суб'єктів має специфічні повноваження, які реалізовує за певним напрямом здійснення адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні. На підставі аналізу правового статусу суб'єктів адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції запропоновано розрізнити суб'єктів загальної компетенції та суб'єктів спеціальної компетенції.

Доведено необхідність реорганізації Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі і створення центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, що здійснюватиме адміністративно-правове забезпечення економічної конкуренції у сфері зовнішньоекономічної діяльності. До компетенції новоствореного органу запропоновано віднести здійснення антидемпінгових, антисубсидійних і спеціальних розслідувань.

Запропоновано такі концептуальні основи реформування інституційного забезпечення економічної конкуренції у сфері зовнішньоекономічної діяльності: суб'єктом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності визначити систему органів Антимонопольного комітету України; віднести до компетенції Кабінету Міністрів України як органу державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності контроль за узгодженими діями, концентрацією суб'єктів господарської діяльності України й іноземних суб'єктів господарювання; віднести до компетенції Антимонопольного комітету України здійснення контролю за додержанням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності законодавства про захист економічної конкуренції та захист від недобросовісної конкуренції.

5. Адміністративні процедури забезпечення економічної конкуренції запропоновано поділити за двома критеріями: 1) за змістом (дозвільні, контрольні-наглядові, юрисдикційні, відновлювальні); 2) за метою

застосування (охоронні та захисні). До захисних адміністративних процедур віднесено ті, що спрямовані на виявлення та усунення порушень законодавства про захист економічної конкуренції, в тому числі процедуру розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, антидемпінгову процедуру, антисубсидійну процедуру, спеціальну процедуру. Охоронними адміністративними процедурами визначено ті, що застосовуються з метою попередження, запобігання вчиненню порушень законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема процедуру надання дозволу на концентрацію, процедуру надання дозволу на узгоджені дії, процедуру надання попередніх висновків щодо узгоджених дій, процедуру надання попередніх висновків щодо концентрації, процедуру надання висновків про можливість оренди цілісного майнового комплексу підприємства.

6. Зазначено, що заходи адміністративного примусу як засоби захисту економічної конкуренції в досліджуваній сфері застосовуються у зв'язку з наявністю реальної або потенційної загрози порушення економічної конкуренції чи фактичним учиненням порушення законодавства у сфері економічної конкуренції. Такі заходи застосовуються поза волею об'єкта впливу, мають на меті, перш за все, профілактику порушень конкурентного законодавства, попередження їх учинення, полягають в організаційних або майнових обмеженнях суб'єкта господарювання. Наголошено, що заходи адміністративного примусу як засоби адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції мають комплексний характер, підстави та порядок їх застосування визначено адміністративним, митним, інформаційним, конкурентним законодавством. Заходи адміністративного примусу у сфері економічної конкуренції мають подвійну спрямованість: можуть бути застосовані як до суб'єктів господарювання, так і до посадових осіб органів публічної адміністрації.

7. З'ясовано напрями імплементації кращих зарубіжних практик у національну систему адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні. Визначено, що така імплементація на сьогодні є досить

важливою, оскільки конкурентне законодавство України характеризується неузгодженістю та колізіями. У зв'язку з цим, запропоновано прийняти в Україні самостійні спеціальні закони, які регулюватимуть окремі сфери діяльності в економічній конкуренції, як це передбачається в країнах СНД. Акцентовано увагу на доцільності прийняття в Україні єдиного кодифікованого нормативно-правового акту про адміністративну відповідальність, що визначав би види, підстави та межі застосування заходів адміністративної відповідальності в сфері економічної конкуренції.

Вдосконалення також потребує питання проведення антидемпінгового, антисубсидійного та спеціального розслідування, оскільки воно не відповідає міжнародній практиці СОТ та ЄС. На відміну від ЄС та СОТ, як вже було вказано в Україні проведення розслідування здійснюється Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, Державною митною службою України та Міжвідомчою комісією з міжнародної торгівлі. В основному воно приводить до дублювання цими органами функцій один одного та до збільшення строків їх проведення. Тому наголошено на доцільності приведення даного питання у відповідність із законодавством СОТ та ЄС, а саме внести зміни до основних законів в цій сфері в частині надання повноважень проведення розслідувань лише одному компетентному органу в області міжнародної торгівлі – Міжвідомчій комісії з міжнародної торгівлі як центральному органу виконавчої влади зі спеціальним статусом.

8. З'ясовано, що одними із найактуальніших проблем адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні є питання визначення на законодавчому рівні юрисдикції справ про оскарження так званих «відмовних» рішень Антимонопольного комітету України в судовому порядку, зокрема рішень про відмову в розгляді справи щодо порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції. Звернуто увагу на закріпленій в законі строк звернення до суду для оскарження таких «відмовних» рішень Антимонопольного комітету України. Наголошено на доцільності запровадження шестимісячного строку звернення до суду за

оскарженням рішень про відмову в розгляді справи щодо порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції. Підкреслено, що актуальними проблемами в Україні в сфері економічної конкуренції є також неналежне визначення на законодавчому рівні системи органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, невизначеність правового статусу Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі, а також Комісії з питань оцінки позитивних і негативних наслідків узгоджених дій, концентрації. Звернуто увагу на проблемі щодо не визначення строків розгляду Кабінетом Міністрів України справ з приводу надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Case-law of European Court of Human Rights «A. Menarini Diagnostics S.r.l. v. Italy» on September 27, 2011. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=002-385>
2. Борсук Н. Я. Адміністративний примус у сфері захисту економічної конкуренції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2012. 203 с.
3. Журик Ю. В. Розгляд Антимонопольним комітетом України справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Київ, 2004. 209 с.
4. Кулішенко В. С. Захист від неправомірного використання ділової репутації суб'єктів господарювання у конкуренції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Донецьк, 2003. 18 с.
5. Лук'янець В. С. Правове регулювання відносин конкуренції в Євросоюзі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2008. 17 с.
6. Харченко П. Г. Адміністративно-правові заходи забезпечення захисту від недобросовісної конкуренції в діяльності органів Антимонопольного комітету України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2005. 203 с.
7. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січн. 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
8. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11 січн. 2001 р. № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
9. Про затвердження Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання (Положення про концентрацію) : Розпорядження Голови Антимонопольного комітету України від 19 лют. 2002 р. № 33-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-02>
10. Корчак Н. М. Загальні положення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 2. С. 7–9.
11. Смирнова К. В. Захист прав людини та добросовісна конкуренція – нові механізми судового захисту. *Актуальні проблеми міжнародних відносин* :

зб. наук. праць. Вип. 117. Ч. I (у двох томах). Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2013. 157 с.

12. Бакалінська О. О. Правове забезпечення добросовісної конкуренції в Україні: проблеми теорії і практики : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.04. Київ, 2015. 32 с.

13. Pasichnyk V. V. Good faith (bona fides) principle in the field of protection of economic competition in the course of foreign economic activities. *Legal practice in EU countries and Ukraine at the modern stage : proceedings of International scientific and practical conference (January 25 – 26, 2019, Arad)*. Arad : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2019. P. 416–419.

14. Журик Ю. В. Поняття та види недобросовісних дій у конкуренції. *Предпринимательство, хозяйство и право*. 2000. № 2. С. 10–12.

15. Шаркова І. М. Методологічні проблеми дослідження добросовісності (bona fides) у римському праві. *Проблеми філософії права*. 2008-2009. Т. VI-VII С. 210–214.

16. Світличний О. П. Засоби індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг в Україні та державах ЄС: порівняльно-правова характеристика. *Гармонізація приватно-правового законодавства України із законодавством країн ЄС : збірн. стат. і тез IX Міжнар. цивілістичного форуму (11–12 квітня 2019 р., м. Харків)*. Київ : Знання України, 2019. С. 458-465.

17. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 берез. 1883 р. Зібрання чинних міжнародних договорів України. 1990. № 1. 320 с.

18. Шкляр С. Міжнародно-правові засади охорони та захисту промислової власності від недобросовісної конкуренції. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 4. С. 19–23.

19. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 7 черв. 1996 р. № 236/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр>

20. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січн. 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

21. Про особливості застосування положень законодавства про захист від недобросовісної конкуренції у зв'язку з набранням чинності Законом України від 18.12.2008 № 689-VI «Про внесення змін до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»: інформаційний лист Антимонопольного комітету України від 17 лют. 2009 р. № 54/01. URL: <http://www.arbitr.gov.ua/news/716/>

22. Пасічник В. В. Інтелектуальна власність та недобросовісна конкуренція в сфері зовнішньоекономічної діяльності: погляд на питання адміністративно-правового регулювання. *Інтеграція юридичної науки і практики як основа сталого розвитку правової системи* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (8–9 листопада 2019 р., м. Дніпро). Дніпро : Дніпровський гуманітарний університет, 2019. С. 110–113.

23. Світличний О., Шморгун В. Кваліфікуючі ознаки незаконного використання засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 150–154.

24. Безух О. В. Захист від недобросовісної конкуренції у сфері промислової власності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Донецьк, 2001. 19 с.

25. Джуринський О. О. Захист від недобросовісної конкуренції (цивільно-правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2010. 18 с.

26. Коваль І. Ф. Право на ділову репутацію суб'єктів господарювання і його позасудовий захист від неправомірного використання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Донецьк, 2005. 20 с.

27. Котюк В. О. Теорія права : курс лекцій : навч. посіб. для юрид. фак. вузів. Київ : Вентурі, 1996. 208 с.

28. Загальна теорія держави і права / за ред. В. В. Копейчикова. Київ : Юрінком, 1997. 320 с.

29. Енциклопедія цивільного права України / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; відп. ред. Я. М. Шевченко. Київ : Ін Юре, 2009. 952 с.

30. Кулішенко В. С. Ознаки недобросовісної конкуренції. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 9. С. 32–35.

31. Мельниченко О. І. Захист від недобросовісної конкуренції у сфері інтелектуальної власності. *Інтелектуальна власність в Україні: проблеми теорії і практики* : зб. наук. статей. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. С. 233–263.

32. Пасічник В. Поняття звичаю в контексті визначення недобросовісної конкуренції у сфері зовнішньоекономічної діяльності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 6. Т. 2. С. 82–87.

33. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квіт. 1991 р. N 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

34. Кондратьєв В. О. Господарське законодавство : навч. посіб. : для слухачів економічних спеціальностей. Київ : Видавництво «Ліп-К», 2009. 468 с.

35. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту : Закон України від 22 груд. 1998 р. № 330-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-14>

36. Жук Л. А., Жук І. Л., Неживець О. М. Господарське право : підруч. Київ : Кондор, 2009. 434 с.

37. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Вид-во «Юридична думка», 2012. 1020 с.

38. Кочергіна О. М. Міжнародно-правове регулювання антидемпінгу на багатосторонній основі в системі ГАТТ/СОТ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2004. 16 с.

39. Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947) від 30 жовт. 1947 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_264

40. Генеральна угода про тарифи й торгівлю 1994 року від 15 квіт. 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_003

41. Угода про застосування статті VI Генеральної угоди про тарифи й торгівлю 1994 року від 15 квіт. 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_010

42. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту: Закон України від 22 груд. 1998 р. № 331-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-14>

43. Право Європейського Союзу. Особлива частина : навч. посіб. / за ред. М. Р. Аракеяна, О. К. Вишнякова. Київ : Істина, 2010. 528 с.

44. Осика С. Г. Правове регулювання імпорту: антидемпінгові заходи : монографія. Київ : Благодійна організація «Центр дослідження СОТ розвитку торгового права і практики». 2003. 448 с.

45. Семенова Л. Н. Антимонопольне і конкурентне право : курс лекцій. Київ : Вид-во Європейського ун-ту фінансів, інформ. систем, менеджменту і бізнесу, 1999. 136 с.

46. Пасичник В. Понятие недобросовестной конкуренции в сфере внешнеэкономической деятельности согласно законодательству Украины. *Новите предизвикателства пред правото* : сборник с доклади Научна конференция, проведена в рамките на Лятната научна сесия на Юридическия факултет във Варненския свободен университет «Черноризец Храбър» (21–22 юни 2013, г. Варна). 2014. С. 138–140.

47. Безух О. Захист від недобросовісної конкуренції як інститут конкурентного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 7. С. 32–35.

48. Дручек О. М. Поняття адміністративно-правового забезпечення прав, свобод та інтересів дитини органами внутрішніх справ України. *Форум права*. 2013. № 2. С. 123–128.

49. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. 1440 с.

50. Пасічник В. Сутність адміністративно-правового забезпечення захисту економічної конкуренції. *Юридичний бюлетень*. 2019. Вип. 11(11). Ч. 2. С. 54–60.

51. Харитонов Є. О. Концепт «правове забезпечення» в контексті правової адаптації до умов внутрішнього ринку Європейського Союзу. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Т. 16. Одеса : Юрид. л-ра, 2015. С. 35–43.

52. Гумін О. М., Пряхін Є. В. Адміністративно-правове забезпечення: поняття та структура. *Наше право*. 2014. № 4. С. 46–50.

53. Бойко В. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 96–100.

54. Головка В. А. Адміністративно-правове забезпечення захисту соціальних та економічних прав учасників дорожнього руху в Україні: проблеми теорії та практики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2011. 20 с.

55. Теремецький В. І., Аврамова О. Є. Загальна характеристика адміністративно-правового забезпечення податкових відносин у сфері оподаткування житлової нерухомості. *Наше право*. 2012. № 1. Ч. 1. С. 43–49.

56. Матвійчук А. Адміністративно-правове забезпечення державної регуляторної політики. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 1. С. 108–111.

57. Теремецький В. І., Муляр Г. В. Адміністративно-правове забезпечення акредитації закладів охорони здоров'я. *Юридичний бюлетень*. 2019. Вип. 11. Ч. 2. С. 103–110.

58. Теремецький В. І. Удосконалення адміністративно-правового забезпечення відносин у сфері житлово-комунального господарства. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 2. С. 59–64.

59. Пасічник В. Окремі питання захисту суб'єктів господарської діяльності України від недобросовісної конкуренції під час здійснення

зовнішньоекономічної діяльності. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 8(8). С. 220–226.

60. Ніколенко Л. М. Захист прав та інтересів суб'єктів господарювання в умовах реформування законодавства. *Економіка та право*. 2017. № 2(47). С. 19–24.

61. Федоренко Т. В. Форми та способи захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 5. С. 140–143.

62. Головань І. В. Правова робота у механізмі захисту прав суб'єктів підприємництва : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Донецьк, 2003. 16 с.

63. Словник української мови : в 11 томах. Т. 5. 1974. 840 с.

64. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

65. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол. : В. Я. Тацій (голова), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. 2-ге вид. переробл., допов. Харків : Право, 2011. 1128 с.

66. Плетньова О. Сутність спеціальних процесуальних засад діяльності Антимонопольного комітету України й особливості їх правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 11. С. 127–130.

67. Ромащенко І. Співвідношення термінів «охорона» та «захист»: теоретичний та практичний цивільно-правові аспекти. *Юридична Україна*. 2013. № 8. С. 57–61.

68. Теремецький В. І. Окремі питання правової охорони і захисту прав споживачів за договором роздрібної купівлі-продажу. *Держава і право* : зб. наук. праць. Серія Юридичні науки. Вип. 69. Київ, 2015. Вип. 69. С. 202–213.

69. Фролов Ю. М. Суб'єкти адміністративного права: сутність та підстави класифікації. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2012. № 25. С. 549–557.

70. Pasichnyk V. Regulatory support for the protection of economic competition in Ukraine. *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. Vol. 7. Iss. 4. P. 203–211.
71. Мельниченко Б. Правова основа організації та діяльності органів публічного управління в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 174–177.
72. Лапкін А. В. Основи прокурорської діяльності в Україні : навч. посіб. у схемах. Вид. 3-тє, змін. та допов. Харків : Право, 2015. 148 с.
73. Бакірова І. О. Державно-правовий механізм забезпечення конституційного права людини і громадянина на судовий захист та місце органів юстиції України у здійсненні правосуддя. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_9254
74. Рогова О. Г. Нормативна основа надання адміністративних послуг. *Теорія та практика державного управління*. 2014. Вип. 3. С. 36–42.
75. Шуст Г. П. Адміністративно-правова охорона земельних ресурсів України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 301 с.
76. Журик Ю. В. Антимонопольно-конкурентне право України : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 272 с.
77. Адміністративне право : навч. посіб. для здобув. вищ. освіти / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, В. В. Зуй та ін. Вид. 4-те, допов. та перероб. Харків : Право, 2019. 186 с.
78. Мельник Р. С., Мосьондз С. О. Адміністративне право України (у схемах та коментарях) : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер; Буква Закону, 2018. 344 с.
79. Теорія держави та права : посіб. для підгот. до іспитів / С. М. Щербина, Р. А. Калюжний, Н. М. Пархоменко, С. М. Легуша. 2-ге вид. виправ. та перероб. Київ : Видавництво ПАЛИВОДА А.В., 2006. 176 с.
80. Теремецький В. І. Роль Конституції України в регулюванні податкових відносин. *Конституція України – основа розбудови правової демократичної соціальної держави та формування правової системи* : матер.

Всеукр. наук.-практ. конф. (23–24 черв. 2011 р., м. Харків). Харків : Право, 2011. С. 394–397.

81. Мельник Р. С. Загальне адміністративне право в питаннях і відповідях : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 308 с.

82. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26 лист. 1993 р. № 3659-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>

83. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну : Закон України від 22 груд. 1998 р. N 332-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-14>

84. Підприємницьке право України : підруч. / за заг. ред. Р. Б. Шишки. Харків : Вид-во Ун-ту внутр. справ : Еспада, 2000. 480 с.

85. Дахно І. І. Антимонопольне право : курс лекц. Київ : Четверта хвиля, 1998. 352 с.

86. Поглиблення відносин між ЄС та Україною : посіб. / за ред. М. Емерсона, В. Мовчан. 2 вид. Київ : ФОП Лопатіна О. О., 2018. 276 с.

87. Атамась Г. О., Шелепов А. П., Якутка А. М. Правознавство : навч. посіб. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2004. 252 с.

88. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. : Т. 1. Загальна частина / ред. колег. В. Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. 592 с.

89. Про Основні напрями конкурентної політики на 1999 – 2000 роки та заходи щодо їх реалізації : Указ Президента України від 26 лют. 1999 р. № 219/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219/99>

90. Про Основні напрями конкурентної політики на 2002 – 2004 роки : Указ Президента України від 19 лист. 2001 р. № 1097/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1097/2001>

91. Про затвердження Порядку надання Кабінетом Міністрів України дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання : Постанова

Кабінету Міністрів України від 28 лют. 2002 р. № 219. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/219-2002-п>

92. Про затвердження Положення про порядок подання заяв до органів Антимонопольного комітету України про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання : Розпорядження Антимонопольного комітету України від 12 лют. 2002 р. № 26-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0238-02>

93. Про затвердження Тимчасових правил розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства України : Розпорядження Антимонопольного комітету України від 19 квіт. 1994 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0090-94>

94. Декларація про державний суверенітет України від 16 липн. 1990 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>

95. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 черв. 2004 р. № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>

96. Угода про субсидії та компенсаційні заходи від 15 квіт. 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_015

97. Угода про захисні заходи від 15 січн. 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_016

98. Теремецький В. І., Дуліба Є. В. Роль СОТ в регулюванні світової торгівлі медичними засобами та приладами під час пандемії COVID-19. *Право і безпека*. 2020. № 1. С. 146–152.

99. Угода про узгодження антимонопольної політики від 12 берез. 1993 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_024

100. Угода про принципи зближення господарського законодавства держав-учасниць Співдружності від 09 жовт. 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_001

101. Договір про зону вільної торгівлі від 18 жовт. 2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_n25

102. Угода про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Молдова від 13 лист. 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_073

103. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Таджикистан про вільну торгівлю від 06 липн. 2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/762_008

104. Угода між Урядом України та Урядом Азербайджанської Республіки про вільну торгівлю від 28 липн. 1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/031_518

105. Угода між Урядом України та Урядом Киргизької Республіки про вільну торгівлю від 26 трав. 1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417_003

106. Угода між Урядом України й Урядом Республіки Узбекистан про вільну торгівлю від 29 груд. 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/860_003

107. Угода між Урядом України та Урядом Туркменистану про вільну торгівлю від 05 лист. 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/795_523

108. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Вірменія про вільну торгівлю від 07 жовт. 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/051_001

109. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Казахстан про вільну торгівлю від 17 верес. 1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398_008

110. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Беларусь про вільну торгівлю від 17 груд. 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/112_007

111. Угода про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ від 24 черв. 2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_456

112. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і

їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21 берез. 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

113. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 трав. 1969 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118

114. Безух О. Особливості правового статусу суб'єктів відносин у сфері захисту економічної конкуренції. *Юридична думка*. 2013. № 6. С. 91–96.

115. Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів від 18 черв. 2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-09

116. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України № 810/98 від 22 липн. 1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98>

117. Голосніченко І. П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття) : посіб. Ірпінь, 1998. 112 с.

118. Курс адміністративного права України : підруч. / за ред. О. В. Кузьменка. 3-тє вид., допов. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 904 с.

119. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06 липн. 2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

120. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січн. 2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

121. Про адміністративну процедуру : проект Закону. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68834

122. Гуржій Т. О. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : КНТ, Харків : Бурун і К, 2011. 680 с.

123. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 берез. 2011 р. № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>

124. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лют. 2014 р. № 794-VII. URL. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>

125. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. : Т. 2. Особлива частина / ред. колег. В. Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ : Юридична думка, 2005. 624 с.

126. Про систему центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 12 груд. 1999 р. № 1572/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1572/99>

127. Про загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади України : Указ Президента України від 12 берез. 1996 р. № 179/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179/96>

128. Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України : постанова Кабінету Міністрів України № 459 від 20 серп. 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/838-2019-п>

129. Юшина С. І. Державне регулювання зовнішньої торгівлі в Україні : монографія. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2007. 149 с.

130. Митний кодекс України : Закон України від 13 берез. 2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

131. Бондар Ю. М., Гусарев С. Д., Кудін С. В. Основи правознавства. Практикум : навч. посіб. для учнів загальн. шкіл, гімназій, ліцеїв та вступників до юридичних закладів освіти. Київ : Атіка, ТОВ «Ельга-Н», 2004. 204 с.

132. Пасичник В. Отдельные вопросы предоставления разрешения национальному и/или иностранному товаропроизводителю. Scientific letters of academic society of Michal Baludansky. 2014. Vol. 2. No. 3. S. 103–106.

133. Пилипенко А. Я., Щербина В. С. Господарське право : курс лекцій : навч. посіб. для юрид. фак. вузів. Київ, Вентурі. 1996. 288 с.

134. Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 трав. 2020 р. № 425. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-optimizaciyi-sistemi-centralnih-organiv-vikonavchoyi-t270520>

135. Коваль Л. В. Адміністративне право : курс лекцій : для студентів юрид. вузів та факультетів. Київ : Вентурі, 1996. 208 с.

136. Біла В. Р. Адміністративна процедура як нормативна модель процесуальних правовідносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Випуск 30. Том 2. С. 12–15.

137. Теремецький В. І., Луцик А. М. Правове регулювання здійснення адміністративних процедур контролюючими органами у сфері оподаткування: досвід держав-членів ЄС та пропозиції для України. *Правова просвіта*. 2016. № 1. С. 142–147.

138. Теремецький В. І. Адміністративні процедури у сфері податкових правовідносин. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2012. № 2. С. 100–104.

139. Миронюк Р. В. Сучасні наукові підходи до визначення місця адміністративного процесуального права та процесу в системі адміністративного права. *Журнал східноєвропейського права*. 2014. № 9. С. 4–10.

140. Біла В. Р. Правові форми публічного адміністрування в Україні : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 431 с.

141. Бондаренко К. В. Адміністративна відповідальність за порушення антимонопольного законодавства України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2010. 19 с.

142. Пасічник В. В. Інформування Антимонопольного комітету України про порушення законодавства про захист економічної конкуренції: окремі аспекти. *Четверті Таврійські юридичні наукові читання* : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. (17–18 травня 2019 р., м. Київ). Київ : Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2019. С. 42–46.

143. Щербина В. С. Господарське право : підр. 4-те вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 640 с.

144. Коломоєць Т. О., Філіпова Т. Л. Адміністративні процедури у сфері захисту економічної конкуренції в Україні: теоретичний, нормативний та праксеологічний аспекти : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2014. 224 с.

145. Пасічник В. Окремі питання здійснення органами антимонопольного комітету України адміністративно-процедурної діяльності. *Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії у XXI ст.* : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (25–26 січня 2019 р., м. Запоріжжя). Запоріжжя : ЗНУ, 2019. С. 82–86.

146. Пасічник В. В. Питання сутності стадій дозвільного провадження в сфері захисту економічної конкуренції. *Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (18–19 січня 2019 р., м. Одеса). Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2019. С. 49–53.

147. Пасічник В. Стадії дозвільного провадження з надання дозволу на узгоджені дії за участю іноземного суб'єкта господарської діяльності. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Політологія. Соціологія. Право : зб. наук. праць, 2018. № 4 (40). С. 155–159.

148. Пасічник В. В. Правова інформація в сфері захисту економічної конкуренції. *Розвиток національної системи нормативно-правової інформації: комунікаційний та правовий аспекти (у контексті децентралізації влади в Україні)* : матер. наук.-практ. конф. (26 травня 2017 р., м. Київ). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2017. С. 82–90.

149. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посіб. Вид. 3-тє, перероб. та доп. Київ : Атіка, 2011. 624 с.

150. Біла В. Р. Індивідуальні акти публічної адміністрації: поняття та ознаки. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 1. Том 4. С. 111–115.

151. Біла В. Р. Види індивідуальних актів органів публічної адміністрації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 124–129.

152. Біла В. Р. Нормативні акти публічної адміністрації: питання класифікації. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2019. № 4. С. 71–81.

153. Філіпова Т. Л. Адміністративні процедури у сфері захисту економічної конкуренції за законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2014. 19 с.

154. Про приватизацію державного та комунального майна : Закон України від 18 січн. 2018 р. № 2269-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>

155. Pasichnyk V. V. On the issue of granting concentration permissions to business entities under the laws of Ukraine. *Legal science, legislation and law enforcement practice: regularities and development trends: conference proceedings of International scientific and practical conference (October 30 – 31, 2020, Lublin)*. Liublin : Izdevnieciba «Baltija Publishing». 2020. P. 265–269.

156. Договір № 173 купівлі-продажу державного пакету акцій розміром 100,0000 % статутного капіталу приватного акціонерного товариства «Готель «Дніпро» за результатами аукціону від 14 серп. 2020 р. URL: <https://prozorro.sale/auction/UA-PS-2020-06-14-000010-3>

157. Філіпова Т. Л. Процедура надання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання як особливий різновид адміністративних процедур. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. № 72. С. 337–344.

158. Щодо застосування частини 2 статті 29 Закону України «Про захист економічної конкуренції» при наданні попередніх висновків стосовно концентрації суб'єктів господарювання»: Рекомендаційні роз'яснення Антимонопольного комітету України № 7-рр від 21 лют. 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v07pp226-03>

159. Закон України «Про захист економічної конкуренції» : коментар на основі порівняльного аналізу з правилами конкуренції ЄС. Європейська Комісія, 2006. 441 с.

160. Пасічник В. В. Вчинення вітчизняними та/або іноземними виробниками узгоджених дій чи концентрації на митній території України: деякі питання. *Розвиток публічного адміністрування* : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (24 – 25 жовтня 2013 р., м. Рівне). Рівне : НУВГП, 2013. С. 47–50.

161. Попов Р. А. Державна політика України в сфері антимонопольної діяльності : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Запоріжжя. 2010. 20 с.

162. Пасічник В. В. Адміністративне провадження щодо проведення спеціального розслідування фактів зростання імпорту в Україну. *Юридична наука в сучасному світі: здобутки та перспективи* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (21 вересня 2018 р., м. Одеса). Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 94–96.

163. Панфілова О. Є. Розслідування фактів зростання імпорту в системі адміністративних проваджень. *Актуальні проблеми політики*. Зб. наук. праць. Вип. 49. Одеса : Фенікс, 2013. С. 275–284.

164. Пасічник В. В. Інформаційне забезпечення захисту економічної конкуренції в сфері зовнішньоекономічної діяльності. *Інформаційне право: сучасні виклики і напрями розвитку* : матеріали першої наук.-практ. конф. (18 жовтня 2018 р., м. Київ). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2018. С. 193–195.

165. Станіславська С. «Дзюдо» для товаровиробника, або методи конкурентної боротьби на українському ринку. *Юридичний журнал*. 2003. № 11. С. 51–57.

166. Про інформацію : Закон України від 02 жовт. 1992 р. № 2657-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

167. Харенко О. В. Поняття «інформація» в юридичній науці та законодавстві України. *Часопис Київського університету права*. № 3. 2014. С. 119-124.

168. Пасічник В. В. Правова інформація в сфері захисту економічної конкуренції. *Розвиток національної системи нормативно-правової інформації: комунікаційний та правовий аспекти (у контексті децентралізації влади в Україні)* : матеріали наук.-практ. конф. (26 травня 2017 р., м. Київ). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2017. С. 82–90.

169. Коломоєць Т. О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Харків : Нац. ун-т внутрішніх справ, 2005. 38 с.

170. Курс адміністративного права України : підруч. / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, В. Д. Сущенко [та ін.]. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 808 с.

171. Біла Л. Р. Адміністративна відповідальність за порушення антимонопольного законодавства України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. ОДУ ім. І. І. Мечнікова. Одеса, 1995. 24 с.

172. Бородін І. Л. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2013. № 1. С. 50-55.

173. Гончарук С. Т. Адміністративна відповідальність : навч.-метод. посіб. Київ : НАУ, 2005. 118 с.

174. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 256 с.

175. Коломоєць Т. О. Адміністративна відповідальність : навч. посіб. Київ : Істина, 2011. 184 с.

176. Крижановська В. А. Адміністративна відповідальність в адміністративному праві України: сучасне розуміння, нові підходи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2016. 22 с.

177. Лук'янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 220 с.

178. Петков С., Армаш Н. Наукові підходи до визначення адміністративної відповідальності у сфері державного управління. *Вісник Національної академії правових наук України*. № 4 (79). 2014. С. 133–139.

179. Світличний О. П. Адміністративна відповідальність посадових осіб та фізичних осіб – підприємців за незаконне використання об'єктів права

інтелектуальної власності. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*, 2017. №1. С. 45–49.

180. Стрельникова А. В. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про рекламу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2004. 18 с.

181. Гончарук С. Т. Адміністративна відповідальність : навч. посіб. / С. Т. Гончарук, І. М. Сопілко. Київ : НАУ, 2015. 84 с.

182. Teremetskyi V., Dmytrenko E., Pletnov O., Grynenco S., Kovalenko Ye. Health Care Sector's Financial, Civil, Criminal and Administrative Liability in EU Member States and Ukraine: Results of Comparative Research. *Georgian Medical News*. 2020. № 5 (302). P. 160–167.

183. Теремецький В. І. Поняття, сутність та ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері оподаткування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 343–351.

184. Несинова С. В., Воронко В. С., Чебикіна Т. С. Господарське право України : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 564 с.

185. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 груд. 1984 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

186. Гончарук С. Т. Адміністративні стягнення в системі заходів адміністративного примусу та проблеми їх удосконалення. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006. № 6(56). С. 35–45.

187. Черній В. В. Адміністративні стягнення : посіб. для курсантів, слухачів, студентів, працівників правоохоронних органів, учнів старших класів. Київ : Нац. ун-т внутр. справ, 2009. 52 с.

188. Бакалінська О. О. Захист економічної конкуренції : організаційно-правові засади державного управління : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2003. 20 с.

189. Про вихід із Договору про проведення узгодженої антимонопольної політики : Закон України від 05 лист. 2020 р. № 995-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-20>

190. Про вихід із Договору про проведення узгодженої антимонопольної політики : Закон України від 05 лист. 2020 р. № 995-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-20>

191. Протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про внесення змін до Угоди між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Білорусь про вільну торгівлю від 17 груд. 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/112_103

192. Угода про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Молдова від 13 лист. 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_073

193. Борисенко З. М. Взаємодія країн СНД у питаннях реалізації конкурентного законодавства. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/15685/133-143.pdf>

194. Юлдашев О. Правові питання конкурентної політики в аспекті європейської інтеграції. *Юридична Україна*. 2004. № 4. С. 25–31.

195. Гаряча Ю. П. Правові засади внутрішнього ринку Європейського Союзу. *Стратегічні пріоритети*. № 1 (10). 2009. С. 275–279.

196. Матюшко П. Антимонопольна політика європейського співтовариства. *Юридичний журнал*. 2003. № 12. С. 124–129.

197. Петров Р. А. Право Європейського Союзу : навч. посіб. 4-те видання, змінене і доповнене. Київ : Істина, 2011. 376 с.

198. Право Європейського Союзу : підруч. / за ред. В. І. Муравйова. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 704 с.

199. Цікало В. Адаптація законодавства України про антиконкурентні угоди між суб'єктами господарювання до законодавства Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 7. С. 76–79.

200. Договір про функціонування Європейського Союзу від 25 берез. 1957 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06
201. Регламент Ради (ЄС) щодо контролю за концентраціями суб'єктів господарювання (Регламент ЄС про злиття) від 20 січн. 2004 р. № 139/2004. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/eu040050>
202. Регламент Комісії (ЄС), який імплементує Регламент Ради (ЄС) № 139/2004 щодо контролю за концентрацією суб'єктів господарювання, від 07 квіт. 2004 р. № 802/2004. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/eu040016>
203. Мозіль З. М. Правовий аналіз місця та ролі СОТ у міжнародних торгових відносинах. *Держава і право*. Вип. 22. С. 577–583.
204. Про захист від демпінгового імпорту з країн, які не є членами Європейського Співтовариства : Регламент Ради ЄС N 1225/2009 від 30 лист. 2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a12
205. Про захист від субсидованого імпорту з держав, що не є членами Європейського Співтовариства : Регламент Ради ЄС № 597/2009 від 11 черв. 2009 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/EU090054>
206. Яворський Я. Правове регулювання недобросовісної конкуренції: світовий досвід та Україна. *Право України* : юридичний журнал. 2005. № 10. С. 39–41.
207. Скордамалья В., Саніахметова Н. О., Мельник С. Б. Конкурентне право ЄС : Навчальний посібник. К. : ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, 2004. 231 с.
208. Правила розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції : затв. розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 квіт. 1994 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0090-94>
209. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 02 липн. 2019 р. по справі № 910/23000/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82998256>
210. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням конкурентного законодавства (за матеріалами справ,

розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України) : Оглядовий лист Вищого господарського суду України від 21 серп. 2007 р. № 01-8/741. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SD071149>

211. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 6 листоп. 1991 р. № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>

212. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням господарськими судами конкурентного законодавства (за матеріалами справ, розглянутих у касаційному порядку Вищим господарським судом України) : Оглядовий лист Вищого господарського суду України від 12 липн. 2017 р. № 01-06/1112/17. URL: <http://vgsu.arbitr.gov.ua/news/3329/>

213. Про деякі питання практики застосування конкурентного законодавства : Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 26 груд. 2011 р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015600-11>

214. Пасічник В. В. Юрисдикція справ щодо оскарження рішень Антимонопольного комітету України про відмову в розгляді справи щодо порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції. *Актуальні проблеми сучасної юридичної науки та практики* : матер. кругл. столу (01 жовтня 2020 р., м. Київ). Київ : Київський університет права Національної академії правових наук України, 2020. С. 114–122.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Пасічник В. В. Характерні риси дозвільного провадження у сфері захисту економічної конкуренції при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 3. С. 153–155.
2. Пасичник В. В. Отдельные вопросы предоставления разрешения национальному и/или иностранному товаропроизводителю. *Scientific letters of academic society of Michal Baludansky*. 2014. Vol. 2. No. 3. S. 103–106.
3. Пасічник В. В. Стадії дозвільного провадження з надання дозволу на узгоджені дії за участю іноземного суб'єкта господарської діяльності. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. *Політологія. Соціологія. Право* : зб. наук. праць, 2018. № 4 (40). С. 155–159.
4. Пасічник В. В. Поняття звичаю в контексті визначення недобросовісної конкуренції у сфері зовнішньоекономічної діяльності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 6. Т. 2. С. 82–87.
5. Пасічник В. В. Окремі питання захисту суб'єктів господарської діяльності України від недобросовісної конкуренції під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 8(8). С. 220–226.
6. Пасічник В. В. Сутність адміністративно-правового забезпечення захисту економічної конкуренції. *Юридичний бюлетень*. 2019. Вип. 11(11). Ч. 2. С. 54–60.
7. Pasichnyk V. Regulatory support for the protection of economic competition in Ukraine. *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. Vol. 7. Iss. 4. P. 203–211.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Пасичник В. В. Понятие недобросовестной конкуренции в сфере внешнеэкономической деятельности согласно законодательству Украины. *Новите предизвикателства пред правото* : сборник с доклади Научна конференция, проведена в рамките на Лятната научна сесия на Юридическия факултет във Варненския свободен университет «Черноризец Храбър» (21–22 юни 2013, г. Варна). 2014. С. 138–140.

9. Пасічник В. В. Вчинення вітчизняними та/або іноземними виробниками узгоджених дій чи концентрації на митній території України: деякі питання. *Розвиток публічного адміністрування*: зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф. (24–25 жовтня 2013 р., м. Рівне). Рівне : НУВГП, 2013. С. 47–50.

10. Пасічник В. В. Правова інформація в сфері захисту економічної конкуренції. *Розвиток національної системи нормативно-правової інформації: комунікаційний та правовий аспекти (у контексті децентралізації влади в Україні)* : матеріали наук.-практ. конф. (26 травня 2017 р., м. Київ). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2017. С. 82–90.

11. Пасічник В. В. Адміністративне провадження щодо проведення спеціального розслідування фактів зростання імпорту в Україну. *Юридична наука в сучасному світі: здобутки та перспективи* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (21 вересня 2018 р., м. Одеса). Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 94–96.

12. Пасічник В. В. Інформаційне забезпечення захисту економічної конкуренції в сфері зовнішньоекономічної діяльності. *Інформаційне право: сучасні виклики і напрями розвитку* : матеріали першої наук.-практ. конф. (18 жовтня 2018 р., м. Київ). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2018. С. 193–195.

13. Пасічник В. В. Питання сутності стадій дозвільного провадження в сфері захисту економічної конкуренції. *Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті* : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф.

(18–19 січня 2019 р., м. Одеса). Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2019. С. 49–53.

14. Пасічник В. В. Окремі питання здійснення органами антимонопольного комітету України адміністративно-процедурної діяльності. *Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії у XXI ст.* : тези доповідей Міжнародної наук.-практ. конф. (25–26 січня 2019 р., м. Запоріжжя). Запоріжжя : ЗНУ, 2019. С. 82–86.

15. Pasichnyk V. Good faith (bona fides) principle in the field of protection of economic competition in the course of foreign economic activities. *Legal practice in EU countries and Ukraine at the modern stage* : proceedings of International scientific and practical conference (January 25–26, 2019, Arad). Arad : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2019. P. 416–419.

16. Пасічник В. В. Інформування Антимонопольного комітету України про порушення законодавства про захист економічної конкуренції: окремі аспекти. *Четверті Таврійські юридичні наукові читання* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (17–18 травня 2019 р., м. Київ). Київ : Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2019. С. 42–46.

17. Пасічник В. В. Інтелектуальна власність та недобросовісна конкуренція в сфері зовнішньоекономічної діяльності: погляд на питання адміністративно-правового регулювання. *Інтеграція юридичної науки і практики як основа сталого розвитку правової системи* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (8–9 листопада 2019 р., м. Дніпро). Дніпро : Дніпровський гуманітарний університет, 2019. С. 110–113.

18. Пасічник В. В. Юрисдикція справ щодо оскарження рішень Антимонопольного комітету України про відмову в розгляді справи щодо порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції. *Актуальні проблеми сучасної юридичної науки та практики* : матеріали кругл. столу (01 жовтня 2020 р., м. Київ). Київ : Київський університет права Національної академії правових наук України, 2020. С. 114–122.

19. Pasichnyk V. On the issue of granting concentration permissions to business entities under the laws of Ukraine. *Legal science, legislation and law enforcement practice: regularities and development trends: conference proceedings of International scientific and practical conference* (October 30–31, 2020, Lublin). Lublin : Izdevnieciba «Baltija Publishing». 2020. P. 265–269.

УНІВЕРСИТЕТ СУЧАСНИХ ЗНАНЬ

«Затверджую»

Ректор

Університету сучасних знань

Ю. А. Ведерников

«17» жовтня 2018 року

АКТ

**впровадження результатів дисертаційного дослідження
Пасічник Вікторії Віталіївни на тему «Адміністративно-правове
забезпечення економічної конкуренції в Україні» у навчальний процес
Університету сучасних знань**

Комісія у складі: професора кафедри публічно-правових дисциплін к.ю.н., доцента А.С. Мацка – голови комісії, доцента кафедри публічно-правових дисциплін к.ю.н., доцента А.В. Шевчишена – члена комісії, доцента кафедри приватно-правових дисциплін к.ю.н. О.М. Хіміч, склала цей акт про те, що комісією проаналізовано матеріали, складені на підставі дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук Пасічник В.В. «Адміністративно-правове забезпечення економічної конкуренції в Україні» щодо наукового обґрунтування загальнотеоретичних засад адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні, а також формулюванні пропозицій щодо покращення правового забезпечення економічної конкуренції в Україні.

Комісія дійшла висновку, що подані матеріали виконано з урахуванням змін у законодавстві, роз'яснень уповноважених суб'єктів в цій сфері, а

також наукових напрацювань вітчизняних і зарубіжних авторів та вони представляють собою наукову і практичну значущість.

Комісія констатує, що нині на рівні вітчизняної науки адміністративного та конкурентного права залишаються невирішеними питання щодо визначення уніфікованого теоретико-правового підходу до поняття та змісту адміністративно-правового забезпечення економічної конкуренції в Україні, виокремлення антиконкурентних недобросовісних дій в економічній конкуренції, в тому числі й у сфері зовнішньоекономічної діяльності, а також визначення системи уповноважених органів, наділених владними функціями в досліджуваній сфері. Викладене обумовлює існування чималої кількості проблем як на теоретичному, так і на практичному рівні.

Розроблені Пасічник В.В. наукові положення та рекомендації можуть бути використані під час проведення наукових досліджень, присвячених проблематиці адміністративного та конкурентного права, а також викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Конкурентне право», «Адміністративний процес», «Сучасні проблеми адміністративного права та адміністративного процесу».

Голова комісії:
професор кафедри публічно-правових дисциплін
к.ю.н, доцент

А.С. Мацко

Члени комісії:
доцент кафедри публічно-правових дисциплін
к.ю.н, доцент

А.В. Шевчишен

доцент кафедри приватно-правових дисциплін
к.ю.н

О.М. Хіміч

НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ**Поляков Антон Едуардович**

01008, м. Київ, вул. Грушевського, буд. 5, тел. (044) 255-34-87, e-mail: poliakov@rada.gov.ua

06.10.2020 р.

№ 06/10/20

ДОВІДКА**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Пасічник В.В. у законопроектну роботу народного депутата
Полякова Антона Едуардовича**

Наукові результати дисертаційної роботи здобувача кафедри публічно-правових дисциплін Університету сучасних знань Пасічник Вікторії Віталіївни на тему: «Адміністративно-правове забезпечення економічної конкуренції в Україні», виконаної на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук використовуються у моїй роботі, як народного депутата України, члена Комітету Верховної Ради України з питань антикорупційної політики.

Результати дисертаційного дослідження та внесені дисертантом пропозиції мають необхідний теоретичний і методологічний рівень, практичну значущість, є науково обґрунтованими, можуть бути враховані при подальшому вдосконаленні чинного законодавства про захист економічної конкуренції в Україні.

З повагою
народний депутат України

А. Е. Поляков

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ
ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО ПРАВА**
вул. Г. Кірпи, 2 А, м. Київ, 03035
Тел. 044 228-1031
E-mail: sipl@email.ua
sipl@i.ua
www.sipl.com.ua

**SCIENTIFIC INSTITUTE
OF PUBLIC LAW**
2 a, Kirpy str., Kyiv, 03035
Tel. +38 044 228-1031
E-mail: sipl@email.ua
sipl@i.ua
www.sipl.com.ua

14.10.2020 № 3/45

Спеціалізованій вченій раді

ДОВІДКА

про впровадження у науково-дослідну діяльність НДПП результатів дисертаційного дослідження на тему «Адміністративно-правове забезпечення економічної конкуренції в Україні» здобувача кафедри публічно-правових дисциплін Університету сучасних знань Пасічник Вікторії Віталіївни

Повідомляємо спеціалізованій вченій раді, що результати кандидатської дисертації Пасічник Вікторії Віталіївни на тему «Адміністративно-правове забезпечення економічної конкуренції в Україні» становлять вагомий внесок у розвиток юридичної науки і правозастосовної практики та використовуються Науково-дослідним інститутом публічного права під час проведення наукових досліджень в межах реалізації теми «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації № 0115U005495), розробки пропозицій і рекомендацій, спрямованих на розвиток та удосконалення національного законодавства з питань економічної конкуренції в Україні.

Віце-Президент,
кандидат історичних наук, доцент

Ігор Пекаревіч